Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

CREAȚIA LITERAR-ARTISTICĂ TREBUIE SĂ FIE PĂTRUNSĂ DE UN PROFUND UMANISM SOCIALIST, OGLINDIND POLITICA ȘI ACTIVITATEA PARTIDULUI, ÎNCHINATE ÎNFLORIRII PATRIEI, BUNĂSTĂRII POPORULUI, FERICIRII OMULUI.

Din Rezoluția Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul XII. Nr. 31 (694) joi 29 iulie 1965 — ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ — 8 pagini 1 leu

DEMOSTENE BOTEZ

CONȘTIINȚA VIE

Ascultînd rapoartele prezentate Congresului am avut imaginea lumii noi, în plină desfășurare pe pămîntul țării noastre și am înțeles mai bine ca oricînd marea forță a partidului, complexitatea uriașă a sarcinilor și răspunderii sale, puterea de neînvins a unității dintre partid și popor, claritatea și realismul judecății partidului.

Clasa muncitoare, îndrumată de Partidul Comunist Român, a asigurat scriitorilor și oamenilor de artă un loc de muncă însemnat pe schelele zidirii acestei lumi, și am intrat cu mîndrie în această lume cu sufletul și cu meșteșugul nostru. Toată recunoștința scriitorilor pentru cinstea de a participa astăzi la acest înalt sfat al țării ca tovarăși de muncă — ajutoare de nădejde, cum ne-a onorat odată prețuirea partidului.

Raportăm așadar și noi, ca toți ceilalți tovarăși, împlinirea sarcinilor pe care le-am avut de realizat de la ultimul Congres, cu rezultatele și bune și mai puțin bune ale muncii noastre și arătăm ceea ce trebuie să constituie țelul și angajamentele noastre de viitor. A relata statistic că din 1960 pînă în 1965 scriitorii au scris și publicat aproape 3 000 de cărți nu este a spune prea mult. Esențial este că poporul își găsește în ele viața, preocupările și năzuințele sale și că ele s-au bucurat de apreciere în raportul Comitetului Central. Și trebuiește să adaug cu mîndrie că 795 de cărți românești, proză și poezii, au fost traduse și publicate în cursul șesenalului peste hotare în 35 de limbi străine și că astfel sensibilitatea autentică românească, viața poporului nostru este cunoscută și emoționează oameni din toate rasele pămîntului.

Ar fi poate nedrept să atrag tot meritul acesta asupra valorii scrierilor noastre. Sîntem în această privință beneficiarii prestigiului cîștigat de țara noastră care a determinat un interes sporit și pentru creația oamenilor noștri de litere.

Lărgirea tematicii și îmbogățirea fondului de idei — acestea sînt valorile active de bilanț care au dat literaturii noastre contemporane o structură organică sănătoasă.

Ne rămîne în viitor să aprofundăm realitatea, forța motrice a energiei omului nou. Marea bogăție a sufletului omenesc este cunoașterea și dragostea pentru semenii săi, conștiința vie a unei comuniuni. Iar cultura și gîndirea, oricît de rafinate, nu trebuie să substituie noțiuni abstracte în locul realității, nu trebuie să ne îndepărteze de viață și natură.

Țelurile literaturii noastre în noua etapă, pentru a răspunde mesajului ei firesc, sînt arătate pe cît de limpede pe atît de desăvîrșit în raportul Comitetului Central. Citez: „Creatorii de artă ai societății socialiste trebuie să se identifice cu aspirațiile celor ce muncesc, să slujească țelul măreț al făuririi unei vieți tot mai fericite pentru întregul popor", „Poporului, adevăratul făuritor al tuturor bogățiilor patriei, trebuie să-i închine oamenii de artă și cultură tot ceea ce pot crea mai frumos și mai bun".

Cu vorbe înflăcărate tovarășul Nicolae Ceaușescu ne spune: „alegeți tot ceea ce credeți că este mai frumos în culoare, mai expresiv în grai, redați realitatea cît mai variat în proză, în poezie, în pictură, sculptură și muzică, cîntați patria și poporul nostru minunat, pe cei ce și-au închinat întreaga viață înfloririi României".

Ce maestru al cuvîntului ar putea exprima mai frumos și mai limpede aceste adevăruri fundamentale ale artei noastre?

Pentru a-și îndeplini acest mesaj arta noastră nu poate fi decît o artă realistă. Așa a fost arta noastră populară, așa a fost arta marilor noștri înaintași. Astfel o impune sănătatea și echilibrul poporului nostru.

Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu dă prețioase îndrumări și în ceea ce

(Continuare în pagina 7)

MIHNEA GHEORGHIU

EPOPEE

Pentru cei aproape douăzeci de mii de oameni care lucrează efectiv în arta, tehnica și economia filmului românesc, pe tot cuprinsul țării, lucrările Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român constituie, prin însemnatele documente dezbătute și aprobate, un îndrumar fundamental într-o activitate de vădită importanță culturală și de lungă durată.

In producția națională de filme din ultima vreme una dintre preocupările preferate ale creatorilor noștri a fost strădania de a evoca, cu mijloace artistice și tehnice de înalt nivel cinematografic, cîteva etape și evenimente de seamă din istoria poporului și a partidului nostru. Această preocupare s-a încadrat armonic, pe linia generală a înfloririi artei și culturii socialiste din România, alături de efortul permanent de a găsi imagini, cît mai frumoase și mai convingătoare, ale adîncilor prefaceri sociale din țara noastră, de a reflecta în profunzime bogăția relațiilor dintre oameni și a vieții lor spirituale în socialism.

Continuîndu-se activitatea de elaborare a unor filme artistice care să abordeze, în toată amploarea și măreția ei, tema eliberării poporului român, cinematografia își planifică, printre obiectivele sale tematice principale, în producția anilor 1960—1970, realizarea **epopeii cinematografice** a României. Inaugurată prin cele două succese ale filmului nostru istoric, **„Tudor"** și **„Lupeni 29"**, distinse cu premiul de stat în anul 1964, seria filmelor pe care Studioul „București" a introdus-o și o va definitiva în planul său de perspectivă pentru cincinal va fi completată astfel încît să putem răspunde cu o frescă de reală măiestrie artistică, într-un șir de filme care să rămînă în patrimoniul culturii naționale, tabloului emoționant și mobilizator cuprins în raportul C.C. al P.C.R., prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu: **„Avem o țară frumoasă și bogată, un popor harnic și cutezător, care timp de peste două milenii, în ani grei de restriște, înfrățit cu codrii, rîurile și văile și-a apărat glia, iar acum, sub conducerea partidului, își zidește o viață nouă".**

Este, fără îndoială, prematur, să indicăm de pe acum conținutul și formele de expresie la care se vor decide scenariștii, regizorii și ceilalți realizatori ai Epopeii. Aceasta impune o pregătire specială, inseparabilă de activitatea practică a tovarășilor care vor elabora lucrările respective din istoria patriei și a celor care vor îndeplini sarcina de a scrie istoria partidului, în anii imediat următori. Vor avea loc schimburi și confruntări de opinii, în legătură cu realitățile politice, economice și sociale ale fiecărei etape, oglindindu-se faptele în mod obiectiv, conform realității istorice în liniile ei mari și reflectînd optimismul și vigoarea poporului român

(Continuare în pagina 3)

ION VLASIU: „MIREASA"

● *TITUS POPOVICI*
PLECAREA (fragment de roman)

● *A. MARTIN: CRONICA LITERARĂ*
Ion Horea: „Umbra plopilor"

● *ION BIBERI*
CICLUL „OAMENI ȘI PROBLEME"
Cu Virgil Gheorghiu despre „Mitul lui Orfeu"

● *MARCEL MIHALAȘ „Caiet liric"*

VICTOR TULBURE

STEJARUL ROMÂNESC

Au vrut urgii să-l nimicească
În bezna anilor haini,
Dar prinse mai vînjos să crească
Și mai adînc în rădăcini.

Căci îl hrăniră glii amare
Și oase frînte de străbuni
Care-au tîrît de gleznă fiare
De-a lungul crîncenei furtuni.

Tinzînd cu fruntea viitorul
Spre fala unor vremuri mari,
El strînse-n jurul lui poporul
Ca o pădure de stejari.

Iar, azi, în faptul dimineții,
Cînd ochii țării sînt senini,
Se-nalță o pădure-a vieții
Cu toate crengile-n lumini.

Și slava ne-o ridică-n astre
Spre viitor, din timp bătrîn,
Stejarul libertății noastre
Partidul Comunist Român!

DRAGOȘ VRINCEANU

AN BUN

Roade mari pline de mireazmă
a dat pămîntul în acest an,
din smeurișuri pînă-n bărăgan.

Cătun cu cătun,
cutreieră făcînd plecăciune
vîntul cel bun.

Pe urmele lui
mașinile se urnesc din loc,
ca niște fluturi de foc.

A respirat țara pînă-n adînc
aer curat,
încă de la arat.

Și acum, la cîntători,
curg din răsufletul ei
poame și culori.

Îmbătate de rod,
la lumina lunii
parcă joacă de-a binele —
ca niște iele noi — combinele.

DUMITRU MICU: JURNAL

PROGRAM GRANDIOS

Cînd, într-o încîntătoare dumbravă din partea de miazănoapte a Moldovei, am ascultat la un aparat de radio portativ acele pasaje din Raportul de activitate a Comitetului Central, prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în care sînt consemnate progresele noastre pe calea industrializării socialiste, mi-a venit numaidecît în minte, printr-o foarte firească asociație, cunoscutul articol al lui G. Ibrăileanu din *Curentul nou*, în care criticul schițează perspectivele dezvoltării României ca „fericită democrație rurală", țăranii „fiind mai bogați decît azi, și-ar trimite fiii și fiicele la școli, care s-ar întoarce cu oarecare cultură, unii cei mai distinși, și cu cunoștința unei limbi străine".

Cum aveau să arate, după Ibrăileanu, satele viitorului?

„Satele noastre, cu case cu două-trei odăi, oameni îmbrăcați bine, aproape nemțește, fiica țăranului cîntă romanțe la piano ori citește nuvelele d-lui Sadoveanu, tatăl citește telegrame despre ce se întîmplă în lumea largă..."

Rîndurile acestea au fost scrise în 1906. Nu pe vremea cronicarilor, nu în veacul trecut, ci la începutul secolului nostru. Acum mai puțin de 60 de ani. Multor cititori de atunci le vor fi părut naive. Cît de naive ne par nouă, astăzi! Priveliștea satelor cu case mari de cărămidă putea părea de domeniul fanteziei într-o vreme cînd țăranul trudea pe un ogor ce nu era al său. Azi mai că nu ne vine să credem (celor mai tineri) că a fost o vreme cînd a-ți repre-

(Continuare în pagina 7)

A. E. BACONSKY

ÎN SPIRITUL MARILOR TRADIȚII

Ștefan cel Mare a fost poate primul român care a avut o concepție europeană a tradiției. Sentimentul vechimii, al descendenței, al comuniunii spirituale, al existenței într-un spațiu geografic determinat, a fost prezent întotdeauna în popor, chiar dacă nu s-a manifestat decît în albia unei mitologii rituale sau, mai tîrziu, în unele aproximații stilistice. Dar la Ștefan cel Mare apare o certă *conștiință* a tradiției în sensul european ce presupune fenomenul mutației *timpului* în *istorie* și implicit pe acela al delimitării poporului ca realitate specifică proiectată în timp. Mă gîndesc, bunăoară, la actul său de la Rădăuți, unde în biserica Sf. Nicolae, zidită de Bogdan I, întemeietorul, marele domnitor așează lespezile funerare ale înaintașilor săi, acele pietre a căror sculptură nu-și istovește nici astăzi frumusețea. Era oare aceasta un simplu gest de pietate față de predecesori, sau manifestarea unui orgoliu de suveran? Desigur că nu. Una din formele tradiției europene din acel timp era dinastia și, utilizînd o metaforă, aș spune că realizarea necropolei domnești de la Rădăuți echivala cu o primă consacrare a dinastiei Mușatinilor, de glorioasă amintire în trecutul nostru.

De atunci încoace, dacă vom urmări evoluția istoriei noastre, nu ne va fi greu să observăm că perioadele ei cele mai înfloritoare au coincis cu respectul față de o tradiție pe care, în schimb, epocile de decadență au nesocotit-o întotdeauna.

Desigur tradiția nu e un catehism al servilismului și al stagnării parazitare, așa cum și-o imaginaseră semănătoriștii, ajungînd la idealizarea decolorată a istoriei și reducînd aria specificului românesc la o pastorală primitivă, atemporală și hirsută. A respecta o tradiție înseamnă a o continua creator, a o duce mai departe, a-i lărgi perspectiva istorică printr-o permanentă osmoză cu alte valori. In acest sens a traduce în românește opera completă a lui Shakespeare sau Dante, a publica studii semnate de critici români, despre Eliot sau Kafka, despre Machado sau Faulkner, înseamnă tot atîtea contribuții la consolidarea și îmbogățirea propriei noastre tradiții, după cum respingerea lui Eminescu sau Luchian, a lui Sadoveanu sau Grigorescu, a lui Blaga sau Pallady și disprețul culturii noastre în numele unor valori streine, nu e decît o dovadă de analfabetism penibil, o reacție de pitecantrop pretențios care încearcă să se disimuleze; și e bine să nu uităm că fracul nu atrage după sine o mutație ontologică.

Mi se pare plin de semnificații faptul că în ultimii ani se accentuează mereu preocuparea pentru punerea în valoare a tot ceea ce, fiind o emanație a geniului românesc, constituie tezaurul tradițional al poporului nostru și mărturia în timp a înaltei lui spiritualități. E o preocupare cu atît mai impresionantă cu cît vine după o lungă perioadă de lîncezeală și alienare. E destul să ne îndreptăm spre nordul Moldovei, slăvita Țară de Sus care stăruie între istorie și legendă, și să privim aspectul de azi al

(Continuare în pagina 8)

CĂRȚI

VICTOR FELEA: „Dialoguri despre poezie"

„Dialogurile despre poezie" sînt, în realitate, niște monologuri critice în care Victor Felea, pornind de la argumentația cuprinsă în introducerea cărții (*Cuvinte despre poezie*) comentează 27 de volume de versuri și schițează, tot sub forma comentariului, patru profiluri de poeți (Arghezi, Bacovia, Isac, Stancu).

Cunoscut ca poet și critic literar totodată, Victor Felea se dezvăluie și ca un istoric literar. Comentariile sale critice pornesc de la debutul poetului și vizează mai întotdeauna, nu o cronică la volum ci un portret critic al autorului, prin raportare la ultima carte. În funcție de acest raport apar și concluziile: Aurel Gurghianu, de exemplu, își prefigurează poemele ulterioare în cartea de debut: Petre Stoica, din contra, publicînd mai puțin, cultivîndu-și poezia în faze de laborator poetic, a intrat deodată în literatură, debutul coincizînd cu maturizarea.

Față de alți critici, Felea nu e un vînător de influențe, ci un comentator de consonanțe între sensibilități poetice diferite. Remarcabilă este reabilitarea pe care o acordă poeziei intimității (nu intimiste), ajungînd la concluzia că „nu orice cîntec luminos e neapărat idilic, după cum notația unei stări intime nu e întotdeauna minoră".

Studiul, destul de mare, asupra poeziei lui Zaharia Stancu, subliniază un fapt care de multe ori a fost trecut cu vederea: autorul *Poemelor simple* este un poet de seamă, iar asociațiile periferice care se fac între proza și poezia lui sînt de-a dreptul eronate.

Ni s-a părut că în cele patru profiluri criticul face o discriminare de tratament vorbind despre poezia lui Arghezi, Bacovia, Stancu și despre figura de poet-cetățean a lui Emil Isac, adică analizînd opere și făcînd analize estetice la unii și prezentînd elogios numai profilul de poet al lui E. Isac, fără judecăți de valoare asupra operei.

Discutarea influențelor folclorice și a termenilor dialectali în creația unor poeți constituie o preocupare originală a cronicilor sale. Tonul uneori emotiv al unor comentarii îl trădează pe poet.

Ca o coordonată a acestor pseudodialoguri, notăm ideea că în toate operele poetice analizate se pune accentul pe emoția artistică, pe candoarea cu care poetul atrage atenția. Cu multă obiectivitate, Felea vorbește de fenomenul „inflației" în versurile lui Beniuc (p. 102), de „convenționalismul" temelor ocazionale cu care și-a umplut numeroasele culegeri. Totuși ni s-au părut subiective comentariile la adresa poeziei lui Leonida Neamțu: „L. N. are darul formulărilor majore, aforistice, care se rețin..." (p. 262).

În ansamblu, această a doua carte clujeană despre poezie, constituie un bilanț bogat și util.

Emil MANU

VERESS ZOLTÁN: „Septembrie"

La douăzeci și nouă de ani — după o culegere de nuvele și mai multe volume de poezii pentru copii, Veress Zoltán pare să dezmintă cu primul său roman răspîndita părere, că o încercare epică de mare amploare a unui condei tînăr, poate avea puține șanse de reușită. Cele aproape cinci sute de pagini ale romanului **Szeptember — (Septembrie)**, consacră un talent viguros, de o incontestabilă maturitate, fără să facă apel la indulgența cu care critica întîmpină de obicei debutul unui tînăr romancier. Stilul lui Veress Zoltán se caracterizează printr-o suplețe savant calculată. Autorul stăpînește și utilizează exigente procedee ale artei românești din secolul nostru: flash-back-ul, care permite — în virtutea deplasărilor în timp — fertile introspecțiuni în psihologia personajelor, subtilitatea unor asociații libere de inspirație proustiană, traducîndu-se într-un joc fascinant al memoriei simțurilor și sentimentelor. Toate acestea se integrează firesc în compoziția cărții.

Sensibilitate și rezistență față de inerții, acestea sînt trăsăturile de caracter fundamentale ale personajului central, inginerul Kolozsi. Sînt în același timp și componentele forței morale ce-l smulge din căminul conjugal, elegant, comod și călduț, de la munca sa de proiectant, bine retribuită și cu reale perspective de avansare — lansîndu-l pe o nouă traiectorie, plină de neprevăzut. De proporții foarte modeste (este vorba de un transfer voluntar pe un șantier și de un flirt aproape pueril cu o asistentă sanitară), această aventură antrenează imaginația și forțele creatoare ale inginerului, inhibate multă vreme, generînd schimbări profunde în viața sa sufletească.

Cadrul anecdotic, așadar, ar putea fi foarte bine acel al unui roman schematic. Veress tratează însă acest subiect aparent banal, într-o manieră care duce la un rezultat diametral opus. Kolozsi face parte din galeria mult discutată a neliniștiților căutători, veșnic frămîntați de „ceva". Încearcă singur să definească această necesitate morală și spirituală: „...la ce anume schimbare se aștepta să se petreacă în funcționarea celulelor sale cenușii, grație căreia să devină mai bun; și de ce, sub ce raport, dorea să devină mai bun, să se depășească". Singur își oferă și răspunsul: „...ceva ce nu figurează în indicii de plan și de buget, ceea ce tocmai din acest motiv poate fi alăturat ca o ofrandă personală la tot ce realizează cibernetica cu ajutorul unor mașini...".

Lui Kolozsi noile împrejurări îi oferă posibilități nebănuite de a-și afirma sensibilitatea. Anticonformismul său ni se pare însă uneori inconsecvent. Credem că n-ar fi prea riscantă presupunerea, că în acest caz sensibilitatea și consecvența evoluează pe o scară invers proporțională, fragilitatea sufletească a eroului de conformație romantică, împiedicîndu-l să accepte consecințele propriului său curaj. (Ne gîndim bunăoară la pasajul puțin verosimil, în care Kolozsi refuză dragostea tulburătoarei Ilonka, de care se simte vizibil atras).

Un veșnic sentiment al culpabilității, obsesii și refulări, chinuitoarea luciditate autocritică dusă uneori pînă la cruzime, ne-ar putea face să identificăm fizionomia psihică și morală a lui Koloszi, mai degrabă cu cea a unui artist, dacă prototipul artistului sensibil și complex, opus omului tehnicii moderne „matter of fact", preocupat doar de latura palpabilă, materială a vieții — nu ar fi o simplificare ieftină, în evidentă contradicție cu intențiile autorului, cu întreaga ținută etică a cărții.

În portretul soției lui Kolozsi, cercetătoare în domeniul fizicii nucleare, Veress pare să ofere o discretă parodie a femeii superioare, ultraemancipate. În loc de compasiune, scriitorul îi arată o ciudată venerație pe care caută s-o compenseze ridiculizînd-o, pedepsind-o, cu suspectă răutate, în situații grotesc umilitoare. Superioritatea intelectuală și morală pe care aceasta o cultivă, derivă din rangul pe scara valorilor lumii moderne a profesiunii exercitate. Margit își confundă propria valoare cu cea a științei. Pe planul vieții intime, practică același joc de autoamăgire. Dar ca orice castitate de eprubetă, virtutea ei se dovedește a fi foarte fragilă: adulterul cu veneratul său profesor (pe care autorul a ținut neapărat să-l facă cinic și brutal) nu și-l poate justifica nici măcar cu toleranța disprețuitoare pe care în asemenea situații o acorda semenelor sale „mediocre".

Dacă soțul ei, inginerul Kolozsi este măcinat de complexe de inferioritate, Margit este victima unui complex de superioritate. Kolozsi trăiește într-o veșnică confruntare cu calitatea sa anterioară, cu idealul spre care tinde, cu oamenii din jur. Margit avînd o excelentă părere despre sine, se prăbușește de pe un piedestal pe care singură își fixase locul. Ca fenomen social, tipul feminin pe care îl reprezintă, deși nu prea frecvent, este posibil totuși. Într-un context istoric care solicită femeii un efort moral fără precedent, pentru saltul calitativ de la o condiție anacronică la deplina maturizare civică, intelectuală și morală — cazul ei poate fi, într-un anumit sens, plin de semnificații.

Metoda analitică, tehnica monologului interior, reevocările și reconstituirile paralele — individualizează puternic faptele și figurile prezentate. Cadrul, situațiile ne sînt evident familiare. Caracterele însă — din fericire — nu „seamănă" cu cele des întîlnite prin alte romane. Veress Zoltan a intenționat și a reușit să sondeze în adînc realitățile noastre.

SZILAGYI Julia

ION ROTARU: „Eminescu și poezia populară"

Anul Eminescu a îmbogățit literatura despre autorul **Luceafărului** cu unele cercetări de valoare incontestabilă. Mai întîi s-a republicat **Viața lui Eminescu**, monumentală contribuție istorico-literară și evocativă în același timp, căreia i s-au adus completările impuse de evoluția în timp a cercetărilor. S-a dedicat o monografie preocupărilor teatrale ale lui Eminescu (I. Masoff), alte cercetări fiind cuprinse în volumul **Studii eminesciene**. Eugen Simion a repus în valoare și în circulație proza lui Eminescu, iar Matei Călinescu în **Titanul și geniul în poezia lui M. Eminescu**, a clarificat științific acest aspect esențial al operei poetice. Una din ultimele lucrări care întregesc altă latură a activității marelui poet este **Eminescu și poezia populară** semnată de I. Rotaru.

Cu toate că i s-a dedicat cea mai bogată bibliografie critică din literatura română, acest aspect fundamental al operei lui Eminescu — baza ei folclorică — nu s-a bucurat pînă acum de o cercetare vastă și de ansamblu. Cartea lui I. Rotaru are două părți distincte. În prima, intitulată „Concepția lui Eminescu cu privire la poezia populară și la rolul ei în creația artistică", se restabilește marea însemnătate ce o acorda poetul creației populare, atît simțămintelor cuprinse în ea, cît și formelor artistice și limbii. Cercetătorul demonstrează legăturile spirituale ale lui Eminescu cu poporul și creația acestuia, influențele exercitate de romantismul german asupra lui în acest sens, imboldul de a culege aceste „nestemate ale gîndirii poporului" și modul cum poetul însuși a realizat culegerea sa de folclor. În acest context sînt valorificate opiniile poetului și publicistului referitoare la creația populară. Partea a doua, cea mai întinsă, urmărește „Elementele populare pătrunse în opera lui Eminescu", analizîndu-le din punct de vedere tematic în trei capitole: „În căutarea unei mitologii românești", „Basmul", „Elementul popular în poezia lirică".

I. Rotaru corectează erorile săvîrșite de unii cercetători, își însușește judecățile de valoare exprimate pînă în prezent, și, în urma unei analize sistematice, ajunge la concluzia că folclorul nu a exercitat o simplă influență asupra celui mai mare poet român. Autorul **Luceafărului** a asimilat organic în conștiința sa folclorul, producîndu-se în cazul operei sale o sinteză între tradiția literară a poporului și marea personalitate artistică a poetului. Acesta este și motivul pentru care — dovedește autorul studiului — a pune în paralelă în mod simplist creații populare și versuri ale lui Eminescu care să li se asemene, și a nu vedea pe lîngă legătura aparentă o conexiune organică, filozofică, morală și artistică, înseamnă a ignora sensurile operei lui Eminescu, fiindcă influențele „ar fi rămas sărace, nesemnificative, neroditoare, dacă ele nu s-ar fi integrat nemijlocit în experiența lui personală de om și de artist stăpîn pe mijloacele sale".

Cercetătorul stabilește apoi modul în care elementele populare au pătruns în creația poetului. De obicei poetul a preluat tema populară, transformînd-o, dîndu-i o cu totul altă înfățișare. Alteori creația populară rămîne formal neschimbată, însă Eminescu introduce propria-i simțire, de un conținut filozofic mai profund. În sfîrșit, elementul popular pătrunde aproape involuntar în creația poetului, prin mijloacele artistice specifice sau prin limbă. I. Rotaru conchide în mod firesc că, indiferent de procedeu, toate aceste modalități întăresc caracterul popular și național al operei eminesciene. Dar tocmai asupra caracterului național, provenit și din baza folclorică a operei, cercetătorul trece repede, lăsînd neclarificată o problemă dintre cele mai importante în cercetarea științifică a creației poetului nostru.

O muncă susținută cerută de parcurgerea manuscriselor lui Eminescu și de lectura întinsei bibliografii de specialitate — a dus în cazul cercetării lui I. Rotaru la o analiză temeinică a raporturilor folclorului cu poezia eminesciană. Studiul, atît de necesar, e scris cu limpezime și căldură.

Victor CRĂCIUN

Alb negru

Viața romînească
nr. 6 — 1965
OMAGIU LUI GEORGE CĂLINESCU

Moartea prematură și adînc regretată a lui G. Călinescu a avut darul să declanșeze o adevărată avalanșă publicistică, literatura dată la iveală în jurul său în curs de cîteva luni egalînd ceea ce s-a scris de-a lungul a două decenii. Cercetătorul de mai tîrziu, preocupat de a ști modul în care s-a reflectat personalitatea și opera sa în conștiința contemporanilor, a dobîndit cu această ocazie un material foarte prețios. O lectură a tuturor acestor materiale se soldează însă cu sentimentul că lipsește tocmai cercetarea temeinică, studiul fundamental menit să proiecteze dintr-o dată în conștiințe profilul acestui geniu pe lîngă care am trăit totuși atîta vreme.

În asemenea conjunctură este firesc să deschidem acest volum omagial de 240 de pagini cu secreta speranță că spațiul și răgazul au îngăduit prezența unui Călinescu plenar, zugrăvit cu mijloacele și în spiritul pe care a încercat să-l imprime criticii noastre. Metoda de a descompune și împărți pe colaboratori o personalitate de talia lui Călinescu nu putea evita neajunsul unei reflectări pe măsura oglinzilor fatal diferite și inegale, și nici tendința unor autori de a transforma segmentul repartizat lor în axul creației călinesciene, chit că un altul va proceda, cîteva pagini mai încolo, la recompunerea imaginii în jurul altui ax. În sfîrșit exista și riscul ca aspecte fundamentale ale creației călinesciene să se nădăiască în stilul imposibil al vreunui publicist (de pildă articolul despre istoricul literar, semnat de Horia Bratu). Cu toate acestea, numărul de față, pe lîngă o lăudabilă inițiativă aduce și o serie de contribuții utile, de cărămizi ce vor intra fără îndoială în temelia unui viitor monument.

Remarcăm în primul rînd articolul lui N. Tertulian — singurul studiu propriu-zis despre *Dialectica estetică*, explicare și reconsiderare critică a unei gîndiri suspectate prea mult de „estetism" și reprezentînd în realitate punctul de vedere că arta, spre a se realiza, cere să i se respecte niște legi proprii fără de care devine sterilă. Binevenită și utilizînd texte mai puțin cunoscute, este expunerea concepției lui G. Călinescu despre poezie, pe care o face Al. Piru (*Criticul — despre poezie*). Înrudit ca structură cu acestea este articolul lui S. Damian despre *Arta narativă*. O parte din materiale se așează deliberat sub zodia eseului sau comunicării de date și amintiri. G. Ivașcu face, în fruntea volumului, un portret interesant al personalității călinesciene făcîndu-ne totuși să regretăm absența unor amintiri care, venind de la cel mai apropiat colaborator al marelui dispărut, ar fi constituit o revelație. Un interes explicabil stîrnesc cele două articole despre *Începuturile și Formarea personalității* lui G. Călinescu, în care Dumitru Micu și N. Manolescu schițează un capitol inedit al biografiei călinesciene. Două articole reușesc într-adevăr să adaoge culori noi la portretul curent al lui G. Călinescu — e vorba de considerațiile lui Matei Călinescu *Despre spiritul călinescian* și *Paradoxul călinescian. Spiritul polemic* de Lucian Raicu, ambele înscriindu-se printre punctele de vedere de reținut în legătură cu o viitoare monografie. Este surprinzător că, propunîndu-și să sugereze *Dimensiunile* personalității lui G. Călinescu, Silvan Iosifescu s-a mulțumit cu niște marginalii care nu justifică titlul, deși cuprind unele observații juste.

Toate articolele cu caracter informativ, deși lipsite de un relief personal, vor fi consultate cu folos. (*Publicistul*, rubrica de „Călinesciana"). Ele au darul să sugereze imensitatea unui continent intelectual pe care numai o viitoare ediție a operelor complete, pe care sperăm ca generația noastră să trăiască spre a o apuca terminată, ni-l va descoperi în întregime. De altfel, cred că unul din meritele majore ale volumului este de a pune în circulație, prin citate, editări sau reeditări, texte călinesciene mai puțin cunoscute și trebuie salutată publicarea selecției de *Definiții* făcută de Geo Șerban.

Dar trăsătura prin care acest „Omagiu" se distinge este o anumită degajare, un ton critic mai obiectiv. Ne referim în special la *Șun sau calea neturburată*, pagină antologică de maliție nevindicativă plină de simpatie, scrisă de Șerban Cioculescu, sau la capitolul, (de altfel nu atît de reușit): „Biograful" semnat de Savin Bratu. Ceea ce poate da o asemenea atitudine nouă ca operă pozitivă de interpretare a lui Călinescu în afara oricăror considerații eterogene, ne sugerează fina analiză a lui Paul Georgescu la *Cartea nunții*. Acest volum omagial (unde mai semnalăm colaborarea lui A. Marino, E Tudor și V. Arachelian care dă o foarte utilă bibliografie) face deci primul pas spre o nouă atitudine, menită a integra tot mai adînc conștiinței noastre culturale pe G. Călinescu.

Dan ZAMFIRESCU

STEAUA
nr. 5 — 1965

Steaua sărbătorește, în numărul ei de pe luna mai, 700 de ani de la nașterea lui Dante Alighieri și 85 de ani de viață ai patriarhului poeziei românești, Tudor Arghezi. Ideea fericită a juxtapunerii celor doi poeți este exprimată în editorialul revistei: „ceea ce-i îngemănează este mai presus de toate, POEZIA".

După un toast înălțat cititorilor revistei de maestrul sărbătorit, urmează un omagiu vibrant, adus de Aurel Rău poetului Arghezi, „continuu miracol al scrisului românesc". Sonetul postum **Tudor Arghezi** de V. Voiculescu așează pe autorul **Cuvintelor potrivite** „La vasta temelie de spirite și oase, / Cu ctitorii de limbă și descălicătorii".

Spre a lumina mai viu miracolul arghezian și a-l înscrie pregnant semnificațiile majore, poetul Adrian Maniu amintește avatarurile înfruntate în lumea de ieri de poetul și omul Arghezi.

Acad. Al. Philippide înscrie în articolul **Rădăcini adînci** o cuprinzătoare caracterizare a operei sărbătoritului: „Opera poetică a lui Tudor Arghezi este rezultatul unei subtile îmbinări între un fond afectiv foarte personal dar cu rădăcini adînci în cultura și în simțirea poporului și o mare noutate a formei, atît în ce privește mînuirea limbii cît și în ce privește mijloacele de expresie ale unui stil original fără singularizare și surprinzător fără bizarerie". Autorul articolului relevă apoi nota de intensă spiritualitate a poeziei argheziene, cu atît mai elocventă cu cît este știut contactul cu materia al poeziei argheziene. Al. Philippide vede vitalitatea poeziei argheziene în „sentimentul unei trăinicii în stare să înfrunte orice furtună", conferit de recunoașterea existenței străvechi a poporului, a limbii.

Vladimir Streinu consemnează cîteva poziții teoretice ale lui Arghezi în problema versificației, urmărind cum s-au aplicat în opera proprie, concluzia fiind că „Arghezi concepea versul în mod eclectic, **resimțindu-l totdeauna comandat de necesitatea internă**" (subl. ns.).

În articolul **Metafora „stepei" în două variante**, Șerban Cioculescu propune atenției poezia **Două stepe**, în care vede strălucit întrupată „conștiința impasului", poezia fiind „una dintre capodoperele marelui poet și o creație excepțională, vrednică să se integreze patrimoniului literaturii universale". Tot pe un teren de cercetare restrîns se axează și articolul lui M. Petroveanu, care încearcă să desprindă sensul filozofic al poeziei **Între două nopți**.

Mircea Tomuș se alătură exegeților — am cita în primul rînd pe D. Micu, cu eseul său recent apărut **Opera lui Tudor Arghezi** — care concep opera argheziană în viziunea ei unitară. Universul arghezian — scrie M. Tomuș este „o realitate complexă și diversă ce și-a satisfăcut una din cele mai intime tendințe, aceea spre totalitate".

O latură a operei argheziene, un „substrat" al ei, tendința moralizatoare conținută, face obiectul articolului lui Adrian Marino, care vede în T. Arghezi nu un moralist în accepțiunea franceză a termenului, ci în sensul tradițional, al eticii naturale.

Articolul **Simbol și motiv romantic în Cîntare omului**, de Leon Baconsky urmărește motivul umbrei în literatura universală și în literatura română.

Revista mai cuprinde articolele **„Inscripții"** de V. Felea, **Eminescu și Arghezi** de Emil Manu, **La reeditarea prozei lirice a lui Tudor Arghezi** de L. Volta, **Marginalii: pamfletul arghezian** de V. Fanache, **Formații morfo-lexicale și frazeologice în proza argheziană** de N. Goga și **Artele plastice în proza lui Tudor Arghezi** de D. Dancu.

Cea de-a doua parte a numărului e consacrată comemorării a 700 de ani de la nașterea genialului florentin Dante Alighieri. După articolul **Permanența lui Dante** de Ion Biberi, sînt publicate sonetele 15, 17, 29, 30, în traducerea lui Eugeniu Sperantia și C. D. Zeletin. Eugeniu Sperantia semnează articolul **Surse și tendințe ale poemului dantesc**, iar I. Racoveanu articolul **Exilul lui Dante**. Eta Boeriu dă o traducere a cîntului V din **Infernul** însoțind-o de comentarul intitulat **Traducînd Divina Comedie**.

Modul cum s-a reflectat personalitatea și opera dantescă în conștiința a doi mari poeți români, Heliade Rădulescu și Al. Macedonski, prilejuiește două articole bogate în sugestii, semnate de D. D. Panaitescu și Adrian Marino.

Iordan DATCU

CALEIDOSCOP

● *La Editura pentru literatură vor apare în semestrul II al anului 1965:* Vîntul și ploaia *de Zaharia Stancu, roman inspirat din anii imediat următori Eliberării;* Fratele meu omul *roman de Henriette Yvonne Stahl:* Baritina, *roman de Ben Corlaciu, ilustrează procesul de formare a noului intelectual; volumul al II-lea al romanului* Muntele *de Radu Theodoru;* Francisca, *roman de Nicolae Breban.*

● *Din* Meridiane *cartea lui A.E Baconsky, vom cunoaște viața și opera multor scriitori străini. Ni se va înfățișa, apoi, — la modul liric — peisaje ale unor țări vizitate de autor nu de mult timp. La începutul toamnei,* Meridiane *se va găsi în librării.*

● *Textul în grabă scris al unei corespondențe, are uneori darul să-ți rememoreze diferite manifestări din istoria literaturii. Astfel se întîmplă și cu scrisoarea pe care o reproducem aici cu îngăduința binevoitoare a doamnei Marta Teodorescu, în posesia căreia scrisoarea se găsește. Rîndurile au fost așternute pe carton probabil cu un prilej aniversar. Ele nu sînt datate. Pe plic nu-i indicată nici o adresă (expediat desigur prin cineva). E scris doar atît: Lui Păstorel, cu prietenie. Conținutul plicului este următorul:*

„Dragă Păstorel,

Regret că nu-mi pot face plăcerea de a fi astăzi lîngă D-ta, ca să-ți string mîna și să-ți urez sănătate. Astăzi cînd unii întrevăd lupta generațiilor, eu mă gîndesc cu drag la D-ta, fiindcă mi-ai părut totdeauna și foarte tînăr și foarte bătrîn... Ești dintre cei puțini care se ridică deasupra vremilor și-ai căror gînd se toarce spre binele altora.

Te îmbrățișez cu drag

OCT. GOGA".

● **Tiparnița literară**, *nr. 1 din 1929 (pag. 15) aducea printre altele, știrea aceasta: „Cincisprezece ani Bacovia a stat prăfuit și uitat prin rafturi. Îmi amintesc că din ediția întîia, de o mie de exemplare a cărții* Plumb *se mai găsea acum cîțiva ani, cîteva sute de exemplare la librăria Carol Segall".*

Astăzi, toate edițiile Bacovia (ne referim la colecțiile „Liliput", „Cele mai frumoase poezii", „Biblioteca pentru toți") se epuizează într-o zi sau două. Dăm numai o pildă: la librăria Academiei, în zilele cînd a apărut ediția B.P.T., 1965 au fost vîndute peste 700 (șapte sute) de exemplare.

● Cosînzeana, *revista pe care o amintea deunăzi un articol despre teatrul lui Goga* (Gazeta literară), *— se tipărea la Orăștie. Primul număr poartă data 15 octombrie 1911. Revista încetează să apară în 1915. După șapte ani, își va muta sediul la Cluj, pînă în anul 1928. Lunară,* Cosînzeana, *subintitulată „Revista literară ilustrată", era în genul* Familiei *lui Iosif Vulcan. În afară de redactor, Sebastian Bornemisa, primul și al doilea an, număra printre colaboratori, o mulțime de scriitori. Reținem: Victor Eftimiu, T. Murășan, Liviu Rebreanu (îi amintim în ordinea datei de pe frontispiciu), Ilarie Chendi, I. Agîrbiceanu, Al. Cazaban, V. Demetrius, P. Dulfu, Al. Ciura, Ion Gorun, M. Săulescu, Z. Bârsan, Lucian Blaga etc. etc.*

● *În seria* Opere de G. Călinescu, *după* Cartea nunții *urmează să apară* Poezii (II), Enigma Otiliei *(III—IV).*

● *În limba maghiară se tipăresc volumele de poezii ale lui Majtenyi Erik și Szilagyi Domokos. În limba germană:* Umaniști germani din Ardeal *și* Nuvele *de Ion Agîrbiceanu.*

Petre PASCU

SĂPTĂMÎNA EDITORIALĂ

PROZA

— Demostene Botez: *Chipuri și măști*, articole și note de călătorie. E.P.L.

— Victor Eftimiu: *Portrete și amintiri*, cu un cuvînt înainte al autorului. E.P.L.

— Veronica Porumbacu: *Bilet în circuit*, un volum de reportaje și „file de drum". E.P.L.

— Nagy Olga: *Sidonia*, povestiri. Editura tineretului.

— Mihai Gheorghe Andrieș: *Pieile roșii*. Editura tineretului.

— Oles Honcear: *Tilînca* E.P.L.U. Traducerea e semnată de Aurel Lambrino și Ana Gherasim

— Eliza Orzeskowa: *Marta* — roman. E.P.L.U..

— Simone de Beauvoir: *Amintirile unei fete cuminți*, trad. Anda Boldur. Cu o prefață de Silvian Iosifescu. E.P.L.U.

— I. Slavici: *Moara cu noroc*, nuvele. E.P.L. colecția „Biblioteca pentru toți".

POEZIE

— N. Tăutu: *Portret interior*. E.P.L.

— Alexandru Jebeleanu: *Nostalgii*, E.P.L.

STUDII ȘI DOCUMENTE

— *Scrisori*. H. Papadat-Bengescu, G. Călinescu, Liviu Rebreanu, ș.a. către Camil Baltazar. Volum îngrijit de Camil Baltazar. E.P.L.

TELEGRAMĂ

Tovarășului

GELLU NAUM

Loco

Cu prilejul celei de a cincizecea aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite calde felicitări, urări de sănătate, viață lungă spre a dobîndi noi succese în activitatea dvs. de scriitor.

La mulți ani!
În numele conducerii Uniunii Scriitorilor
PREȘEDINTE,
Demostene Botez

Seară literară poloneză

Vineri, 30 iulie a.c. orele 18, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", Calea Victoriei nr. 115, UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R.P.R. organizează o SEARĂ DE LITERATURĂ POLONEZĂ în cinstea sărbătorii naționale a R. P. Polone

Va vorbi ION BRAD — redactor șef adjunct al revistei „Gazeta literară".

Manifestarea va fi urmată de un program artistic de poezie și muzică poloneză, cu concursul unor actori ai teatrelor bucureștene și interpreți ai Filarmonicii de stat „George Enescu".

Manuscrisele încredințate redacției nu se restituie.

Autorii ale căror materiale sînt acceptate vor fi înștiințați în scris la adresa indicată, lucrările urmînd să apară, potrivit necesităților redacționale, în termen de trei luni.

Manuscrisele care nu primesc confirmare în decurs de o lună se consideră respinse.

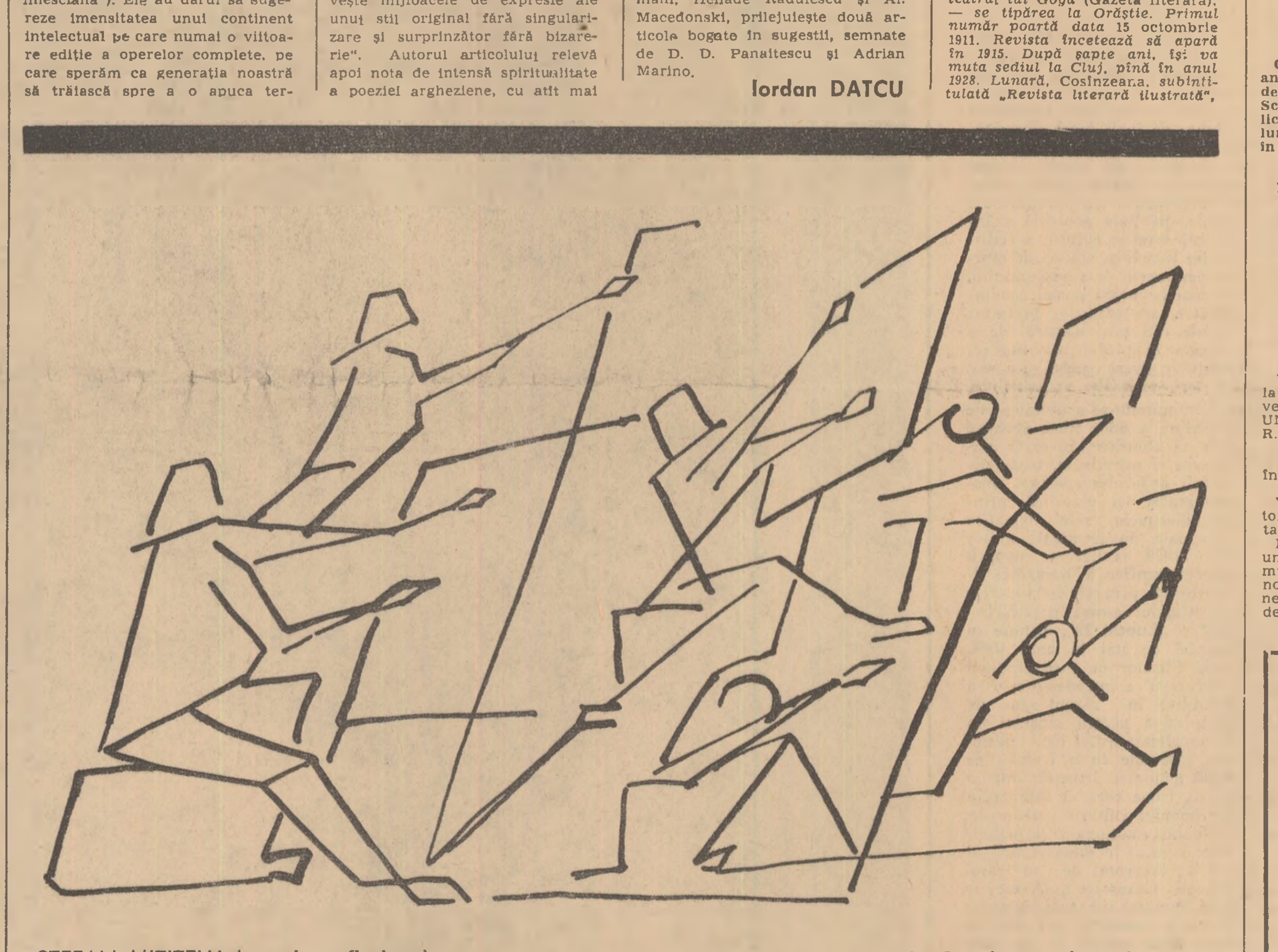

ȘTEFAN MITITELU (muncitor, Craiova) — La Școala populară de artă

cronica literară

ion horea: „umbra plopilor"

Ion Horea e (s-ar părea) un eseninian, manifestînd pentru universul rural și mai ales pentru vîrsta copilăriei petrecute la țară un sentiment de prețuire particulară, pendulînd între nostalgie și euforie. Înțelege lumea în perspectiva unui om înfrățit cu natura și cu frumusețile ei încărcate de miracol și apelează, în procesul de transfigurare artistică, la metaforă, ca la un procedeu suveran. Evident, analogia, oricît de posibilă ar fi ea, se întemeiază pe asemănări foarte relative. Pentru că, viziunea estetică a lui Ion Horea e alimentată de alte realități obiective decît acelea prezente în versurile poetului de la Reazani, iar mesajul înscris în Umbra plopilor e despovărat de tristeți iremediabile sau de doruri sfîșietoare. Cititorul ar fi îndreptățit să deslușească apoi în cele două cicluri (Întoarcere și Înainte de luptă) din care e alcătuit volumul, ecouri argheziene sau pillatiene, așa cum, parcurgînd placheta de debut a lui Ion Horea (Poezii, 1956) era dispus să întrezărească influențe din Hesiod. Esențial mi se pare însă faptul că satisfacțiile estetice generate de Umbra plopilor își au izvorul nu în descifrarea cine știe căror probabile sau improbabile afinități elective, ci în intuirea notei de indubitabilă originalitate ce caracterizează, ca substanță lirică și ca expresie, aproape fiecare poem inclus în plachetă. Sesizabile ori nu, lecturile s-au convertit în bun propriu, subsumat unei structuri funciare ce-l diferențiază pe Horea de ceilalți confrați din aceeași generație.

Cu toții vibrează, ca și autorul Umbrei plopilor, în fața acelorași realități obiective și transmit, prin versurile lor, același mesaj final umanist. Satul îi atrage pe mulți și e prilej, în genere, de celebrare a transformărilor trăite de el în anii postbelici sau de subliniere a modificărilor survenite, prin intervenția omului, în peisajul tradițional descris altădată de Alecsandri, Coșbuc și Pillat. Viziunii oarecum exterioare a unora, Horea îi opune, în Poezii, identificarea cu țăranul însuși, interpretînd ca atare fenomenele din unghiul gospodarului interesat de mersul muncilor agricole. În Umbra plopilor, perspectiva se menține neschimbată, chiar dacă sentimental, registrul liric a cunoscut între timp (prin experiențele consemnate în volumul Coloană în amiază, 1961) sensibile îmbogățiri de ordin problematic. Motivele principale, universul de imagini, sistemul de referințe metaforice, tonalitatea generală se circumscriu și aici într-o arie dominant ruralizantă. Gîndirea cîștigă însă în adîncime, pentru că Horea depășește, nu numai intențional, faza contemplației strict înregistrative. Poezia roadelor, a opulenței economice, a satisfacției gospodărești e acum pretext pentru descifrarea misterului germinației, pentru urmărirea dialecticii existenței însăși, în formele ei elementare. Anotimpurile, în succesiunea lor, capătă reverberații încărcate de tulburătoare semnificații. Sămînța are suflet ce se înfioară la venirea primăverii; aceasta ascultă „o șoaptă de departe", înțeleasă doar de ea (Sentimentul primăverii). Vara e vremea harurilor, a iubirii, a contopirii „de viață și de sublim", cu joc de boabe și păstăi, cînd „pămîntul îmi întoarce culorile-napoi, / și înmiit de toate, fărîmele de timp / ale seminței iarăși și ni le aduce-n schimb" (Sentimentul verii). Toamna e anotimpul împlinirilor, cînd „ploaia cîteodată e-o ploaie de culori", cînd porumbul „o herghelie pare de mînji cu coama-n vînt", iar „zilele de aur le-auzi în buți cum fierb" (Sentimentul toamnei). Iarna însăși nu mai e un simbol al somnului universal sau prilej de meditații melancolizate. Dealurile acoperite de nea, i se par poetului, dimpotrivă, „enorme damigene", gerul e „ca un vinars de prune"; gălețile măsoară nutrețurile pentru animale; prin plopi și prin sălcii suflă pămîntul; „zăpada se lasă ca sub taur, / de patima rodirii gemînd fără putere". Imaginea e dintre cele mai memorabile: „Rîvnindu-l într-un tremur de gheață și-n tăcere / se lovesc de pîntec luceferii și sună / Jucîndu-i parcă-n uger tot laptele din lună. / Semințele icșite încearcă să-i ațîțe / În nări văpaia stinsă și-ncremenită-n țîțe. / Și doborîtă, parcă, de sînge și povară / De dragostea chemată în fiecare seară, / Se-ntinde-n așternutul pămîntului, poftind, / Flămîndă, finul nopții cu pulbere de-argint" (Sentimentul iernii). Horea creează, de fapt, o veritabilă mitologie, dă universului agrest culori de basm și tonalitate de alegorie. Lumea contemplată devine, prin întocmirea ei intimă, o imagine dinamică a cosmosului însuși, conceput ca sistem de entități vii. Deplasată pe alte coordonate, imaginea se concretizează subiectiv în senzația contopirii poetului cu „nebănuite cercuri marine", într-o rotire măreață, între „neant și cunoaștere", vibrînd și ascultînd infinitul (Răsărit) sau în reconsiderarea străvechiului mit folcloric al meșterului Manole, în suita de poeme consacrate hidrocentralei de pe Argeș (Murmurul luminii, La Argeș, Octombrie pe Argeș.)

Metafora își are însă mereu rădăcinile în universul rural, pentru care Horea simte o irezistibilă atracție. Satul îl recheamă, de altfel, neîncetat, ca o alma mater, amintindu-i de candoarea copilăriei și de legătura cu strămoșii (Chemați-mă): „pădurea de cleștar și zgură" și plopii primesc valori funcționale, ca la Arghezi sau Labiș. Iubirea însăși e definită, în avatarurile ei, prin asociații împrumutate cu precădere din același univers rural (Foșnea lumina serii, Mi s-a părut), ca și dialogul cu timpul, cu vîrstele (Ori poate, Hotar, Umbra plopilor) sau cu sufletul.

Aproape absentă, ca preocupare lirică în Poezii și Coloană în amiază, erotica devine în Umbra plopilor o dimensiune esențială, antrenînd în variate ipostaze sensibilitatea lui Horea. Numeroase poeme sînt acum meditații pe marginea dragostei, iubirea e exploatată în raport cu vîrstele, cu destinele, iubita e interlocutor, ca și sufletul bîntuit de nostalgia copilăriei, a pădurii și a cîmpiei ardelene. Aducerile aminte stăruie îndelung, refăcînd un întreg roman, împletit din regrete, bucurii, tăceri și gesturi, sub semnul fremătătoarelor și indefinibilelor chemări ale trecutului: „Păreai și nu erai tu / cînd dragostea noastră-ncepu / în ceasul atît de curat, / că n-ar fi putut rămîne în gînd, / printre amintiri strecurat, / printre noi amîndoi trecînd" (Păreai); „Și singur stau la semnul răscrucilor pe șesuri / De tine cu-nțelesuri și fără înțelesuri... / Să te ascund cît poate tăcerea mea ascunde, / Cînd prea îmi ești aproape și prea nu ești niciunde? / Dar frunza nu-ntîrzie și sufletul prea lin e / De amintirea-ntoarsă pe urma mea la tine. / Ori poate, dintre toate, tu mă-nțelegi acum? // Prin mine trece timpul ca un copil pe drum" (Ori poate). Cadența versurilor, un anume mod de a alcătui asociațiile și de a sugera inefabilul, alunecarea lină pe granița dintre știut și neștiut, convertirea timpului în realitate sentimentală, ni-l aduc în memorie, în acest ultim poem, pe Arghezi din Frunze și Silabe. Ecourile stăruie fără să aibă aceeași rezonanță, și în alte poezii erotice, sau nerotice (ca, de pildă, Sentimentul primăverii), atestînd o influență pe care inteligența artistică a lui Horea nu o preia însă epigonic. Cu rare excepții, ea (asemenea aceleia de sursă pillatiană) se topește într-o viziune ce-i este proprie lui Horea încă din placheta de debut. Aș cita, ca mărturie, Foșnea lumina serii, unde sentimentul dragostei e asociat de acela al naturii, al materiei în continuă mișcare, al vitalității și al timpului: „O creangă îndoită pe urma unui gînd, / Tiparul ei se pierde pe undeva-n pămînt / Și se repetă-n fructul cu cinci semințe noi / Care-a căzut din zarea de purpură-ntre noi, / Pesemne iară-i toamnă — mi-am zis — și aș fi vrut / În clipa ceea sfîntă să-ncerc să te sărut. / Dar te-ai întors grăbită și l-ai luat să-mi spui / Cum se-oglindește cerul aprins pe fața lui, / Și semăna cu tine, la gură cînd l-ai dus. / Foșnea lumina serii pe undeva, pe sus". Sau, pe un alt plan, poema titulară, în care imaginea umbrei ce-și schimbă lent însușirile („ciudată", „albastră", „subțire", „tăcută", „culcată") sugerează, în acorduri ce amintesc melodioasele cîntece ale lui Iosif, ideea progresivei treceri a celor doi îndrăgostiți în lumea neființei: „De va mai fi o amintire, / Și ea va trece vrînd-nevrînd, / Cu umbra plopilor, subțire, / Alunecînd, alunecînd... // Dă-mi gura ta, și mă sărută, / Și stele vor cădea pe rînd, / Cu umbra plopilor, tăcută / Alunecînd, alunecînd... // Și-ai să auzi, înfiorată, / Cum trece-al lumii foșnet blînd, / Cu umbra plopilor, culcată, / Alunecînd, alunecînd."

Umbra plopilor, tremurul frunzelor, foșnetul capătă, în fond, în contextul volumului, valori lirice definitorii, indicînd o tonalitate emoțională, o atmosferă, un mod de a vibra autentic, sensibil deosebite de acelea proprii Poeziilor sau Coloanei în amiază. Interesant e că, de data aceasta, încercările de a dramatiza cutare secvență autobiografică (Întoarcere) sau de a părăsi regimul sugestiei, pentru a evada, ca altădată, pe claviaturile manifestului și ale declarației patetice (Basm, Zbori) nu-i mai izbutesc. Aflat la hotarul vîrstelor, înclinat să problematizeze, simțind cum îl îmbrățișează timpul, Horea ni se descoperă cu însușiri de reflexiv, capabil să trăiască intens stări inefabile, să-și pună întrebări tulburătoare și să ne comunice, înfiorat, ca în Mi s-a părut (piesa e antologică) freamătul ce i-a cuprins sufletul: „Să fie mîine ziua în care m-am născut? / Aud în cîmp cum timpul mai rumegă tăcut, / Și bate vînt, și norii se strîng în jurul lui, / Ca la un semn spre iarnă, al meu și-al nimănui. / Mi s-a părut o clipă că șovăi și c-aștept / Să mi se culce-n suflet, cu umbra, plopul drept, / Apoi trecu și-această nedumerire-n gol, / Și-acum ascult cum iarna coboară-ntîi domol, / Vîrtejuri să mă poarte și să mă-ngroape, apoi / În liniștea prelungă ce stăruie-ntre noi".

Mai directă altădată, dar nu mai încărcată de seva actualității ca azi, poezia lui Ion Horea e în Umbra plopilor mai interiorizată, mai adîncă, mai gravă. Sunetele ei au vibrația coardelor de violoncel.

Aurel MARTIN

SUB STEAGUL GLORIOSULUI PARTID

LETAY LAJOS

IZVORUL BOGĂȚIEI

Delegații și invitații la cel de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, întrunindu-se, au lăsat în urma lor desișul schelelor albe, pădurea coșurilor de cărămidă roșie și beton cenușiu, zumzetul motor de combine. Și această imagine a Patriei în plin avînt au regăsit-o cu toții în raportul profund și bogat, prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu. La baza nestrămutatei noastre încrederi, la baza solidului optimism în ceea ce privește îndeplinirea noului cincinal stă tocmai sentimentul muncii creatoare a întregului popor. Cifrele și cuvintele atît de cumpătate, realiste și mobilizatoare ale Directivelor ne înfățișează contururile viitorului apropiat : viitor înfrățit cu prezentul.

În frontul unic al literaturii noastre, scriitorii de limba maghiară și-au adus și ei aportul la îndeplinirea frumoasei misiuni a literaturii socialiste. Tirajul ridicat și numărul mare al ziarelor și revistelor publicate în limba maghiară — mă refer, spre exemplu, la revista *Utunk*, care-și va sărbători anul viitor douăzeci de ani de la apariție, apoi revistele lunare *Igaz Szo* și *Korunk*, nemaivorbind de celelalte reviste, editate pentru copii, tineret, femei, etc., sînt tribune de afirmare a devotamentului scriitorilor față de politica Partidului Comunist Romîn. Scriitorii de limba maghiară, folosindu-se din plin de condițiile create de partid, au o intensă activitate editorială ; în perioada ce a trecut de la ultimul nostru congres, 136 autori maghiari au apărut cu 249 titluri, într-un tiraj de 845.450 exemplare ; multe lucrări ale lor au fost traduse și publicate în limba română, fiind bine primite de publicul cititor și de presa de specialitate.

Scriitorii noștri din toate generațiile, români și maghiari, în limbi diferite, dar animați de același sentiment al dragostei de patrie, își aduc împreună contribuția la realizarea unor opere demne de zilele noastre. Colaborarea strînsă, tovărășească dintre revistele clujene — *Steaua, Tribuna, Utunk* și *Korunk* — se concretizează în acțiuni comune, ca șezători literare, dezbateri în cadrul filialei, schimburi frecvente de materiale, de experiență, etc. În centrul preocupărilor noastre scriitoricești stă — într-o măsură mereu crescîndă — omul zilelor de azi, cu toată bogăția gîndirii și simțămintelor sale, cu toată avuția sa morală nouă. Desigur, viața ne sugerează pretutindeni teme interesante, dar creația trebuie să oglindească dezvoltarea societății noastre în complexitatea ei : ea trebuie să zugrăvească ziua de azi în transformarea ei în zi de mîine. Dacă mă gîndesc doar la faptul că tineretul de astăzi, și mai ales cel de mîine, va retrăi prin operele create de noi capitolele acestei epoci istorice, și dacă mă gîndesc la faptul că tocmai lucrările noastre sînt datoare să-l pregătească pentru continuarea acestor capitole — cîntăresc de o sută, de o mie de ori cuvîntul, înainte de a-l așterne pe hîrtie.

Istoricul act revoluționar de la 23 August, lupta pentru cucerirea puterii de către clasa muncitoare, anii splendidelor transformări socialiste de la orașe și sate, trebuie să-și găsească deplina reflectare în literatura nouă. Raportul Comitetului Central exprimă încrederea partidului în forțele noastre creatoare — ne îndeamnă la o valorificare maximă a capacității scriitoricești.

Sub semnul acestei responsabilități, trebuie să recunoaștem că printre poeziile publicate de noi în ultimii ani, unele sînt cenușii, șterse, greu de înțeles, făcute după ultima „modă"... Evident, nu pledez pentru o poezie simplificatoare, mai ales acum, cînd exigențele cititorilor devin tot mai mari. Dar dacă vrem într-adevăr să ajungem la inima poporului — cum atît de frumos ne îndeamnă partidul — dacă vrem să contribuim la formarea și îmbogățirea universului sufletesc al milioanelor de făurari ai socialismului, nu trebuie să pierdem din vedere nici un moment problema accesibilității creațiilor noastre. Adevărata operă de artă este aceea care reușește să înfățișeze într-o formă larg accesibilă ideile cele mai complexe și mai înaintate — ideile socialismului — fără nici o concesie în dauna nivelului artistic.

Scriitorii zilelor noastre își împrospătează forțele din izvorul mereu viu și bogat al vieții poporului.

CEZAR BALTAG

COROANA DE LUMINĂ

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român este cea mai impresionantă radiografie a trupului plin de o înaltă vitalitate a țării, cea mai pătrunzătoare analiză a istoriei contemporane a României. În prisma cu douăzeci de milioane de fețe a acestui pămînt e azi un adevărat apogeu al culorilor. Ce cristal minunat este inima patriei, ce geometrie pîrguitoare de forme este această lună de Iulie! Unic pol coordonator al energiilor țării, sorginte de luciditate și fermitate revoluționară, Partidul Comunist Român este farul cu bătaie milenară a istoriei poporului nostru. Coroana de lumină a văzului său pătrunzător proiectează în viitorul apropiat al suișului nostru spre fericire, chipuri, evenimente, întrepătrunderi de fapte, vibrații umane covîrșitoare, într-un cuvînt un univers, un cosmos în rapidă prefacere în care vom regăsi viu, activ, permanent, centrul din care toate celelalte iradiază : coloana incandescenței noastre comuniste, voința noastră de suveranitate și pace, patriotismul și dragostea noastră de muncă. În marele context al simfoniei socialismului, inima fiecărui artist se încarcă de eposul triumfal al vieții materiale și spirituale a acestui pămînt. În veșnic mișcătoarea realitate a țării, poetul percepe pulsațiile majore ale timpului, ale noului din conștiința sa și a semenilor ; în fiecare secundă a destinului său, el schimbă sentimente și mesaje cu lumea, el aude respirația tumultuoasă, enormă a poporului său, acest geniu etern al istoriei. Ca într-o retortă de sunete vibrațiile văzduhului patriei își esențializează ondulările ample în inima poetului. Ritmul epocii, departe de a-l descumpăni temperamental, modulează sensibilitatea și gîndirea sa creatoare, îi recristalizează afectele în structuri noi, mai mobile, mai vii. Învățînd să scoată din ceea ce a trăit el ceea ce e al tuturor, învățînd să dea experienței sale de viață sfera largă a preocupărilor semenilor săi, învățînd să le trăiască viața și prin aceasta să se identifice cu ei, scriitorul își realizează astfel condiția sa, menirea și destinul artei sale comuniste. „Esențial este ca fiecare artist — se arată cu profunzime în Raportul secretarului general al C.C. al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu — în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, să urmărească ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului". Între silabe de beton și metafore aurifere, umbra poetului devine coloană sonoră, **tropaeum** arzător al epopeii contemporane. Un orizont de neasemuită grandoare deschis spre veșnicie de fiii Țării Carpaților arcuiește împrejurul acestui pămînt traiectoria aștrilor socialismului. De aceea e atît de real în noi sentimentul viitorului, de aceea ne fascinează într-atît concretețea învingătoare a lumii pe care o făurim. Orele se eternizează în conștiință, văzduhul respiră istorie, în pupilele timpului scapără cifra IX, însemn al vîrstei de glorie a comuniștilor români.

ÎN SPIRITUL MARILOR TRADIȚII

(Urmare din pagina 1)

acelor capodopere unice în Europa : Voronețul, Moldovița, Sucevița, Humorul, Arborea, cel mai ilustru capitol al sensibilității noastre artistice, monumente ce ne definesc cu aceeași elocvență cu care vorbesc despre noblețea italică operele primitivilor de la Siena. Au fost abandonate decenii de-a rîndul. Regii încoronați și neîncoronați, cu virulente porniri de *nouveaux riches*, spre fastul de operetă, s-au îndeletnicit cel mult cu mistificarea vestitei ctitorii a lui Neagoe, de la Curtea de Argeș, pe care o plînge fîntîna lui Manole. Cu fiecare nou anotimp înainta insinuîndu-se printre ziduri umbra paraginei. Au trebuit întreprinse lucrări ample de restaurare, implicînd multă cheltuială și nu mai puțină competință. S-au făcut investiții remarcabile și specialiștii de toate categoriile nu și-au precupețit deopotrivă pasiunea și timpul ca să redea fiecărei zidiri strălucirea de odinioară. S-au consolidat și cetățile Suceava și Neamțul, unde lucrările continuă încă. S-a recondiționat falnica așezare de la Dragomirna și multe altele.

Aceste restaurări înfăptuite în optime condiții, respectîndu-se tiparul originar al fiecărui monument, rămîn prin sine o realizare care ne bucură și ne emoționează. Dar ele capătă și sensul unui contact anteic, indispensabil oricărui popor, cu sursele de energie ale trecutului, cu marile adevăruri ale propriei noastre existențe istorice — cu aceleași adevăruri cărora astăzi, în alte împrejurări, în altă epocă, ne străduim să le dăm o expresie demnă.

E o veghe trează, o continuitate și mă simt fericit să pot invoca simbolul lor în aceste zile festive de bilanț și de generoase proiecte.

RADU BOUREANU

FRUMOASĂ PATRIE

Frumoasă ești patria mea,
Ești cea mai frumoasă iubită.
De ce mîini ai fost tu gătită,
Mireasă nuntită în stea ;
In steaua miresmelor calde,
A umbrei de aur căzînd
Pe-o vale umblată în gînd ;
Un golf-stream de holde s-o scalde.
Ah! patria mea ce să-ți dau ?
Tot sîngele care mă poartă
Imaginea-mi vie s-o iau
Din trecerea timpului moartă ?
Indoaie-mă arc de triumf
Fecundelor ploi torențiale
Culorile lumii sorbind
O vale legînd cu-altă vale.
De ce mîini ai fost îmbrăcată
Cu straiul țesut peste somn
Cum nici în balade odată
Aleasă de crai sau de domn ?
O, știu cine-a fost țesătorul
Tu ! cîntecul, visul, poporul.

„REȘIȚA" Fotografia : SANDU MENDREA

EPOPEE

(Urmare din pagina 1)

de-a lungul veacurilor. Lăsînd, în același timp, creatorilor de filme deplina libertate în exercitarea judecății lor proprii, fără borne rigide, sau exclusiviste, de la interpretarea faptelor și a personajelor la care s-au decis și pînă la limbajul cinematografic cel mai potrivit cu aptitudinile fiecărui talent, **esențial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, să tindă ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului.**

Înfăptuirea acestui program de lungă respirație este garantată de nivelul artistic și tehnic de care a dat dovadă filmul nostru pe teme istorice din ultimii ani. Este probabil, de asemenea, ca unele dintre aceste filme să fie produse, parțial, în colaborare cu cîteva case de filme din străinătate care au semnat producții cunoscute. Realizarea epopeii la termenii propuși ține și de amplificarea unor sectoare ale bazei noastre de la Buftea ce se va dezvolta în conformitate cu Directivele Congresului care arată că va fi **sporită capacitatea studiourilor de producție cinematografică.** Larga importanță educativă a acestui plan de mari perspective nu poate scăpa nimănui.

În condițiile dezvoltării bazei noastre tehnico-materiale, considerăm foarte posibil ca la sfîrșitul cincinalului, cinematografia națională să corespundă mai efectiv cerințelor mereu sporite ale milioanelor de spectatori din țara noastră și ale pieții externe actuale a filmului, cu o producție anuală de 24—25 filme artistice de lung-metraj, urmînd ca în deceniul următor să atingă 30 de filme anual. Seria filmelor istorice destinate educației patriotice a tineretului va ocupa astfel baza de producție într-o proporție justă față de celelalte filme și fiecare dintre regizorii fruntași care va semna peliculele înscrise în seriile „epopeii" va putea să fie, într-un interval relativ scurt, și semnatarul cîte unui film pe teme de actualitate.

Epopeea cinematografică națională, eveniment de seamă în viața noastră artistică și culturală, îmbrățișează cîteva pagini memorabile din istoria patriei, începînd cu strămoșii (**Dacii**, în planul pe 1966 ; **Traian și Decebal**) și continuînd cu epopeea lui Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Horia, răscoala lui Tudor Vladimirescu (**Tudor**, realizat), Bălcescu, Anul 1907 (**Răscoala**, în curs de realizare în 1965), primul război mondial (**Pădurea Spînzuraților**, realizat), lupta partidului în ilegalitate (**Lupeni 29**, realizat ; **Cartierul Veseliei**, realizat ; **Doftana** și alte două filme), insurecția armată și războiul antihitlerist (**Străinul**, realizat ; **Procesul alb**, realizat anul acesta și alte două filme noi, aflate în planul curent, printre care și coproducția româno-sovietică **Tunelul**). In paralel cu această serie, de inspirație istorică de anvergură, un număr de trei-patru filme artistice de lung metraj vor evoca personalitatea unor mari artiști români, ca Eminescu, Enescu, Brâncuși și a altora care au intrat glorios în patrimoniul culturii naționale și universale.

Pentru aducerea la îndeplinire a acestui voluminos și nobil program, Consiliul Cinematografiei și conducerea Studioului „București" vor apela la un larg colectiv de iubitori ai filmului, animați de încredințarea că **„poporului, adevăratul făuritor al bogățiilor patriei, trebuie să-i închine oamenii de artă și cultură tot ce pot crea mai frumos și mai bun".**

ADRIAN PĂUNESCU

CU FLUVIILE

Poetul tînăr îți aduce iubirea lui,
Inima lui se ridică spre tine,
Patria toată e-n el, ca-ntr-un vîrf
Al reliefului tău.

Ochii sînt deschiși, gura strigă,
Mîinile știu să păstreze
Steagul puternic. Anii cu trecerea lor
Il flutură spre viitor.

Pașii se-aud, marmura-i îmbrățișează,
Stele mai cad, se unifică
In stelele netrecătoare. Cine
Altul decît poetul tînăr să cînte acum ?

Cosmic pămînt, substanță a firii
Poemelor noastre de luptă și dragoste,
Apa își strigă norii pe nume,
Oltul și Mureșul, Jiul și Crișul
Își strigă munții pe nume.

Poetul tînăr pe tine te strigă,
Laudă epoca lui,
Căci i-a dat acest timp
O substanță mai gravă, un aer mai viu
Decît celor de pînă la el.

Iese în piața marelui aer,
Iese în văzul mulțimii poetul.
Ochii lui văd, gura lui cîntă,
Mîinile lui steagul tău îl păstrează,
Sufletul lui pe nume te strigă :
Partid Comunist !

GEORGE DAN

TIMONA ȘI LIRA

Visam să sparg talazuri în piept de marinar,
să simt pe buze sarea și iodul lor amar —
să dau ocol planetei pe cel mai-nalt catarg.
să iau în piept furtuna cu albatroșii-n larg,
să mușc din portocala albastră, să-i cunosc
și carnea pînă-n sîmburi și-aromele-i de mosc...
Visam — și Marea Neagră-o vegheam cu ochi de-amant
cum joacă-n mii de fețe albastru-i diamant !...
Partidu-acum, Partidul îndemn mi-a dat și-avînt
să-mi schimb timona-n liră, din corzi de bronz vibrînd,
să-mi nalț pe umăr lira și să-mi înalț în vers
mîndria de om liber, stăpîn pe Univers.

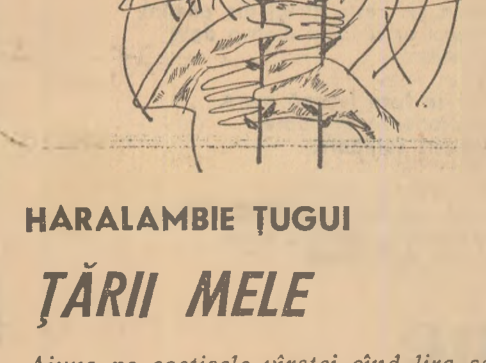

HARALAMBIE ȚUGUI

ȚĂRII MELE

Ajuns pe costișele vîrstei cînd lira se vrea
Înțeleaptă și gravă ca tîmpla de-argint,
Asemenea chipului mamei te-adun neîncetat
Întreagă să-mi fie și neștearsă din gînd nici o clipă.

O ! Cît de-nsetat și flămînd te-am strigat pe cîmpuri de luptă,
Cînd numai tu îmi însoțeai prăbușirile-n goluri,
Cînd numai glasul tău prelungit în mine vibra
Dîndu-mi puterea și calmul de piatră-al Carpaților.

Și glasul sîngelui meu de-atunci te strigă mereu
La fel de tînăr și-aprins peste timp fremătînd
Nici un cîntec, nici un cîntec nu e prea mult
Pentru tine, patria mea de eroi.

Te iată, fecundă și plină de cîntecul vieții, sublim
Transfigurat de soarele libertății visate :
Eroică ai fost în milenara noapte de chin a istoriei :
Eroică îți zidești fericirea cu brațul Partidului.

DUMITRU M. ION

PARTIDULUI

Sînt un tînăr la care pîine și apă
Sigur veți găsi după-o zi de muncă ;
Simt cum timpul și din arterele mele se adapă
Fiindcă știu să vîslesc unde lumina e mai adîncă.

Vin de la Argeș unde piatra are timpul de zbor
Timp dintr-o baladă tînără viu izvorît ;
Pe șantiere, cifrele au demnitățile lor —
Demnitatea din demnitatea omului s-a născut.

Trec prin lumina curată de steag —
Știți cum urc ? Cum vreau să urc de tînăr, de sus ?
Sînt la un prag cît țara de-nalt și de drag :
La ceas întreg de-mplinire, laude noi am adus.

Nouăsprezece milioane de arătătoare
Și țara trece-n anotimpul ei de mare rodire;
Partidul meu, înțelepciune de soare,
Simt căldura rodului cum crește în mine.

MARCEL MIHALAŞ

*

Caiet liric

Găzduim în acest număr al revistei noastre un ciclu de versuri ale poetului Marcel Mihalaş. Autorul, născut la 15 august 1937, lucrează ca inginer chimist la o întreprindere bucureşteană. A debutat în „Gazeta literară" în 1964. Socotim că poetul are de spus, în lirica noastră tînără, un cuvînt al său; este vorba nu de un început de drum, ci de o concepţie artistică formată, modernă, izvorîtă din bunele tradiţii ale poeziei româneşti. Să-i urăm tînărului poet drum luminos.

TIBERIU UTAN

cîntec

Am să te arunc deodată în frunză,
ca şi cum frunza ar creşte direct din pămînt,
ca şi cum cîntecul ar fi făcut dintr-o dată
orizontul prea strîmt.

Cîntec spun. Şi se face lumină mare.
Toţi copacii explodează în floare,
în păsări, în iubiri rotitoare.

Semnul de dor, viersul duios
e crestat de cuc, murmurat de mierlă mai jos.
Iar mai sus, cu plopii, cioctrlia scrie
un cîntec disperat de bucurie.

nume

Pe toate lucrurile pe care pun mîna
las un nume,
o imagine statornică a mea,
şi apoi le dau drumul să zboare.
Toate mă reflectă.

Trebuie să fim fericiţi că un copac este un copac,
că aerul este aerul,
să le strigăm aceste nume
cu bucuria că ne recunoaştem.

horă

Cît am venit, cît am rămas
Dansăm în jurul unui ceas.

Tata — după tata mare,
Eu — după tata,
Cu capul în acul mic,
Cu picioru-n acul mare.

La fiecare minut
Ţinem pas bătut.
La fiecare oră
Împlinim o horă.

Si-nvîrtind de ea,
Iarba creştea
Şi se vestejea,
Zăpada cădea.

Aşa, tot aşa!

Horă nebună.
Cînd se despletea,
Pas după pas,
Rămînea în ceas
Soare sau lună.

în ce pămînt...

În ce pămînt ai împietrit, în ce lumină?
Şi pietrele au un asemenea obraz
cînd le loveşte luna plină.
Şi ele au încremenit în azi.

Şi poate că şi ele altădată
au suferit şi-au năzuit firesc.
Dar s-au oprit în liniştea din piatră
ca-ntr-un mormînt. Şi-n nici un vînt nu cresc.

iubirea

Nu putem căpăta luciu calm de statuie —
Sub veşminte, în carne, iată, coboară şi suie,
Printre nervi, printre vine se ascund, se ivesc
Cicatricile iubirii — tatuajul nostru firesc.

Din aerul mare respirăm împreună
Sub soare, sub lună,
Sub vîrsta comună.

Iubirea este ca şi pămîntul pe care călcăm,
Pe care-l plivim, îl săpăm,
Aflîndu-ne alături, amîndoi,
Am dat adînc cu sapele şi-n noi.

antologie

Trec prin cimitir ca printr-o antologie
din care nu citesc decît numele.
Nume consacrate
în piatră, în lemn.

Viaţa
este opera noastră
inevitabilă.
Oricît sîntem de umili
nu ne putem refuza
gloria unei morţi.

Rimbaud

Voyou-voyant

Am rupt atîtea picioare
Pentru-o pereche de ghete —
Aspră şi grea sărbătoare
Inimii mele şirete.

Am încălţat peisaje
Străine, am cunoscut
Lungul drum, cu viraje,
Al speranţei, spre propriul scut.

Ah, numai drumul rămîne,
Numai oboseala din drum:
Locul rîvnit ca o pîine
Curge în flacără-scrum.

Pornesc acum alte
Peisaje. La sfîrşit
De vorbe — halte
În care nu m-am regăsit.

ordine

Inainte ca să mă culc trebuie să pun totul
în ordine:
cămaşa lîngă pantaloni — să nu-şi ducă dorul,
fiecare ciorap lîngă pantoful lui,
să aranjez ţigările două cîte două,
nici o ţigară să nu rămînă fără pereche,
să-mi potrivesc inima
după bătăile ceasului
şi să-l pun să sune la ora cînd mă scol
ca să nu mă trezesc
singur.

amiază fierbinte

Pictorului Ion Biţan

Nu se mai ştie
unde e cer şi unde e pămînt.
Trăim acum în soarele
care s-a-ntins arzînd.

O flacără-naltă
ne-a topit umbrele
şi le trece
de partea cealaltă.

Ţineţi-vă bine
de-un lucru, de-un cuvînt,
să nu vă smulgă de pămînt
apusul care vine.

despărţire

Cum răsunau pantofii tăi pe trotuar,
Pantofii cu toc cui,
Coloane mari se ridicau în noapte, rar.
Şi începeai să fii a nimănui.

Intrai porcă-ntr-un templu de istorie
Şi te pierdeai treptat şi rămînea
Pădurea de coloane, un ecou de glorie
Sărbătorită cu privirea mea.

unde o să ne mai întîlnim...

Unde o să ne mai întîlnim apoi?
Nici măcar în pămînt.
Se cere mereu loc pentru vieţi noi.

Poate că-n aer ar fi o speranţă:
aici e-un depozit de statui din trecut,
care aşteaptă, ca să se întărească,
un semn cunoscut.

Poate că ar trebui să ne alegem de pe acum
cîte o stea
pentru fiecare gest, pentru fiecare cuvînt
şi, mai ales, pentru „nu mă uita".

peisaj vechi

Se îndrepta cu minaretul o moscheie
spre cer, năzuitoare ca o cheie.
Şi-un muezin cu glasul încerca
s-o potrivească. Şi nu nimerea.

restituire

La moartea lui Hemingway

De-acuma ai murit. Vei trece în ciclul anorganic.
Ti-or roade trupul viermii — şi viermii vor muri.
Te vei filtra în aer, egal acum şi trainic,
şi-n orice răsuflare din tine vom sorbi.

Şi oasele curate şi-atîta de spălate
ce le va linge apa şi le va mîngîia
simţi-vor bucuria desfacerii treptate
de datoria vieţii, care le-ncătuşa.

În apă se vor pierde. Fluide şi uşoare
se vor scălda în soare; şi-ajunse la liman,
vor închega pe-o stîncă un aspru bust de sare,
cu faţa stînd întoarsă spre ocean.

rol

Ce-o să fie acum, după nori,
după ploi, după ninsori,
după cerul senin — un decor
prăbuşit lîngă actor?

Prea mult am ştiut
un rol cunoscut.
Toţi copacii sînt de împrumut.
Toate florile vin din trecut.

Ca un val de păsări călătoare
umezim imaginea ta, soare.
Creştem şi cădem dintr-un cuvînt
greu şi mare şi numit pămînt.

gînduri de constructor

A aduna înseamnă a urca pe munţi,
a face case, — a ridica ovaţii:
înseamnă a învinge gravitaţii.

Şi ce efort, ce ascuţit efort,
ca să m-adun, din creştet la călcîie,
ca tot ce vreau să string să nu rămîie
în est, în vest, în sud, în nord.

Din tensiunea mea-i făcută casa asta —
ciment şi piatră-n aspra mea chemare
şi cărămizi din pulbere, din vasta
dezordine-a chemării naturale.

E o tristeţe-n lucrul terminat.
Cer libertate pietrele din zid.
Dar n-am să las. Voi strînge disperat
cofraje noi, voi întări lucid
mortarul conştiinţei mele-n zid.

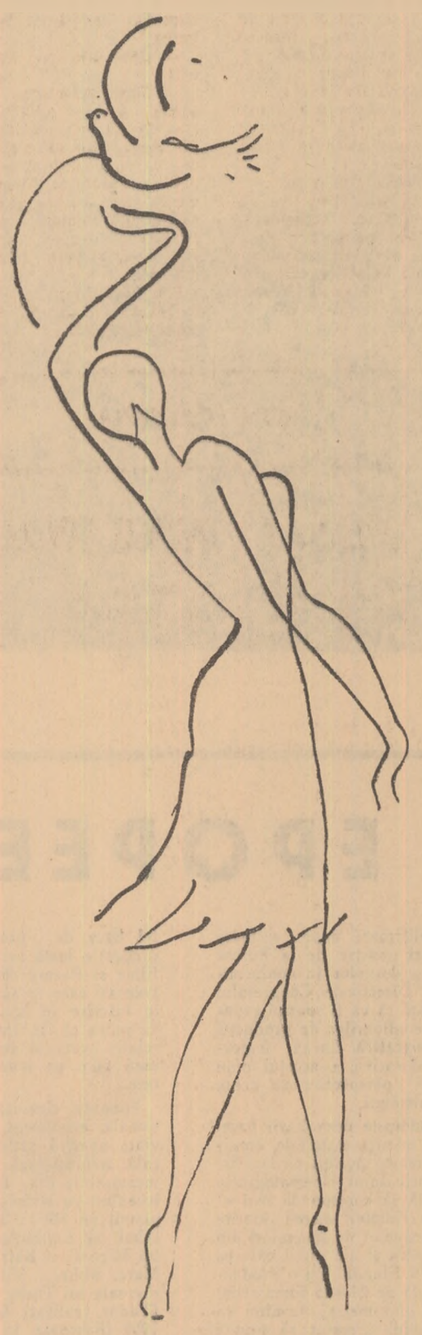

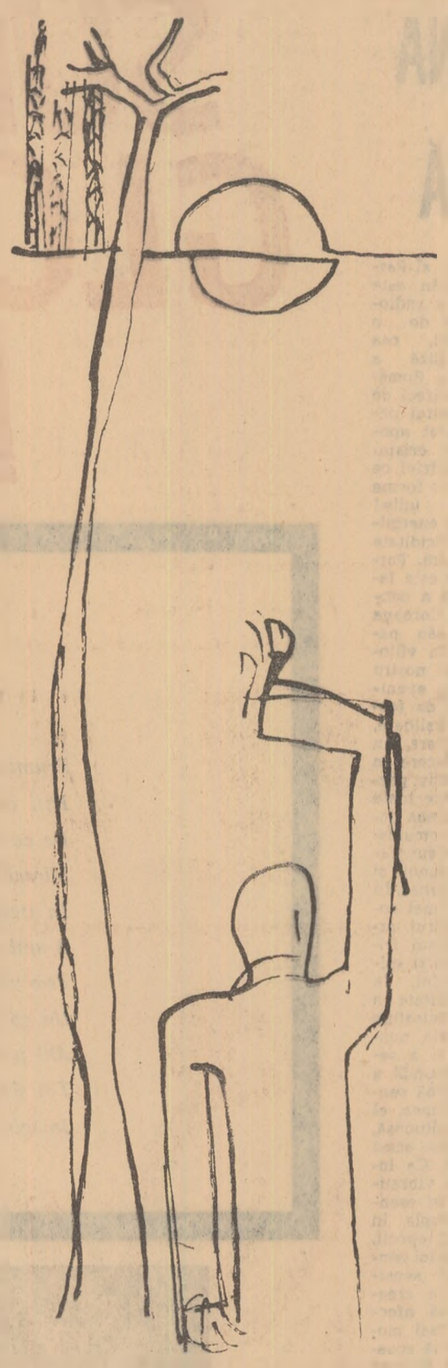

cîntec de seară la Auschwitz

Nu vom uita, nu vom uita, nu vom uita
Cerul serilor, de mucava,
Cerul orelor de culcare —
Mici repetiţii pentru somnul cel mare.

Cum se-mplîntau monumentele morţii,
Coşurile de fum, lîngă munţii cu morţii
În piepturile noastre, gîndurile noastre,
În înălţimile vaste!

Nu vom uita nici o stea ce picura
Pe bolta cerului, de mucava,
Nici fluierul alb, de lumină,
Al lunii, melodie uitată, străină,

Melodie de-adormit pruncii mari,
Prăvăliţi între spini şi lăstari,
Cu feţele-n apele lunii spălate,
Cu pămîntul în mîini şi în spate

* * *

Mă risipesc în fiece privire
Şi mă adun în clipa următoare;
Nou de imagini mă întorc spre mine
Ca în refluxul ei o mare.

Ce bronz am adunat între nisipuri
Şi soare! Fruntea mea
S-a tatuat cu zilnicele chipuri
Care-au trecut între lumini şi ea

depozitul de lemne

Lemnele-n stivă aşezate
Au un miros de măcel de copaci
Lemnele-pulpe, lemnele-antricoate.
Lemne de oi, lemne de vaci.

Lemne de capre negre, lemne de căprioare,
Lemne de veverite, lemne de ciocîrlii,
Lemne de sticleţi, lemne de privighetoare,
Lemne de vrăbii, lemne de copii.

inscripţii

Prea neted e pămîntul şi noi prea aspri poate,
Cu lanţuri rupte-n sînge, scrijelaţi
De bice şi de săbii, traşi mii de ani pe roată,
Mereu întorşi sub scutul de Carpaţi.

Fiecare vad sau vale erau umplute cu durere.
Era un şes în ţară. Dar n-am mai încăput.
Ne-am ridicat din maluri. Din noi a prins putere
Un relief de început.

Prea neted e pămîntul! Pe cerul ca un clopot
Imens şi grav şi chemător boltit,
Răsună tot mai dese, tot mai înalte-n clocot,
Construcţiile noastre. Inscripţii de partid.

sfîrşit de an — 1947

Ningea, ningea de o noapte şi-o zi.
Ca o foaie albă, nescrisă,
Zăpada se-ntindea pe pămînt şi pe case,
Cădea tăcută pe pomi şi pe oameni
Ca o veste demult aşteptată

Iar pe stradă treceau nişte oameni
Cu căciuli albite şi cu steaguri în mîini.
Paşi grăbiţi desenau în zăpadă
Şi scandau: Trăiască, trăiască Republica!

Strada dreaptă primea pînă-n zare
Paşii lor prefăcuţi în cărare.

Adunînd înserarea, zăpada se făcea cenuşie,
Casele clipeau din ochi luminoase,
Pe la porţi colindătorii strigau:
— Mîine anul se-noieşte!

patrie

Îmi trebuie un cîntec general
ca aerul, pe acest pămînt
încrustat cu copaci şi cu oameni,
respirat rînd pe rînd.

Ne transmitem din gură în gură,
din părinţi, în copii şi nepoţi
răsuflarea ei pură,
rima ei la un cînt pentru toţi.

Patrie, iubita mea corabie
în al asprei noastre treceri vînt!
Şi culcuş, şi dor, şi scut, şi sabie
între cer şi mare şi pămînt.

construcţii

Dacă am fi nişte cărămizi
din care se clădeşte lumea pe o suprafaţă
măsurată
am vedea numai cer sau numai pămînt
sau numai o stîngă sau numai o dreaptă.

Dar construcţiile se împlinesc
numai cu bucuriile şi durerile noastre.
Blocul ăsta a început să trăiască
atunci cînd un băiat a spart o fereastră.

Cărămizile trebuie să vijîie,
să prindă pămînt, să se spele de lună
cu sacrificiul cuiva. Pe zidul proaspăt
eu aş zdrobi simbolic o căpşună.

muzeul Doftana

Era atîta frig în închisoare:
un sunet rece-n piatră şi în fier
Am fost uimiţi, ieşind, că februarie
era mai cald afară, strîns în ger.

Astfel de frig numai trecutul ştie,
trecutul strîns aici şi conservat,
din care am ieşit cu bucurie
ca dintr-un spaţiu-n care-am măsurat,
imponderabili, apăsarea dură
a timpului pe umeri şi pe gură.
(Trecutu-n valuri, greu, legînd în vrajă
destine, oameni — şi noi, sus, pe plajă).

Am mai-ucis, cu ochii, cătuşe şi decrete
la zid aliniate, pe perete,
şi am ieşit, lăsînd aici opriţi
ocnaşi şi gardieni înlănţuiţi.

Ce soare drept! Chiar cînd şi rece bate,
pe raza lui urcăm în libertate.
O, faguri de celule-ai acestei închisori!
În soare curgem, sîntem mierea lor.

loc de poezie

De unde-am zis poeziei să se-ntoarcă
era tîrziu, mijea un colţ de barcă
prin trestie, cum ciocul printre pene.
Norii cădeau. Se ridicau troiene.

Cu-o rană lungă, răsărea de soare
din focuri pînă-n gheaţa lucitoare.

De-o parte, vara sinceră, cumplită,
necruţător veghea. La celalt cap al rănii,
albea nespus o iarnă nesfîrşită,
trecută prin tăişul unor sănii.

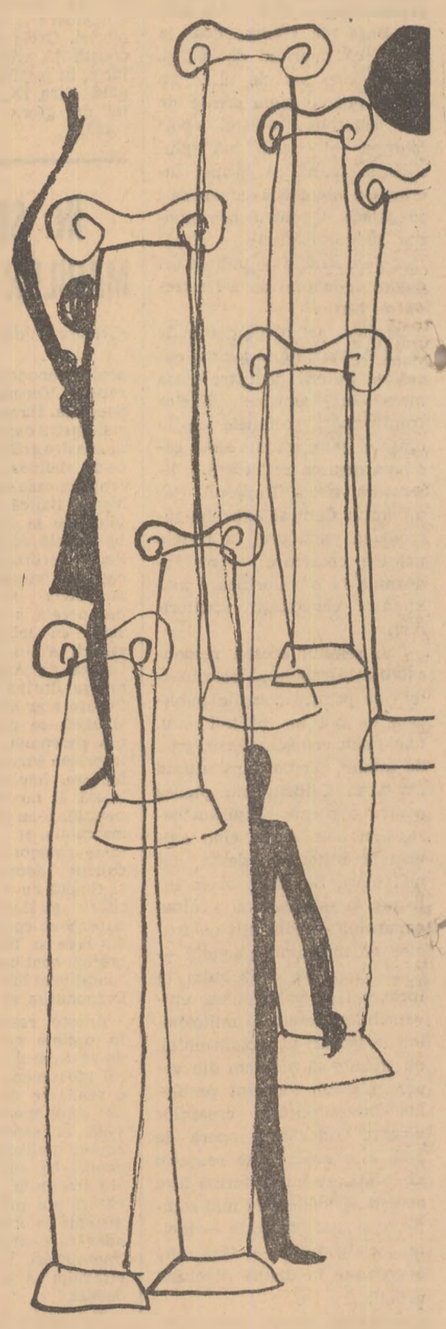

Desene de RADU GEORGESCU

● FRAGMENT DIN ROMANUL „PUTEREA" DE TITUS POPOVICI

PLECAREA

La Marcu Petrii Simii se alipise o fetiscană de 16 ani, cu nume neobișnuit prin partea locului, Laura. Era orfană, așa spunea; tatăl îi murise undeva pe front, mama de oftică. Marcu o găsise într-o dimineață dormind încovrigată pe lavița din fața porții, murdară, zdrențoasă și sleită.

— Da' ce te-ai așezat chiar aici? o întrebă, neîndrăznind s-o gonească.

— E o casă așa de frumoasă, spuse fata cu o voce adîncă și surîzînd îl privi cu ochii mari, verzui, stropiți cu puncte aurii. Era ceva atît de sfîșietor în zîmbetul ei, încît Marcu înghiți de cîteva ori în sec.

— Hai vină-n casă... Doamne ferește-ne...

La început nevastă-sa o privi chiorîș, fără nici o pricină, dar în curînd se muie și la cîteva zile i-a spuse să nu mai doarmă în bucătăria de vară, ci în casa cea mică. Fata avea o sprinteneală neobișnuită, se mișca atît de rotund și frumos încît părea că nu lucrează, ci se joacă pentru plăcerea ei. Le spunea „stăpîne" și „stăpînă" cu o umilință dezmințită de strălucirea verzui-aurie a ochilor; știa o mulțime de istorii stranii care se petreceau într-un timp cețos, cu morți, cu iubiri ciudate și nefericite, pe care le povestea încet, amănunțit, cu privirea întoarsă undeva înăuntru, încît ei vedeau aievea păduri vinete și ape repoase, în fundul cărora curgeau ape negre, cu spume de argint, nori înflăcărați, ștergînd acoperișurile caselor, lumini verzui dansînd noaptea pe miriști. Alteori Laura le cînta: avea o voce plină, grea, parcă a altei ființe; cînta cu tot trupul, cu umerii, cu șoldurile, cu sînii mici care-i împungeau bluza neagră.

Marcu avea un singur fecior de 18 ani, înalt, deșirat, cu oase mari și late și fața roșie: era ucenic de dulgher la Țulea, nu-i plăcea să muncească la cîmp; nu spusese asta niciodată, dar tatăl său simțea. Celălalt fecior mai mare, Petrea, fusese înjunghiat acum doi ani, într-o noapte. Moartea lui și faptul că ucigașul, pe care-l știa tot satul, dar împotriva căruia nu fuseseră găsite dovezi, se plimba liber, îl zdruncinaseră pe Marcu: devenise sperios, avea gînduri încîlcite de care se îngrozea singur; în fiecare mișcare a lui Traian îl căuta pe celălalt, cu un fel de încordare prostească, din care se trezea tresărind. Între ei doi era un fel de depărtare pe care nici unul nici celălalt nu încercau s-o treacă; Marcu nu avea putere, flăcăul nu știa cum, sau poate nu voia. Curînd Marcu observă că Traian nu se mai mișcă de acasă, nu mai merge noaptea prin sat cu ceilalți de seama lui, așa cum era obiceiul; duminica spunea că-l dor picioarele și n-are chef să înghită praful de la horă. O urmărea tot timpul pe Laura, cu ochii grei; cînd îi vorbea, foarte rar, de altfel, i se schimba vocea, răgușea, i se umplea gura de salivă.

Într-o zi Marcu îl luă deoparte.

— Uite, mă, noi am fost oameni cu frica lui Dumnezeu... Să nu mă faci de rîs! Ai auzit?

El deveni stacojiu, murmură ceva și dădu să plece.

Tatăl său îl prinse de mînecă.

— Îi fată bună... Poate și-a găsi pe unul de seama ei, pricepi? Le-oi da cîte ceva, i-oi ajuta, să fie pomană lui frate tău.

Îl privi multă vreme, aplecîndu-se mult spre el — era foarte înalt și în tinerețe suferise mult din pricina asta: oamenii îl porecliseră Cocostîrcescu — dar feciorul își întoarse capul; părea bleg, părea că nu înțelegea, apoi deodată răcni „Aud! Dă-mi pace!" și plecă, trîntind ușa ogrăzii. Marcu rămase încremenit: îl îngrozise gura mare a băiatului, cu dinții albi, lați, puternici. N-avu curaj să spună nimic nevestei: ea nici nu l-ar fi înțeles, era o femeie de treabă, grasă, cu un piept mare și moale; își plîngea în fiecare duminecă la cimitir feciorul înjunghiat și se întorcea acasă ușurată; se înțelegea foarte bine cu Laura, vorbeau toată ziua fără încetare, șușotind prin colțuri, încît odată Marcu nu se putut opri s-o întrebe:

— Auzi, ce-ai tu de împărțit cu fătuța asta, tu, muiere bătrînă, Doamne apără și păzește.

Își urmărea cu îndărătnicie feciorul, ar fi vrut să-l prindă o singură dată înghesuind-o prin fîn; i-ar fi tras o mamă de bătaie, ei i-ar fi dat drumul și cu asta s-ar fi terminat toate.

Dar Traian se purta ca înainte, numai privirile lui șerpuiau neliniștite cînd fata nu era prin apropiere.

Într-o seară fără poftiți la o nuntă. Marcu îi spuse fetei:

— Să ai grijă de casă, să nu te duci nicăieri...

— Poate ar fi trebuit s-o luăm cu noi, spuse, mai tîrziu, mama.

— Ești bolundă? bolborosi Marcu uluit. Taci în prostia ta și hai mai iute că ajungem tîrziu, adăugă, pîndind fața morocănoasă a băiatului. Era nunta unui neam de-al lor; bătrînii se întinseră la vorbă: Marcu era prețuit de toți, citea cînd căpăta ziarul liberal al lui Brătianu, încerca să gîndească după capul lui și în celălalt război fusese în Italia. Traian jucă un timp cu fetele în bătătură, tăcut și închis în sine, apoi se apropie de casă, privi înăuntru, îl văzu pe tatăl său roșu la față, certîndu-se cu Cloambeș cu care nu se putea suferi. Ieși prin dosul ogrăzii, intră în albia secată a Răstocii și porni spre casă cu pași mari, apăsați, care se întipăreau în pămîntul umed și buretos.

În ograda lor ardea un foc mare de nuiele uscate de salcie; piriiau ascuțit și aruncau spre cerul întunecat pumni de scîntei. Cîțiva flăcăiandri necopți stăteau ciuciți și priveau cum Laura dansează singură, în jurul focului. În lumina aceea vie fața ei părea spoită cu aramă. Se învîrtea ca nebună în jurul focului, cu părul despletit; rochia i se ridica mult, dezgolindu-i pînă sus picioarele subțiri, neastîmpărate.

Fețele flăcăiandrilor erau lacome, asudate; se foiau, nu-și găseau locul. De după gard, Traian privi multă vreme jocul acesta dezmățat, pînă cînd ochii i se uscară de doaore. Atunci încet, tiptil, deschise portița, se strecură în grajd unde căută pe pipăite biciul de piele subțire și codorîște de alun. Pășind mereu pe vîrful picioarelor se apropie de grupul flăcăiandrilor și din întuneric începu să-i croiască fără milă, pe unde apuca, peste picioarele goale, peste umeri, peste obraz. Într-o clipă ei se mistuiră țipînd prin Răstoacă; îi auzea cum se zbat, se împiedică și cad printre buturugile putrede de salcie, în nămolul clisos.

Laura se clătina pe picioare, amețită, lîngă focul care începea să scadă, astfel încît o lumina numai pînă la briu.

— De ce nu m-ați dus și pe mine la nuntă? spuse și începu să rîdă. Cui crezi că nu-mi place să dansez? Mama a fost învățătoare, ce crezi tu?

Din foc rămăsese numai o vatră lățită de jăratic. El se apropie, o luă de mînă și o trase jos, pe iarba înfierbîntată.

Marcu și nevastă-sa se întoarseră de la nuntă spre zori: el cam afumat și pus pe glume prostești pentru că nu era învățat cu băutura; îi găsiră pe amîndoi dormind în patul cel mare cu obrazurile albe ca creta și ochi încercănați. Mîna mare a lui Traian era pusă pe pîntecul fetei, peste cearceaf, ca o lopată. În mijlocul odăii, cu lampa în mînă, Marcu se clătina și lumina săracă, gălbuie și umbra lui deșirată se alungau pe pereți, pe dușumele, peste fețele împăcate ale celor doi.

Nevasta, cu degetele în gură, nu îndrăznea să răsufle, își privea vîrfurile cizmelor și nu le vedea. Îl știa pe bărbatu-său blînd, nu-i spusese niciodată o vorbă legănată; toți bărbații din neamul lor fuseseră motălăi, scumpi la vorbă și cam pisălogi; acum o îngrozea felul cum se legăna cu lampa în mînă, cu obrazul încremenit și ud de sudoare.

Omul oftă pe neașteptate și încet, ținîndu-se de șale, se duse în odaia cealaltă; îl auzi cum umblă prin dulap, cum foșnesc ceva pînzeturi, bani de hîrtie. Se duse și ea dincolo, ținîndu-și mereu răsuflarea: o durea coșul pieptului, dar se temea că dacă ar fi oftat, Marcu s-ar fi trezit din amorțeala aceea și cine știe ce-ar fi făcut acum, în dricul nopții. El împăturea o boccea mare, roșie, cu mișcări nesigure, ca de orb. Puse bocceaua pe masă, la vedere, apoi, ținîndu-se mereu de șale, se așeză pe marginea patului și o rugă rușinat să-i scoată cizmele, și așa îmbrăcat se lăsă pe spate și se întoarse la perete.

Dimineața cînd se trezi cu gura amară și pielea ca hîrtia, ieși în curte. Îi găsi pe amîndoi adăpînd vacile la valău, alături. Nu-și vorbeau, numai mîinile li se încurcau una în alta, într-un fel nerușinat. Fata scărpina vacile între coarne, blînd, cu gesturi de stăpînă; asta-l înfurie pe Marcu și-i dădu putere să înceapă.

— Fată, zise el, înghițindu-și saliva.

Cei doi se întoarseră spre el, deodată, și Traian avu o tresărire a umerilor, ca și cum ar fi vrut s-o apere.

— No, prea multe n-avem ce ne vorbi. Una și cu una face două. Ți-am pus nește bani, destui, ți-am pus și oarece de îmbrăcat că ești goală ca șerpele.

Se opri încurcat. Laura rîdea. Se privi lung, apoi ridică spre el ochi mirați ca și cum ar fi vrut să-i spună că acum nu era goală.

— N-aș fi crezut, urmă Marcu încet. Te-am iubit ca pe fata mea.

— Da ce-am făcut? întrebă ea.

— No, gata, scuipă el scîrbit. La șase ai tren. Om prinzi acuma și ți-i duce.

— Mă duc și eu cu ea, spuse atunci gros feciorul.

— Te duci tu la mama dracului, Doamne iartă-mă.

— Dacă-ți spun că mă duc, mormăi Traian privind în pămînt.

Își șterse mîinile ude de poala cămășii și intră în casă.

Marcu stătea nemișcat, gîtuit de o stare ciudată de frică.

Rămase așa, pînă cînd Traian ieși din casă, îmbrăcat în haine cele mai bune; atunci nu se mai putu stăpîni, se repezi la el și începu să-l scuture de umăr, dar se opri îndată, pentru că feciorul era ca un butuc, nu-l putea clinti din loc.

— Ascultă... Ți-ai pierdut mințile? Ce-i cu tine, măi Petre?

— Mă chiamă Traian, dacă n-ai uitat, spuse atunci flăcăul, zîmbind cu o neașteptată răutate.

În mijlocul ogrăzii, Laura surîdea mereu, parcă era vorba despre ceva care n-o privea.

— Vină în casă, fă bine, spuse Marcu umil și-l lăsă să intre înainte.

Se așezară la masa lungă, unul în fața celuilalt, bătrînul neputînd stăpîni o bîțîială a capului, feciorul drept, cu mîinile pe lîngă trup, descumpănitor de cuviincios acum.

Bîlbîindu-se, Marcu îl rugă să nu-l facă de rîsul satului; erau atîtea fete cu avere, ca lumea, de la ei.

— Ca de-o pildă? întrebă deodată ascuțit Traian și ceva în felul în care îl privea îi spuse lui Marcu că băiatul său nu e deloc prost și sărac în gînduri, așa cum crezuse; cine știe ce vorbeau ei acolo la tîmplăria lui Țulea, unde auzise că se adunau mulți, în fiecare zi.

— Ca de-o pildă? repetă Traian.

— D-apoi uite... Măria lui Găvrilă Ursului... În clipa următoare îi păru rău că scăpase numele acesta.

Traian se ridică în picioare, îl privi scîrbit. Marcu își dădu seama că și el știa, ca toată lumea, că Măria trăise cu Petrea, că el, Marcu, făcuse tot ce-i stătea în putință ca cei doi să se încurce unul cu altul; nu atît pentru pămîntul fetei și înrudirea cu Găvrilă, ci pentru că îi plăcea fata într-un fel încurcat și tulbure, pe care el îl credea părintesc, dar asta nu mai știa nimeni. Vorbi repede, ca să nu-i dea timp să se mai gîndească la asta: nu vedea el că Laura nu-i în toate mințile cu poveștile și cîntecele ei, poate e țigancă, numai țiganii sînt atît de nerușinați; nu-și dădea seama că vrea să pună mîna pe el, pe averea lor?

— N-o muncit ca lumea? Ce ai cu ea?

Nu era vorba de asta, dar cine știe cine au fost părinții ei.

— Oameni ca noi, spuse Traian, de sus, și începu să rîdă.

Atunci Marcu își ieși din fire, bătu cu pumnul în masă, îl amenință că nu-i va da nici un ban, că va scrie tot pămîntul pe sfînta biserică, așa că nu vor căpăta nimic nici după moartea lui. Traian ridică din umeri. Dacă n-ar fi fost atît de liniștit, încît părea nebun, poate că Marcu ar fi sărit să-l bată, dar așa îi era aproape frică, nu înțelegea nimic și nu era în stare să-și dea seama că așa ceva se petrece în casa lui, cu el. Îl privea cu ochi holbați. Tăcerea dintre ei se prelungea: Traian părea că așteaptă altceva, cu aerul senin al omului care are răspuns la toate.

— Biine, se ridică în sfîrșit și Marcu.

— Așa zic și eu, tată, că-l bine, dumneata vrei să fie rău. Marcu umblă un timp prin casă, apoi prin curte, deodată îi trecu prin minte că aici nu poate fi lucru curat și o luă la goană, spre casa popii. Oamenii pe lîngă care trecea, fără să le dea bineațe, se întorceau după el, uimiți: era în capul gol, el care și vara și iarna nu-și scotea cușma deoarece n-avea un fir de păr: se îmbolnăvise de tifos în celălalt război și-i căzuse tot. Nu îndrăzneau să-l întrebe ce s-a întîmplat; unora le striga el, din goană:

— M-o bătut Dumnezeu!

Îl găsi pe popa Dobridor în bucătăria mare, igrasioasă, unde mirosea trăznitor a cinepă putredă și a ud de pisică. Părintele nu se simțea bine, îl durea ficatul, băuse mult aseară la nuntă, așa că-l ascultă morocănos și nu se învioră nici cînd Marcu îl rugă să vină acuma pe loc și să facă o slujbă de dezlegare.

— Ce slujbă, ce dezlegare! se strîmbă el. Așa-ți trebuie! strigă deodată cu vocea ascuțită, nazală.

Marcu stătea în fața lui, pe un scăunel, cu mîinile strînse între genunchi.

— Așa-ți trebuie dacă ai băgat în casă o șpioană! Acuma ai să vezi. Dă-mi paharul cela de sifon...

— Cum șpioană!? se miră Marcu. Îi fată de treabă, altfel. Numai că...

— Numai că sînteți idioți! se înfurie părintele. Furia asta îi făcea bine, simțea cum în curînd i se va goli fierea și se va ușura.

Bău sifonul și rîgîi cu plăcere.

— Ce să mă știu face, dom' părinte?

Dobridor se ridică cu grijă de pe pat, ținîndu-se cu mîna de partea dreaptă, parcă s-ar fi temut să nu-i cadă ficatul afară. Se duse la fereastră, unde era atîrnată o oglindă verzuie, coclită, și își privi limba.

— Cine știe ce bolșevică o fi...

— Cum bolșevică, Doamne apără, că n-are nici 17 ani.

— Da să se... cu feciorul și să-i sugă vlaga din șira spinării de la cine o învățat, de la mine? se înfurie părintele. Ei, eu vă spun, da voi n-ascultați, să nu vie vremea aia de să strigați cu toți pe uliță „unde ești moarte, vină moarte și mă ia"!

Bău încă un pahar cu sifon, se întoarse brusc, sprinten și-i șopti în ureche:

— Și moartea n-are să vină.

— D-apoi ce-s eu de vină, dom'părinte? oftă Marcu, supărat că venise: părintele cînd nu se simțea bine era arțăgos, vedea totul în negru și avea ce avea cu comuniștii, pentru că nu putea suporta aerele lui Teodorescu, directorul școlii, și în momentele acestea își aducea aminte de vocea lui ușor batjocoritoare și de felul cum îi vorbea, ca și cum el, preot de aproape 25 de ani, ar fi fost un prost și un incult.

— Și-apoi ce-ați zice că să fac, dom'părinte?

— Fă și tu!... Dobridor se înfurie: Trage-le o maică de bătaie, dă-i un picior putorii și bună ziua, om bătrîn, eu să te-nvăț?

— Așa-i, așa-i ,mormăi Marcu. Mai stătu puțin, din politețe. Tăcură amîndoi, apoi salută și plecă clătinîndu-se. În uliță se gîndi să se ducă la postul de jandarmi: noul șef, un oltean tînăr cu mustață subțire, bucuria văduvelor din sat, era om de treabă, avea autoritate, nu ca Gociman, dar tie. Încercă să intre în vorbă cu ei, făcu cîteva glume proaste, dar în fața tăcerii încurcate a lui Marcu își dădu seama că e de prisos și-i lăsă singuri.

— Doamne-ajută, spuse Marcu ridicînd paharul, apoi repede (cerîndu-și în gînd iertare pentru păcat) adăugă: Iartă-mă, de vorba slabă... am auzit cum că voi nu credeți în Dumnezeu...

— Cînd cum, răspunse Mitru și bău puțin. Doamne-ajută, spuse și își întoarse fața, se temea să nu-l apuce rîsul și să stropească cu vin fața celuilalt. Ei, să auzim, bace Marcule, zise și se lăsă pe spate cu scaunul, legănîndu-se adînc, dar neslăbindu-l din ochi. Dacă nu s-ar fi uitat la el atît de atent, poate lui Marcu i-ar fi venit mai ușor să povestească, dar așa, nu-și dădea seama cum, toate i se bălmăjiră în minte și-i spuse întreaga istorie, fără patimă, de departe, parcă ar fi fost pățania unui vecin, sau s-ar fi întîmplat foarte de mult.

Abia cînd isprăvi, foarte repede, își regăsi disperarea și aplecîndu-se mult peste masă gemu:

— Ce mă fac? Ce să mă știu face?

Îl văzu pe Mitru cum închise ochii și se bucură; însemna că se gîndește, caută ceva; în clipa următoare îl izbi însă sticlirea lor în care era veselie și încă ceva, un fel de bucurie obraznică, neascunsă.

— Și de ce ai venit dumneata la mine, după sfat, bace Marcule?

Marcu voi să-i spună că numai pentru că l-a întîlnit pe uliță, dar își dădu seama că asta n-ar fi bine și negăsind altceva, tăcu.

— Adică, cu ce scop anume? insistă Mitru.

— D-apoi... m-am gîndit cum că... (Nu, hotărît nu-i putea spune; s-ar fi supărat, ar fi crezut că el, Marcu, se bagă în treburi care nu-l privesc: mulți oameni știau că noaptea, la școală, se adună comuniștii, erau patru sau cinci, Mitru, directorul, Țulea, Pavăl Bitușea. Unii se opreau lîngă gard, priveau geamul luminat gălbui-fumuriu, le vedeau umbrele mari întinse pe pereți, nemișcate, numai umbra celui care vorbea, de obicei a lui Teodorescu, se clătina ușor. Cine știe ce puneau la cale; li se părea ciudat că oameni pe care-i cunoșteau de ani de zile, cu care vorbeau prietenește cînd se întîlneau, stau acolo pînă tîrziu noaptea, vorbind despre lucruri pe care alții nu trebuiau să le afle). BîiguI ceva, cu buzele înmuiate. Dar Mitru nu-l slăbi; părea că se distrează foarte bine.

— De ce tocmai la mine, bace Marcule?

— D-apoi... Și deodată se hotărî: Tu trebuie să ai multă putere, știu eu, haba te prefaci.

Mitru nu spunea nici da, nici nu, dar Marcu simțea că se petrece ceva în el: era mă-gulit, sau supărat că-l ghicise?

— Că altfel cum te-ai fi putut tu pune în contra cu baronul?

— Uite că m-am pus, spuse Mitru și clipi tainic.

— No, tocmai. Om prost nu ești tu...

— Nu prea, îl întrerupse Mitru, numai că n-am avut noroc.

— ...să te fi pus contra cu el, dacă n-ai fi avut ceva la spate. Să te bizui pe ceva, adică.

— Ihi, făcu Mitru și în clipa aceea îl iubi pe Marcu; dar ce era să-i spună? Îl furase cineva ceva?

În această stare, neîndrăznind să se ducă acasă și ferindu-se de oamenii care l-ar fi putut întreba ce e cu el, îl văzu pe Mitru Moț venind pe ulița mare și, fără să știe de ce, se apropie de el.

— Bună ziua, Mitre, spuse dintr-o răsuflare, am cu tine o treabă... tovarășe dragă.

Celălalt tresări. Fața negricioasă, care i se mai împlinise puțin în ultimul timp, i se lumină scurt și cînd răspunse nu-și putu stăpîni un tremur de mîndrie al vocii:

— Apoi, spune, bace Marcule, te ascult, cum să nu, cu multă plăcere. Tocmai sînt oarecum mai liber...

În loc să se supere, Marcu se simți liniștit de felul cum Mitru se umflă în pene.

— M-o lovit un mare năcaz.

— Nu se poate! se miră zgomotos Mitru, pleznindu-se cu palmele peste coapse, ce năcaz să te lovească pe dumneata? Îl privea dintr-o parte, surîzînd, dar ochii aveau o lumină tăioasă, atentă. Marcu deschise gura mare, răsuflă adînc, îl durea ceafa și-și simțea capul umplut cu o apă călduță.

— Uite ce-i, dacă mă ajuți, mă scriu la voi, mă fac comonist.

— Doamne ferește, nu se putu stăpîni Mitru, chiar la așa mare năcaz ai sosit? Ai omorît pe cineva? Și rîse iar, în felul acela ciudat, despre care nu se putea spune că era batjocoritor ,dar era.

— Nu aici, nu în uliță, spuse Marcu grăbit. Hai la Petraș, dragă, adăugă, după ce se uită bine împrejur, să nu-l vadă cineva că intră în crîșmă dimineața, în zi de lucru. (Petraș era prăvălașul nenorocit al satului; nici el nici nimeni nu știa de ce: crîșma lui era mai mare, mai curată, mai răcoroasă decît a lui Laboș, de dincolo de drum; el însuși om glumeț, destul de cititi, dădea și pe datorie, totuși oamenii se adunau la Laboș. Duminea Petraș ședea pe laviță cu o carte în mînă, saluta sfios pe toți trecătorii, privindu-i peste rama de sîrmă a ochelarilor, cu ochi apoși și întrebîndu-i parcă: Ce aveți cu mine? Ce v-am făcut? Cu ce v-am păcătuit?).

Cînd îl văzu intrînd pe cei doi se repezi, le turnă în pahare vărsînd pe delături deoarece-i tremura mîna de emoție. Încercă să intre în vorbă cu ei, făcu cîteva glume proaste, dar în fața tăcerii încurcate a lui Marcu își dădu seama că e de prisos și-i lăsă singuri.

— Doamne-ajută, spuse Marcu ridicînd paharul, apoi repede (cerîndu-și în gînd iertare pentru păcat) adăugă: Iartă-mă, de vorba slabă... am auzit cum că voi nu credeți în Dumnezeu...

— Cînd cum, răspunse Mitru și bău puțin. Doamne-ajută, spuse și își întoarse fața, se temea să nu-l apuce rîsul și să stropească cu vin fața celuilalt. Ei, să auzim, bace Marcule, zise și se lăsă pe spate cu scaunul, legănîndu-se adînc, dar neslăbindu-l din ochi. Dacă nu s-ar fi uitat la el atît de atent, poate lui Marcu i-ar fi venit mai ușor să povestească, dar așa, nu-și dădea seama cum, toate i se bălmăjiră în minte și-i spuse întreaga istorie, fără patimă, de departe, parcă ar fi fost pățania unui vecin, sau s-ar fi întîmplat foarte de mult.

nu făcu nici o sforțare să-l înțeleagă, să vadă lucrurile cu ochii lui. Simțea doar cum îi vine să rîdă mereu. Și care-i fața? întrebă. Aceea subțire, negruță, ca o țigană?

— Aceea, bat-o... Și-i povesti încă o dată cum îi găsise în pat, unul lîngă celălalt, sleiți de puteri.

— Și cînd faceți nunta?

Marcu rămase cu gura căscată. Adică Mitru nu înțelegea că tocmai de asta venise la el, să-l ajute, s-o scoată pe curvă din sat?

— De ce s-o scot din sat? Cine-s eu să scot un om din sat? Și de ce? Că doar feciorul dumitale îi cît un taur, nu pot crede că ea l-o pus jos și i-o dezlegat brăcinarul... Rîse mult, nerușinat, cu plăcere.

— Bine... da-i o calică, o nimenea, se răsti Marcu, scos din fire de neînțelegerea celuilalt; în clipa următoare îi păru rău, deoarece fața lui Mitru se lungi. Strînse paharul în mînă într-un fel amenințător.

— Și ce? Nu vă mai saturați de avere, bace Marcule, o s-o duceți în groapă? Mă mir, nu te-am știut lacom, ca pe Găvrilă, ca pe Cloambeș... Te-am știut om...

— D-apoi și eu așa m-am știut, rîse stingherit Marcu. Deodată își dădu seama că celălalt își bate joc de el, că și-a bătut tot timpul. Îl auzi ca prin ceață spunînd că el îl cunoaște pe Traian, avea și el obicei să vină la Țulea, stăteau de vorbă, băiatul i s-a părut deștept și curat la suflet... Auzi, nu te cătrăni de pomană... Țara întreagă (și spuse aceste cuvinte ca și cum ar fi mușcat din ele) se zbate... În alte părți oamenii se întind de foame și voi...

— Să nu te legi de mine, spuse Marcu surd.

— Nu mă leg, de ce m-aș lega? ridică Mitru din umeri, încercînd să-l facă să înțeleagă că nu merită el, Marcu, pierderea de vreme să se lege de el. Era încîntat de nenorocirea celuilalt, uite așa-i bate Dumnezeu, nu-i lasă să se întindă, le fărîmițează averea și lui și lui Găvrilă.

— Vine altă vreme, nu mai merge cum ați știut, să porunciți și să tremure lumea în fața voastră și să vă băgați în toate... Cine cu cine să se... Da ce? Asta-i treaba dumetale?... Dacă ai pămînt mai mult, să poruncești cine cu cine să se... Spuse cuvîntul firesc, nu suna urît, ci plin de milă și înțelegere la adresa lui Marcu, care era atît de prost... Eu dacă aș fi în locul dumitale... spuse el blînd, aproape scuzîndu-se că nu e în stare să-l înțeleagă, că zbaterea celuilalt i se pare măruntă și comică.

— Tu nu poți fi în locul meu! spuse atunci Marcu rece, măsurîndu-l de sus pînă jos.

— Nici tu în al meu, zîmbi Mitru puțin silit. Cuvintele celuilalt îl jigniseră, dar nu voia să se înfurie, ar fi păcat să strice acum, supărîndu-se, plăcerea ce-o avusese înainte.

— Să mă și ferească Dumnezeu! No, ziua bună, iartă-mă că te-am ținut de la treburile ce le ai, spuse Marcu ironic și ieși fără să plătească.

Mitru rămase încurcat; n-avea bani la el; de altfel avea atît de puțini bani că ar fi fost o nebunie să bea o sticlă de vin, dimineața, în zi de lucru; abia duminea își plătea două-trei sprițuri la crîșmă, să nu rîdă de el cineva că e atît de calic încît nici plăcerea asta nu și-o poate îndeplini. Stătu așa, nehotărît, în fața sticlei pe un sfert golite pînă cînd Petraș își vîrî discret capul pe ușă.

— O zis Marcu să-i pui vinul la socoteală. Ii grăbit, s-o dus la treburile lui.

— Ce treburi? se apropie Petraș. Hai să-l bem noi atunci.

— Prostii de ale lui, prostii de îmbuibați, nu-i mai satură dracu... Hai să gătăm sticla.

— Așa-i, spuse întunecat Petraș. Se îmbătă din primul pahar; îl apucă pofta să bea cu Mitru pînă vor cădea sub masă în crîșma goală și să-i spună că el se roagă să vină comunismul cît mai repede, să ia tot de la toată lumea; atunci oamenii vor veni și la el să bea, crîșma lui Laboș va fi prea mică pentru atîția nenorociți.

Cînd Marcu ajunse acasă o găsi pe nevastă-sa întinsă pe pat, cu ștergare ude pe frunte, sufocîndu-se. În jurul ei se învîrteau vecinele; cineva o adusese și pe baba Fogmegoaia, care umbla de colo pînă colo după cărbuni ,să-i stingă în apă și bolborosea:

— Că cînd v-am spus eu să mă chemați dacă aveți năcazuri... să fi luat un gît de cocoș să-l arză în foc pe nemîncate... ori beșică de porc arsă să-i fi dat să bea, cu vin negru și-i trecea, dară pe mine cheamă nimeni... numa cînd îi balul gata și atunci îmi iese vorba că mi-s strigoaie...

Traian și cu Laura plecaseră la gară, în timp ce el era în crîșmă cu Mitru. Ii lăsase vorbă că se duce la Arad ori la București, să n-aibă grija lui. Au mers prin mijlocul uliței, depărtați unul de celălalt, ținîndu-se de batistă, în văzul tuturor, fără să se uite nici în stînga nici în dreapta; Laura pufnea tot timpul, rîdea măgărește, ca un copil; feciorul era încruntat și de sub gardinile pălăriei îi curgea sudoarea pe fruntea roșie.

Năucit, nevenindu-i să creadă, Marcu se răsti la femei, le goni din casă, zbieră la nevastă-sa:

— Bine că nu te-ai apucat să bați doba! Lasă că vine el înapoi și-i scot douăzeci de șirinci de pe spate!

Dar feciorul nu se întoarse.

În chip ciudat, plecarea asta făcu mai multă vîlvă în sat decît multe alte întîmplări din ultima vreme, mai neobișnuite, dar poate pentru că oamenii se învățaseră cu neobișnuitul, nu se mai speriau.

Se mai văzuse ca părinții să se certe cu copiii, să se bată, să se poarte prin judecăți, să strige unul după altul în văzul lumii, sau să se despartă dușmani, pentru totdeauna, dar niciodată așa ceva nu se petrecuse atît de repede și atît de liniștit; de aceea nimeni nu rîdea de Marcu, așa cum s-ar fi întîmplat altădată.

Desen de NICĂ PETRE

ION CALOVIA

PEISAJ INDUSTRIAL

Veneam din șes, din Bărăgan,
Și m-am trezit leodată-n munte
Sensibil crestelor cărunte
Cu clinuri dulci de tobogan.
Furnalele suiau din smidă
In verticale mari, perfecte,
Și vîrsta lor de cărămidă
Creștea din tineri siluete.
Plutea un fum trandafiriu
In irizarea amurgită,
Cu neputință să-i descriu
Voluta-n gol de stalagmită
Și codrul, grav și uriaș,
Cînta ca omul de la țară
Plecat pe jos de la oraș
Cu trișca-n brîu sau subsuoară

Și, iată, vesela cetate:
Solar, metalul din cuptor
Retinei flori de mii carate,
In dans, i-aprinde rotitor.
Din rîvna m..re-a căutării
Urmașii celor prigoniți,
Cu geometria-nscr..inării
De aștrii-s întovărășiți.
Căci munca, tînără și pură,
Și-oceanul vast de cugetări,
Brăzdează-n ei ca-ntr-o sculptu
Culori, muncitorești comori.

Te văd în liniștea de seară
Lumina țării cum r..emi,
Nepieritoare Hunedoară,
Purtîndu-ți gloria prin vremi.

*GL teatru FILM muzica PLASTICA sport

Pictură murală dintr-un mormînt etrusc – (Roma, Vatican)

OAMENI ȘI PROBLEME

Inaugurăm, cu acest număr, o serie de discuții, pe care scriitorul Ion Biberi le va purta cu personalități ale vieții noastre artistice, științifice, filozofice și tehnice. Colaboratorul nostru reia cu acest prilej dialogul-eseu, care-i este cu deosebire familiar, prilejuindu-i, îndată după ultimul război, un volum, semnificativ intitulat, LUMEA DE MÎINE, bine primit de cititori.

Ținta acestor confruntări este de a îmbina ideea generală cu faptul semnificativ al unor importante probleme de actualitate.

ION BIBERI cu VIRGIL GHEORGHIU despre

MITUL LUI ORFEU

Orfeu fermecînd animalele
(Mozaic roman, aflat în muzeul din Palermo)

— ION BIBERI : Mi-ar plăcea, Virgil Gheorghiu, să evoc, la începutul vorbirii noastre, momentul în care am înțeles direct, intuitiv, și nu prin mijlocirea unui concept, ceea ce am putea numi universalitatea muzicii.

Cîțiva ani după despărțirea noastră, după ce împărțisem aceeași bancă, în liceu, am citit un articol, care m-a tulburat. Prin 1921, a apărut în *Adevărul literar* textul descîntecului prin care pescarii de pe lacul Snagov obișnuiau să hipnotizeze șerpii, oprindu-le unduirile în apă și transformîndu-i în adevărate bețe rigide, pe care le puteau culege cu mîna...

Am văzut aici, din capul locului, nu o virtute a cuvîntului, ci un efect al muzicii asupra organismului animal. Nu am copiat, prin urmare, descîntecul, care mi s-a părut, de altminteri, neinteresant și primar, pentru a-i examina, mai apoi, pe îndelete, articulațiile-i ascunse. Am dobîndit în chiar acel moment convingerea că efectul de sugestie asupra animalului ar fi fost același, dacă omul ar fi murmurat nu importă ce alte versuri, și cu deosebire muzica verbală care mă obseda încă de pe atunci, a *Corespondențelor* lui Baudelaire, sau a magiei goetheene: *Kennst du das Land, wo die Zitronen blühn...*

Mitul lui Orfeu avea să ia pentru mine, însă, în cursul anilor, un tîlc mult mai profund. Nu pentru că muzica alcătuiește un limbaj înțeles de oameni, vorbind limbi diferite, sau pentru că prinde în vrajă copilul și animalul, dar pentru că își prelungește influența și asupra alienaților, sau a marilor estropiați ai inteligenței. Influența muzicii asupra acestor nefericiți e un fapt banal, pentru orice psihiatru ; ea a fost studiată, între alții, de Paul Sollier. Evoc, astfel, un spectacol dintr-unul din azilele în care am lucrat. Este vorba de un idiot microcefal, de vreo treizeci de ani, avînd însă ideația unui copil sub patru ani, care-și întrerupea joaca cu cercul, îndată ce auzea muzica difuzorului din curtea spitalului. Bolnavul își arunca și bățul legat cu sfoară, petrecut cruciș peste spate, închipuind o pușcă, și, liberîndu-și mișcările, începea să dănțuiască în ritmul muzicii, cu gesturi stîngace și simiești.

Virgil Gheorghiu, sînt sigur că ai, în ceea ce te privește, o altă înțelegere asupra universalității muzicii...

— VIRGIL GHEORGHIU : Iată, șerpii hipnotizați de pescarii năvodari ai Snagovului au căzut victimă, așa cum de altfel ai opinat și tu, nu unui text, ci formulei murmurate sonor, reverberației materiale de unde vibratorii, energiei propagate circular, care le-a paralizat importanți centri motori nervoși. S-ar putea să fie o similitudine între întîmplarea relatată și modul simplu cum savantul francez Charcot își adormea pacienții cu un diapazon ce fura în valul de vibrații insomnia suferinzilor. Prin aceleași procedee, neintrate în lumina explicației științifice, așa cum a făcut-o Helmholz, utilizînd melopei de vrajă cîntată sau „inocentație", la izvoarele timpului oamenii primitivi crezînd natura însuflețită, căutau să constrîngă vîntul la domolire, furtuna să-și destrame norii, apele să se retragă. Limbajul de corespondență între întîile făpturi ortostatice consta desigur în sunete răgușite, larinxuri contractate de spaimă, emițînd rudimente de strigăte sau vaiete. George Enescu spune admirabil că omul lovit nu vorbește, ci geme, ceea ce e tot un fel de cîntec. Paleoliticii loveau desigur pietrele și lemnele în mod ritmic, fiind probabil un mod elementar de exprimare, ori băteau niște piei întinse pe buturuge scobite. Această mixtură bruitisto-muzicală a precedat desigur vorbirea articulată. Pauperitate inventivă, simplism, instinct al îmblînzirii, enunțarea circulară a unui vîrf de motiv cantabil din vrăjile primitive, pe scara evoluției omenești componistice, va genera economica idee a readucerii tematice, rotită obstinat în diverse avataruri, dar recunoscută totdeauna. Ritmica tobelor cu esoterica telegrafie de apărare și amenințări — și a lemnului cu sunet uscat, purtînd din copac în copac veștile de viață și de moarte, nu-s oare conturările ritmice care vor apărea cu geniale complexități expresive în jazurile negre contemporane? Avînd forța de a declanșa energii latente pînă la frenezie și de a potoli pînă la extaz, nu e deloc de mirare că oameni cu luciditatea pierdută, intrați în sfera de atracție a muzicii, să se lumineze temporar, ca și cum o cheie universală le-ar fi deschis în latența lor biologică lucarne spre limpezimi și zări euforice..

LA ÎNCEPUT A FOST RITMUL

— I. B. : Explicația universalității muzicii este, pentru chipul meu de a înțelege lucrurile, facilă. Muzica îmi pare a fi expresia unui fapt universal : ritmul. Întregul univers e pulsație ritmică, unduire, de la materia astrală la viața celulară a organismelor. Mărturisesc că nu mai dibuiesc de multă vreme asupra întrebării ce a fost la început : Cuvîntul, Fapta sau Lumina ? Cred, cel puțin în faza actuală a gîndirii mele, că la început a fost ritmul, care-și răsfrînge cadența în întreaga noastră viață, și a cărei realitate profundă, aproape nealterată, în ordinea faptelor omenești, este muzica. Faptul a fost exprimat cu multă putere de sugestie, cîndva, de un poet francez, mort de timpuriu, Joachim Gasquet, întemeietor al unei reviste efemere de poezie : *La Syrinx* (Naiul lui Pan). Am citat cuvintele poetului cu treizeci de ani în urmă, într-una din primele mele cărți : „Ritmul este percepția, în sîngele nostru, a sîngelui universal". Cred că intuiția poetică a descoperit aci un adevăr.

Am făcut acest ocol, ca să ajung la substratul fiziologic al emoției muzicale, și, în general, artistice. Am convingerea că înainte de a trăi sufletește o stare estetică, o trăim fiziologic, obscur, prin aderență la anume structuri elementare ale operei artistice. Cu alte cuvinte, acceptăm sau respingem, instinctiv, corporal, o operă, înainte de a o cuprinde pe plan diferențiat, sufletesc. (O persoană care ne este foarte apropiată ne spunea cîndva în fața unui edificiu: această arhitectură îmi face rău, mă brutalizează, îmi tulbură simetriile lăuntrice..) Găsesc aci explicația, faptul prim, al acțiunii muzicii asupra ființei umane sau animale, ca și universalitatea ei. Restul este derivație, subtilizare, rafinare, „fignolage". Nu găsești explicația mea prea cuprinzătoare ? Îi opui o altă înțelegere ?

— V. G. : Pulsul nostru bate în măsură muzicală, spune Hamlet, iar H. Bergson conchide că trupul nostru e o parte vremelnică și condensată a ritmului universal. Sîngele de care pomenește poetul francez Gasquet, că repetă în noi spiralele cosmosului, e un vector de principii vitale. În muzică ritmul e suveran, dar tăria dominației lui e întărită și de alte mijloace de expresie cunoscute de toată lumea, ca înălțimea sunetului, intensitatea, măsura, și mai ales melodia. Cînd imaginile muzicale creează un limbaj afectiv, muzica acționează asupra conștiinței noastre. De aceea George Enescu afirmă că muzica nu-i o stare, ci o acțiune. Musorgski o considera un mod de a sta de vorbă cu oamenii, iar Beethoven vedea în ea o revelație superioară filozofiei. Țelul muzicii este de a face ca popoarele să se apropie între ele, declară Bela Bartok. Așadar, muzica are o bază spirituală obiectivă, simțirea, receptivitatea emotivă a oamenilor. Pe ea se sprijină compozitorii cînd își organizează imaginile muzicale, și acestei sensibilități i se adresează pentru a stîrni rezonanțele visate de ei. Muzica e universală pentru că e un mijloc de reflectare a vieții și a fenomenelor acestei lumi. Reflectînd realitatea, este logic ca ea să nu mai aibă nevoie de nici un fel de explicație. Aș mai adăuga că o concretizare exagerată a imaginii muzicale poate fi dăunătoare muzicii, în aceeași măsură în care o gîndire poetică e abstractizată. Din cauză că imaginile par arbitrare în muzică, la dispoziția subiectivă a celui care creează, această artă a primit actul de acuzare că e incapabilă de preciziuni. Că e foarte axată și reală, mai e nevoie să citez pe soldatul francez din 1806, care a ascultat la Viena concertul imperial de Beethoven și a crezut că-l vede pe Napoleon ?

Pe de altă parte, ascultînd lucrările compozitorilor reprezentativi ai revoluției franceze, Lesueur, Cherubini, Mehul, Gretry, nu ne documentăm deloc asupra răsturnării sociale din 1789.

INEFABILUL CAPTAT ȘI EXPRIMAT

— I. B. : Ți-aș propune să părăsim sfera generalității și a explicațiilor. Să facem efortul de a ne dezbăra de teoretizare. Să mergem la mărturie directă, la trăire personală. Ne putem întreba : ce reprezintă, pentru fiecare din noi, muzica ? Pentru tine, compozitor, pianist și poet, pentru mine, om care știe să asculte, sau își închipuie că știe, și care simte și, poate, înțelege muzica.

Sînt aici, în credința mea, două fapte fundamentale : muzica, răsfrîngere a realității esențiale a lumii, muzica, expresie a emotivității umane profunde. Ne aflăm în fața a două lumi diferite, dar îndrăznesc să cred că depărtarea dintre lume și suflet nu este, pentru noi, descurajatoare, fără a fi, totuși, anulată. Socotesc că muzica alcătuiește mijlocul intuitiv al omului de a capta adîncul lumii, nu numai prin ritm și sunet, dar și prin sensuri implicite ; și mai am convingerea că muzica înfăptuiește o *comunicare* totală, pe plan de adîncime, a oamenilor între ei, sau dacă vrei între compozitor și ascultător. Căci, pînă la urmă, ajungem la acest fapt : muzica este o expresie directă, necontrafăcută, a emotivității umane, adică a părții celei mai adînci, mai personale, mai intime din noi.

Dar bag de seamă că am rătăcit din nou în formulări generale. Iată deci mărturia mea : sînt anume pagini din Haendel, Bach, sau Wagner, care-mi deschid accesul nu numai asupra absolutului lumii, dar care-mi revelează viața mea emotivă cea mai ascunsă, aproape nemărturisită, și pe care nu o descopăr, în alte împrejurări, decît în momente de puternică interiorizare. În stări de semisomn, sau de contemplație : viața autentică a personalității, a copilăriei prime, și, aș adăuga, cu riscul de a-ți isca un zîmbet îngăduitor, viața aproape larvară, pur vegetativă, a gestației prenatale.

— V. G. : În clipa sistematizării imaginilor muzicale, compozitorul nu a rupt nici o punte cu viața și realitatea. El rămîne continuu în strîns raport cu lumea materială, pentru că în lucrarea lui, creatorul trebuie să oglindească semnificativul, esențialul fenomenelor lumii noastre, într-o curgere de procese dialectice. Ceea ce exprimă muzica oglindind în pluralitate de forme afective lumea înconjurătoare, este crescut, diminuat, suprapus, alternat, șters, sau viu colorat, printr-o infinitate de procedee și răsfrîngeri, care o fac aparent mai neconsistentă ca pictura și mai inefabilă ca poezia.

CORESPONDENȚE : MUZICA ȘI POEZIE

— I. B. : Intuind nelimitarea muzicii, în sensul pe care l-am sugerat, ajungem la o diferențiere, care ne deschide o perspectivă, desigur, specific umană. Ritmul universal al cîntecului dobîndește tîlcul cuvîntului : Poezia. E un alt portativ, dar nu deosebit, prin esență, de viața universală a muzicii. Nu ne vom putea opri aci decît o clipă asupra acestei relații, care nu presupune o separare, ci, dimpotrivă, o îngemănare. Anterioară poeziei și continuînd-o, muzica se situează totuși pe același plan cu poezia, prin caracterul lor de complementaritate, nu atît prin faptul că în stadiile prime ale culturii umane, poezia, ca și unele discursuri, erau cîntate și nu recitate, ci prin participarea lor intimă la aceeași structură de adîncime. În *Introducerea* sa poetică, la Cursul său, ținut la Collège de France, în 1938, Paul Valéry observa că literatura în general „folosește (...) în scopuri proprii proprietățile fonice și posibilitățile ritmice ale vorbirii, peste care discursul obișnuit trece cu vederea", arătînd că literatura „le clasează, le organizează, făcînd din acestea o folosire sistematică, strict definită". Legătura îmi pare mult mai întinsă, dar nu aș putea-o menționa. Aș vrea numai, lăsînd dezbaterea deschisă, să sugerez un fapt și să trec apoi la o mărturisire.

Iată faptul : atît poezia cît și muzica ar putea fi orînduite pe familii corespunzătoare de spirite, după structura lor interioară. Există o orientare a spiritului către precizie, amintind gîndirea matematică, și exprimată prin îmbinarea spontaneității cu elaborarea severă. Pe acest frontariu, Johann Sebastian Bach întîlnește pe Mallarmé și Valéry. Există însă un al doilea versant spiritual, al muzicismului pur, în care muzica lui Chopin își află prelungire în poezia lui Verlaine. Tipologia se poate nuanța prin subvarietăți, după cum își poate, de asemeni, afla justificări teoretice, pe care mă feresc să le mai enunț : ne-ar duce prea departe.

Și iată mărturisirea : personal, resimt irezistibil, absorbant, nevoia de îmbinare a muzicii cu poezia. Cele două arte, cu toată adîncimea și vastitudinea lor, îmi lasă libere, apropiate fiind izolat, anumite valențe de suflet. Numai prin trăirea lor simultană pot ajunge la intuirea unui plan absolut de existență. Îmi pregătesc astfel, alături de muzica lui Wagner, momente privilegiate — poate de calitatea cea mai înaltă pe care am cunoscut-o — în care îmbin într-o lectură cu voce tare, ascultarea unui disc muzical, avînd o putere de evocare concordantă. Nu cunosc, astfel, o bucurie spirituală mai înaltă decît a lecturii celei de a *Cincea Porți* a Textelor inițiatice vechi-egiptene (în traducerea D-rului J. C. Mardrus) cu audierea Concertului în do major pentru două violoncele și orchestră, a lui Haendel. Contactul simultan cu cele două piscuri ale gîndirii poetice și muzicale, separate prin milenii și aparținînd la două cicluri de civilizație diferite, îmi pare copleșitor.

— V. G. : Îmbinarea muzicii cu poezia ?. Dar ele nu-s niciodată despărțite, prietene vechi și bune. E o vetustă teorie acest fetișism al specificului muzical. Mulți teoreticieni au izolat muzica de celelalte arte, punînd-o la închisoare.

Inebranlabili, au declarat că are legi izvorîte din ea însăși, și că nu seamănă nici pe departe cu ceea ce se întîmplă împrejurul nostru. Dintre toți muzicienii, Scriabin e singurul care a crezut că artele, toate, sînt profund înrudite între ele și că au luat naștere dintr-o origine comună. În adevăr, dansul, muzica și poezia nu erau în antichitate strîns îmbinate într-o familie unită ? Scriabin visa și proiecta o colaborare de nedespărțit a artelor. Istoria liedului, a simfoniilor programatice, a colaborării dintre muzicieni și poeți așa cum și-au sudat sunetul cu verbul Wagner, Ceaikovski și Berlioz, oferă argumentări că aceste două arte au cîmpuri magnetice comune. Colaborările Mallarmé-Debussy, Chopin-Mickievici, Enescu-Edmond Fleg, dovedesc dorința compozitorilor de a prelungi emoția poemelor pentru a mări expresia muzicii. Dacă gîndirea muzicală hendeliană se întîlnește în sufletul tău cu bucuria spirituală a poeziei din textele egiptene, aceasta înseamnă că muzica nu-i nici „imaterială" nici „scînteie divină" și că se acomodează foarte bine cu celelalte discipline incantatorii.

LINIA DE DESPĂRȚIRE A APELOR

— I. B. : Intervine însă, pentru mine, în această participare a conștiinței la deschiderea absolutului muzical, o gravă dificultate, căreia nu aș ști, pentru un moment, să-i dezvălui pricinile. Mă refer la exemplul omului de cultură, fără o pregătire muzicală adîncită, categorie din care fac parte. Nu ți-aș expune această dificultate dacă n-aș avea convingerea că reprezintă un caz mai general — deci, interesînd un cerc mai întins de iubitori ai muzicii. Este incapacitatea mea *aproape totală* — stărui asupra acestui fapt — de a mă apropia de cîteva opere muzicale moderne. Muzica ultimelor decenii reprezintă pentru mine, în bună parte, o zonă interzisă. Adaug că am avut bunăvoință, că am încercat să ascult, că m-am străduit să mă inserez acestui — pentru mine — nou alfabet muzical. Strădanie zădarnică. Contactul cu această artă nu este numai descurajator — dar de-a dreptul iritant. Mărturisesc faptul, dacă vrei, ca o infirmitate, dar cu aceeași sinceritate cu care, la un examen de conștiință, un cunoscut scriitor își mărturisea cîteva grave lacune psihologice. Nu pot incrimina, în această incapacitate personală, o lipsă de participare la arta muzicală, ca atare. În adevăr, încă din primii ani ai vieții, somnul mi-a fost îngînat, și aș putea spune beatificat, de acordurile pianului mamei mele, situat în altă cameră, iar la șase ani am avut mari revelații muzicale, prin mijlocirea unei vechi „boîte à musique" elvețiană, care îmi revelase prin cîteva sute de discuri metalice, pasagii din opere și simfonii, cu deosebire din muzica lui Wagner, Beethoven, Verdi. Deschiderea mea sufletească înspre muzică, exclusiv clasică, este însă *barată*, ca de un zid, de expresia muzicală a ultimelor decenii, pe care, cu toate strădaniile mele, nu o pot apropia: este un fel de crispare, de opoziție lăuntrică, a cărei explicație o bănuiesc într-o diferență de ritm interior, comandînd anume reacții fiziologice.

Firește, această opoziție instinctivă față de arta muzicală nouă este selectivă. Dacă repudiez pe un Hindemith, am fost răscolit dramatic, aproape cu violență, de repetata audiție a *Segmenților* lui Kazimierz Serocki, executată recent de Orchestra Filarmonică.

Spre deosebire de impresiile tale, care ai cîntat în orchestră, plimbînd o mătură pe clapele pianului, această piesă mi-a sugerat stări de mare tensiune, aș zice de inconfort și spaimă. Cum vezi, prezint o anumită sensibilitate la această elaborare sonoră, pe care mă sfiesc, totuși, să o socotesc ca fiind propriuzis muzicală, și în care — în naivitatea mea de necunoscător al muzicii ultramoderne — am deosebit numai zgomote și precipitări sonore, mai degrabă incoerente (aș zice : sfîșieri de eșarfe de mătase, zgomote de farfurii sparte, adieri de valuri marine), dar dezlănțuind o stare de tonus emotiv înalt. (Fac o apropiere cu anume opere ale artei plastice suprarealiste, care îmi este familiară.).

Virgil Gheorgheu, ia-mă de mînă, *tu signor e tu maestro*, și călăuzește-mă prin labirintul, pentru mine fără ieșire, al muzicii moderne...

— V. G. : Nu te descuraja, iubit prieten timorat de muzica nouă, că din cînd în cînd te crispezi la audierea lucrărilor de ultimă oră. Pentru că m-ai investit mentor și ghid, îmi permit să te mustrez. Nimeni n-a luat vreodată în tragic atitudinea lui Brahms, care a adormit cînd Liszt i-a cîntat sonata în si minor, deschizătoare de orizonturi noi. Publicul Vienei din secolul XIX s-a încrîncenat la audiția primă a concertului pentru vioară de Beethoven, din pricina unui re diez ieșit din frontul logicii armonice curente de pe atunci. Kalkbrenner considera că e contrasens în studiul pentru pian în la minor al lui Chopin, unde degetul 4 trece peste 5.

Să nu uităm că sîntem în 1965, cînd oamenii sînt în stare să trăiască devenind imponderabili, cînd pot să facă timpul reversibil dilatîndu-l la viteza care egalează zborul gîndului. Sîntem capabili să ordonăm anotimpurilor, deșerturilor, calotelor polare. Primim vești din galaxii, iar oamenii Pămîntului, animați de dorința păcii, se îmbrățișează din depărtări, se văd de la distanțe antipodice. Compozitori temerari, motivați sau nu, au scos armonicele și funcționalul din sunete, voind să le elibereze.

Au invitat zgomotele, au trecut sunete prin sită electrică și au pus mașinile să lucreze în locul creatorilor. Pianele au fost preparate cu măturițe și cuie. Instrumente electronice cu sunet de alte lumi, aparate mecanice, percuții exotice au ocupat estradele de concert, născînd efecte de uluire și senzații haotice. Dragul meu prieten, eu nu văd nimic rău în aceasta. Nu trebuie oare să cunoaștem tot ce se întîmplă pe această planetă unde trăim o singură dată ? Nu trebuie să ne informăm asupra fenomenelor care au loc în lumea noastră răscolită de continue prefaceri ? Desigur că nu tot ce ne sosește cu eticheta originalității are sorți de izbîndă și se cere integrat în seria cuceririlor progresiste.

Dar noi avem datoria de a lua contact cu aceste experiențe și, acolo unde autorul e înzestrat, fie el serialist ori nu, merită să ne oprim. Deci, iubitul meu prieten, fii amfitrion bun și invită curiozitatea în casă. O să vezi că nu stă mult dacă nu se simte bine.

ARMONII ROMÂNEȘTI

— I. B. :... Mărturisesc și o altă dificultate : muzica românească recentă, de inspirație folclorică, sau nu. Și aci am întîmpinat uneori opoziții, care-mi interziceau participarea și bucuria. Trebuie să adaug însă că muzica ta nu face parte din zona, pentru mine, interzisă : ți-am ascultat cu multă emoție *Variațiile pentru flaut și pian*, difuzate recent, la posturile de radio. Greutățile stăruie, totuși. Vrei să-mi întinzi aceeași mînă generoasă, pentru a mă ajuta a trece puntea ?

— V. G. : Vorbești despre o muzică românească de inspirație folclorică, ca și cum ar exista două feluri de muzică românească. Una „pură" a genurilor culte superioare, și alta „iradiată" de neiertătoarea undă populară. Eu, cum s-ar spune, fac parte din cea „favorizată". Ceea ce trebuie spus, și desigur că o știi, e că oricare compozitor în adevăr mare și înzestrat rămîne veșnic supus radiației muzicale a poporului său, fie că vrea, fie că se derobează, așa cum pătrund în cromozomi caracterele familiare ereditare. Webern poate fi serialist. Alban Berg tot așa. Dar ei în esență sînt austriaci, așa după cum pe Anatol Vieru în concertul său pentru violoncel îl simți foindu-se între neguri de Siret și lumini de brazi carpatici. Serocki cu *Segmenții* lui spui că ți-a sugerat zgomot de farfurii sparte. Nu-i așa că te-ar mira dacă ți-aș mărturisi că în această lucrare am descoperit ascuns un colțișor albastru de mazurcă ritmată cu două bețe? Serocki s-a „trădat" că e polonez. Lîngă noutate, se cere să venim cu grijă, cu atenție, cu bunăvoință, ca să aflăm frumusețile ce nu se lasă descoperite dintr-o dată. Cît privește pleiada de compozitori români contemporani, ea este și numeroasă și interesantă.

În inima acestui nucleu de plăsmuitori se zbat propulsii de înnoire, și cu privire la conținut, și în problema mijloacelor de expresie. Alături de nume de prestigiu, ca M. Jora, I. Dumitrescu, Gh. Dumitrescu, Tudor Ciortea, Mendelsohn, Buicliu, Basarab, Chiriac etc., tineretul componistic, în frunte cu T. Olah, Stroe, Costinescu, Hrisanide, Grigoriu și alții, caută o trecere spre cîntecul autentic, primenit, înaintat, în care să putem recunoaște realizările imense ale socialismului din patria noastră.

18

Acum, cînd fotbalul dormitează discret (exceptînd împachetările și transportul mobilei bine plătitelor păsări călătoare) doi prieteni și tovarăși de scris s-au ridicat, unul să apere, iar celălalt să respingă, ideea care demult, și nu doar după căderea Progresului, formează obiectul de discuție al majorității spectatorilor și, în bună măsură, și a specialiștilor: lărgirea numărului echipelor de categoria A.

Personal mă declar de partea lui Constantin Chiriță. Mai mult, consider că în prima divizie trebuie să avem 18 echipe și nu 16. În această direcție e bine să învățăm puțin din experiența țărilor europene cu un fotbal bine cotat pe plan internațional, ca de exemplu : Anglia (22 de echipe în prima ligă), Franța (20), Iugoslavia (18), R.F.G. (18), Belgia (18), Italia (18), Ungaria (16, la o populație de 10 milioane).

Avantajele formulei 18 :

1) Regim competițional lung (34 etape), care-ți asigură o creștere a valorii medii a jucătorilor și-i păstrează în formă pe cei susceptibili de selecționare în echipa națională. Indirect, acest lucru duce la desființarea cantonamentelor. Dă, Doamne, să nu mai auzim de ele.

2) Instruirea capătă aspect de joc, chestiune extrem de importantă, fiindcă în forma actuală de organizare, noi ne antrenăm șase luni din an și șase jucăm (e un fel de a spune că jucăm șase luni, pentru că, de fapt, campionatul se întrerupe cînd cu gîndul nu te-aștepți). Clima — argument de primă mînă la care apelează unii, pe care-i știu eu și nu vreau să-i numesc, pentru a-și ascunde comoditatea — nu constituie un impediment. În ultimii ani, doar luna februarie s-a arătat cumplit de zbuciumată. (Să zicem, trei luni din an pauză, dar restul de nouă trebuie incluse în calendarul ortodox sau într-al fotbalului).

3) Încasări mari.

Reprofilarea pe care o sugerez, fără pretenția de a fi epuizat fondul problemei, duce la desființarea calendarului competițional actual, cu destule puncte nevralgice (vezi ultimele două etape din campionat și Cupă care s-au disputat duminică dimineața) și, într-un fel și la reorganizarea diviziei B. Ar trebui, gîndesc, ca în anii viitori să avem o singură serie B, tot de 18 echipe și promovarea în A să aibă loc în urma barajului (tur-retur) dintre primele două clasate și ultimele două echipe ale categoriei A. B-ul, pînă acum, n-a dat o echipă mare — asistăm la veșnica intrare și cădere a acelorași formații — am însă convingerea că juniorii din recent înființatele centre de antrenament (foarte bună această inițiativă) vor avea un cuvînt greu de spus și în categoria (mai ales aici !) secundă.

Trebuie neapărat să încetățenim și la noi obiceiul adoptat de multe țări din Europa (Anglia, U.R.S.S., Franța, R.F.G.) de a programa meciurile sîmbătă după amiaza, ziua a șaptea a săptămînii urmînd să fie afectată în întregime odihnei. (În cazul adoptării formulei 18, ar urma să jucăm și miercurea, la două săptămîni, lucru care ne-ar bucura). Ca să ajungem acolo, fiecare stadion trebuie înzestrat cu instalații electrice pentru jocuri de nocturnă. Știu, costă bani această afacere, dar cheltuielile sînt ușor de amortizat, cu atît mai mult cu cît valoarea curentului ce se consumă la un joc nu depășește suma de lei 600.

Convins că aceste sugestii nu vor trece neobservate, pun punct.

Fănuș NEAGU

GENEVA 1965

ARMONII PLASTICE

Obișnuiți să acordăm orașului Geneva mai degrabă un calificativ politic iscat din nenumărate întîlniri și conferințe internaționale, descoperim la fața locului că în orașul de pe Leman înflorește în același timp buchetul artelor frumoase.

O serie de expoziții oferă unui public imens, vorbitor al tuturor graiurilor de pe pămînt, bogățiile lor de artă, delicate încîntări pentru inimi, ochi și sensibilități.

Evident, unul dintre marile evenimente de la zi este expoziția **Examinările în ceramica actuală**, deschisă în holurile de clasică eleganță ale muzeului **Ariana** unde se află și sediul **Academiei Internaționale de Ceramică**, instituție inițiată și dezvoltată de regretatul iubitor de frumuseți, dl. H. Renaud. Rostul Academiei este să unească ceramiștii din toate țările sub semnul Artei și Prieteniei...

Expoziția cuprinde aproape 200 de piese relativ mici, cu participarea a 25 de țări, fiind organizată de orașul Geneva sub patronajul Academiei Internaționale de Ceramică. România este prezentă cu 15 lucrări aparținînd a 7 artiști plastici, lucrări de inspirație diversă.

Nota particulară a expoziției este dată de culoarea și valoarea smaltului, obținute prin diferite modalități și tehnici de prelucrare a feluritelor materiale la temperaturi înalte. Minuitori ai focului și inițiatori ai variatelor amestecuri de pămînturi și oxizi, artiștii ceramiști au născocit sinteze noi dintre care unele sînt de-a dreptul miraculoase. Dar nu întotdeauna inspirația compoziției materiale este egală cu forma de prezentare, cu expresia finală artistică. Artiști sînt dominați în general de forma fugitivă, uneori cu absențe ca dezintegrare, ideea fiind subjugată unei interpretări care chiar dacă poartă calificativul „modern" trece dincolo chiar și de abstracțiune. Pasiunea artiștilor în fața lutului, smaltului și focului se traduce în multe lucrări cu însăși dilema creației. Lucrări delicate, interpretări fine, substanțe și idei se ciocnesc inevitabil, ca și în pictură sau sculptură, cu unele exhibiții și experiențe care dau artei mai repede o notă de descompunere.

Cehoslovacia, Iugoslavia, Anglia, Polonia, Italia, prezintă lucrări diverse degajînd o anumită conduită spre înțelegerea și exprimarea unui simbol propriu. Grecia, Franța, Turcia, Spania, oferă remarcabile valori de artă, dublate de nuanțele unei poezii particulare.

Interpretări și valorificări a unor momente de artă populară aduc artiști din U.R.S.S., Japonia, Congo, Ungaria, alături de alte compoziții cu subiecte mai ample, ori mai simple.

Artiștii elvețieni expun panouri, cupe, vase, unele plecînd de la forme clasice, altele legănîndu-se în păienjenișurile muzeior abstracte.

Grupul artiștilor români se integrează în tema expoziției, fără a determina însă o detașare pe care tradiția ceramicei populare românești se pregătește de multă vreme a o transmite minilor, gîndurilor și sensibilităților ceramiștilor noștri...

Lucrarea Ceciliei Storck-Botez „Cali", este însă una din cele mai dinamice lucrări din expoziție, fiind unanim apreciată, în ea regăsindu-se emoții ale picturii pe sticlă din icoanele țărănești.

Patriciu Mateescu, în atelierul căruia am văzut nu de puțin lucrări extrem de interesante și valoroase, cu accente ale artei noastre populare, prezintă patru piese pe linia de vogă a „modernismului acut", lipsind din păcate publicul vizitator de poezia materiei, de sufletul substanțelor și vibrația formelor pe care energia și priceperea lui artistică știu de obicei să le transmită iubitorilor de artă.

În cele două lucrări „Primăvară" și „Fundul mării" ceramista Maria Lăzărescu oferă expoziției sensibilitatea personală a unui joc delicat de culori...

Se constată în expoziția internațională de la Geneva o exagerată antrenare în stilul formelor informe și a lucrărilor fără subiect. E minusul multor manifestațiuni artistice pe care bunul simț, viața, sentimentele și cultura omului anonim dar sensibil îl refuză. Exprimarea în formula dezintegrării atomice, a inversiunii totale a raporturilor de sensibilitate pe care o folosesc unii, e negată de înseși armoniile naturii...

Ne venea în minte, pe cînd admiram unele lucrări sau ne depărtam de altele inspirate parcă dintr-un coșmar, bogăția spirituală a poporului nostru care poate să dea prin tradiția lui de artă un stil propriu de manifestare nou și interesant pentru cultura mondială.

Ne aducem aminte de expoziția cercului de ceramică al copiilor din Gheboaia, caracterizat prin prospețime și originalitate, ca și de expozițiile bucureștene recente în care interpretările ceramice ale tinerilor sau ale consacraților artiști erau pline de sentiment, de substanță, de fior artistic, de imaginație și personalitate.

Prezența artiștilor plastici români în expoziția genoveză este salutată însă cu simpatie de opinia publică. Dar avem datoria de a înfățișa lumii, cit mai complex și cît mai des, valorile adevărate și proprii ale poporului și ale artiștilor noștri.

Baruțu T. ARGHEZI

Geneva 23 iulie 1965.

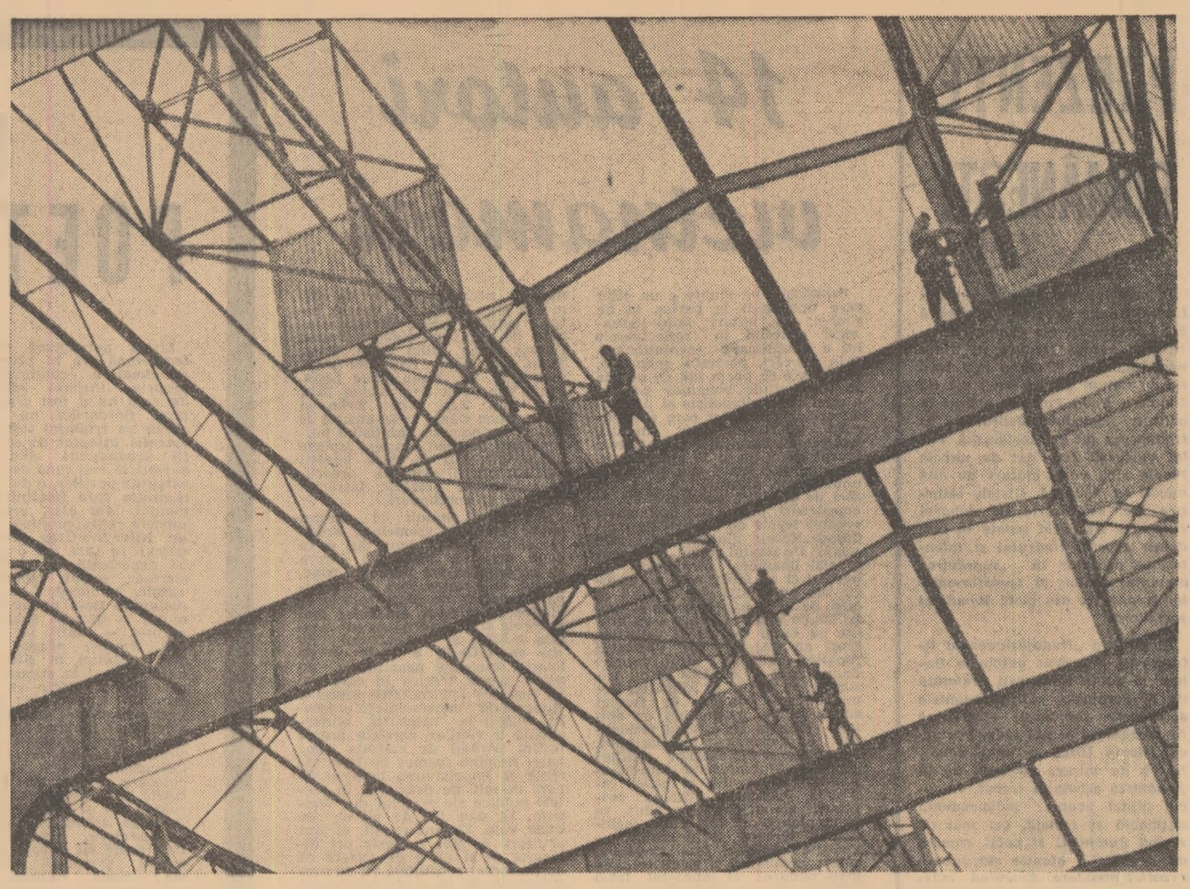

„CONSTRUCȚIE" — Fotografia: A. OSMULKIEVICI

DIALOG

Discuția noastră pe tema „Scriitori, curente, interpretări" a stîrnit numeroase ecouri în rîndul cititorilor. Publicăm în acest număr cîteva din opiniile tovarășului prof. Valeriu C. Nestian (Huși). Vom publica, în numerele viitoare, și alte scrisori.

Discuțiile din cadrul „mesei rotunde" continuă preocuparea privind valorificarea și reconsiderarea în spirit marxist-leninist a moștenirii noastre literare în anii puterii populare. Participanții la discuții, cu maturitate de gîndire estetică, au adus contribuții interesante și prețioase în abordarea aspectelor celor mai semnificative ale problemelor de bază ale istoriografiei literare în actualul ei stadiu de dezvoltare. Invitația revistei de a continua dezbaterea va aduce fără îndoială îndreptări, completări, luări de atitudine, după opiniile și experiența fiecăruia, urmărindu-se, firește, un scop practic, în sensul de cunoaștere temeinică a scrisului ideologic și artistic de preț din trecut, de adîncire a operei de reconsiderare a tot ce merită a fi scos la lumină, de lărgire a orizontului literar al creatorilor și cititorilor de astăzi.

Asupra unor chestiuni de ordin metodologic și de ansamblu vreau să mă refer în cele ce urmează.

Progresul metodologic din ultimii ani, în valorificarea critică a moștenirii culturale, s-a vădit în trecerea de la istorism la aplicarea marxism-leninismului în istoria literară prin depistarea și combaterea sociologismului vulgar și a tendințelor obiectiviste. Studiul mișcărilor și direcțiilor literare, al curentelor și școlilor au dus la dezbateri extrem de utile — și dificile — cu privire la semănătorism, poporanism, simbolism, deci la aspecte literare circumscrise temporal în faza premergătoare (sau imediat următoare) primului război mondial. O evidentă reticență se observă cînd este vorba de cercetarea largă și aprofundată a orientărilor literare din perioada interbelică, etapă fructuoasă în realizări notabile și de semnificații ideologice și artistice. Firește, perioada e plină de contradicții și dificultăți, ceea ce face ca domeniul să fie alunecos, însă tocmai acest fapt conferă cercetătorului literar posibilitatea complimentară de a sonda în zone mai puțin explorate pe un teren minat, dar bogat, în care putința de diferențiere, de sesizare a granițelor dintre curente, a raportului dintre curent și individualitate este mai frecvent solicitată. În afara cursului lui Ov. S. Crohmălniceanu, lipsesc studii competente de istorie literară pe perioada amintită, privind evoluția poeziei și dramaturgiei noastre între cele două războaie mondiale, curentele moderniste, gîndirismul, cu variantele lui „tradiționaliste", diversele grupări și direcții literare, doctrine estetice la modă în perioada respectivă, definirea științifică a acestora.

Reconsiderarea critică a unor personalități culturale de o indiscutabilă valoare (T. Maiorescu, N. Iorga, E. Lovinescu) reprezintă unul din marile succese ale operei de valorificare a trecutului, iar studiile critice apărute acoperă multe puncte albe de pe harta reconsiderării moștenirii literare. Se pare însă că persistă o inadvertență. Cunoaștem (ori îl recunoaștem într-o perspectivă înnoită) pe Maiorescu, sau pe Iorga, le evidențiem meritele și le combatem limitele, fără a avea însă posibilitatea de a le cunoaște practic opera. Consider de aceea o necesitate urgentă și imperioasă retipărirea operelor fundamentale elaborate de reprezentanții literaturii și culturii românești din trecut care intră în actualitatea muncii de revalorificare, și care să fie la îndemîna cercetătorului. Altfel ajungem, așa cum s-a amintit în discuții, să-i cunoaștem pe T. Maiorescu sau pe E. Lovinescu... fără să-i fi citit.

În ultimii ani, aria cercetărilor s-a lărgit simțitor și salutar, luîndu-se în discuție majoritatea individualităților semnificative, cu reveniri necesare la marile figuri. Ni se pare însă nedrept a ocoli o seamă de scriitori și îndrumători culturali care au adus de asemenea contribuții substanțiale la dezvoltarea literaturii naționale de orientare umanitară, realistă. Mă gîndesc la Ionel Teodoreanu, talentatul evocator al copilăriei din *Ulița copilăriei* și din monumentalul roman *La Medeleni*, astăzi dat uitării și memorialistul maestru din atîtea lucrări de o netă valoare, la nuvelistica pitorească a lui Nicu Gane, la cei doi culegători și cercetători de folclor Apostol D. Culea și Artur Gorovei, etc.

Deosebit de semnificative și interesante au fost referirile din cadrul „mesei rotunde" la modul de interpretare a unor scriitori în raport cu un anumit curent. E drept, uneori se discută exclusivist dar volens-nolens trebuie recunoscute, spre respectul adevărului, înfrîuriri semănătoriste la M. Sadoveanu și I. Agîrbiceanu, moderniste la I. Barbu, gîndiriste la I. Pillat și V. Voiculescu ș.a.m.d. Acest lucru acum nu mai poate părea stînjenitor. În lumina concepției celei mai înaintate trebuie făcute delimitările necesare și studiat cu obiectivitate clarvăzătoare orice fenomen artistico-literar care se integrează organic în acțiunea generală de clădire a noii culturi pe temeliile valorificate ale moștenirii anterioare.

ECOURI DIN MARELE CÎNTEC (II)

(poșta redacției)

Partidul ! Patria ! — iată temele dominante ale versurilor ce continuă să ne sosească în număr mare, din toate colțurile țării, rod al unei inspirații avîntate, al însuflețirii obștești prilejuită de zilele înălțătoare ale celui de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român. Spicuim, în continuare, din aceste manuscrise de început, din acest prinos de dragoste și entuziasm al condeierilor amatori. În fiecare pagină, dincolo de nesiguranțele și semnele de inexperiență literară, un vers sau o strofă măcar, sau, cîteodată, un singur cuvînt, izbutesc să ajungă la simburele incandescent al emoției, al dragostei, al speranței inaripate :

Ne îndreptăm, cu noi victorii,
Sub un nou soare, optimist,
Spre cel ce luminează zorii,
Spre un veac nou, veac comunist ! —

scrie elevul M. PUIU. Și tot el, într-o încercare de a împrospăta tradițiile doinei, îi adresează acest îndemn plin de tinerească vibrație :

Cîntă, cîntă, doină,
Viața noastră nouă,
Cerul mai albastru,
Cîmpul plin de rouă.
Cîntă, doină, cîntă
Pe aceia care
Pîinea ne-o frămîntă
Cu a lor sudoare.

Tînărul GHEORGHE N. CÎRTU, din București, închină partidului acest înflăcărat „cîntec utecist" :

Eu am crescut alăturea de tine,
Partid iubit al clasei muncitoare,
Și-n calea ta, zorind mereu spre bine,
M-ai învățat să mă ridic spre soare.
Am optsprezece ani și ți-i dau ție,
Uimit privind din răsărituri zorii :
Muncesc spre slava ta, cu bărbăție,
PARTID, călit în lupte și-n victorii !

ARHIP MIHAI zugrăvește în alte tonuri imaginea partidului, în versuri sobre, aspre, uneori zgrunțuroase, parcă în metal forjat :

P A R T I D U L U I

Munții, din al veacurilor somn
ai trezit
în încleștarea ta de granit,
poporul meu.
Și glasul lor cristalin
s-a răspîndit neînvins
ca lava unui vulcan nestins,
pînă la ultimul fiu.
Patrie ! —
adîncul munților a strigat
Partid ! —
ecoul vremilor a repetat.
Și uraganul leninistei legi
a măturat necruțător,
asupritori și regi.
Se împletesc în sentimente vii,
chemările istoriei
și inimi mii și mii.
Și ale veacurilor flăcări ard
în piepturi și în roșu de stindard.
Și crește socialistă eră,
din truda ta
din brațe și din gînd.
Căci energia vieții n-are margini
Partidului, fiu credincios fiind.

ION N. DUMITRESCU, din București, răspunde entuziasmului obștesc al acestor zile cu o cumpănită și semnificativă mărturisire de credință :

C R E D !

Cred în dreptate,
Cred în lumină,
În adevăr !

În omul-frate,
Și-n zi senină :
În viitor !

Cred în mai bine,
Cred în iubire,
În umanism !

În tot ce ține
De fericire :
În comunism !

În oda sa plină de avînt „Laudă îndrumătorului înțelept, Partidul", tînărul debutant P. RIRI izbutește să dea glas, în ciuda șovăielilor condeiului său încă insuficient dedat cu poezia, unor sentimente comune întregului popor :

Din inimă te cînt, te cînt și te slăvesc,
Partid al meu, partid al celor ce muncesc,
Căci tu ne-ai ridicat pe urîașe culmi
Făcînd din țara mea minune între minuni.

Din țara-napoiată, mizeră, tristă,
Tu ai făcut, partid, grădină socialistă :
Grădină socialistă ; între-ale ei hotare
Cresc hoidele bogate și mari hidrocentrale;
Cresc fabrici și orașe, școli și uzine mari,
Cresc oameni noi și harnici, toți meșteri făurari.

Acestor frumuseți le ești îndrumătorul,
Pe toate e stăpîn Măria Sa Poporul !

Un alt tînăr ucenic în poezie, elevul CONSTANTIN BOATCĂ, din Comănești, aduce în versurile sale gîndurile și simțirile generației celei mai noi :

Sînt mîndru pentru zorii frumoasei dimineți
Ce-arată noua viață în zări ce se deschid ;
Sînt mîndru că îmi dărui întreaga tinerețe
În lupta pentru bine condusă de Partid !

M. DELUREANU, într-o încercare de imn închinat Republicii Socialiste România, dă glas recunoștinței și urărilor pe care poporul le îndreaptă spre cei ce conduc destinele țării :

Slăvită fii, Românie Socialistă !
Și cei ce-n fruntea ta sînt azi
Și te conduc spre noi victorii,
Slăvite fie-ale lor fapte
Și-n viața lor să aibă parte
De bucuria-nfăptuirii
Și de cununa nemuririi.

Iar în versurile sale închinate noii Constituții, inginerul PETRE HINCU vede, în creatoarea curgere a anilor liberi ai patriei, mîna unui sculptor inspirat și iscusit :

Anii-aceștia, dalta a săpat în piatră,
a săpat în inimi... Nu a stat degeaba.
A-nmulțit cămine... Vatră după vatră,
a-ncălzit... Din toate i se vede graba,
dar și măiestria de-a ciopli încet
nu numai granitul,
dar și fiecare cîntec de poet.

Pline de sinceră înflăcărare și emoție sînt și mărturisirile studentei ALINA COSMIN din Timișoara :

Simt, trăiesc intens, clipele arzinde
ale marilor izbînzi și împliniri ale Partidului,
alături de marea de oameni ai muncii ;
și sufletul mi-e cîmpul, vîntul, zarea.
Mă leagă de tine, Partid Comunist o adîncă iubire,
fie-mi iertată vioara, arcușul stîngaci
și libera fire.

Nenumărate glasuri, nenumărate inimi, dau ecouri în paginile pline de freamăt înnoitor ce se adună pe mesele redacției. Crîmpele din același imn de recunoștință și preamărire închinat patriei și partidului de întreaga suflare a celor mulți ,liberi și stăpîni pe soarta lor. Am reprodus aici cîteva din aceste pagini, simple și modeste, căutînd, dincolo de neajunsurile și nesiguranțele lor literare, urma unui fior sincer, mărturia unui gînd cinstit și generos, legate de soarta luminoasă a poporului și a țării sub îndrumarea înțeleaptă a gloriosului partid al comuniștilor. E ceea ce exprimă, mai cuprinzător și mai cald, în versuri îngrijite și pline de emoție, și ION POPA STĂNILEȘTI, membru al cenaclului literar din Orăștie, în acest portret inaripat al patriei noi :

ȚARA MEA FRUMOASĂ

Țara mea frumoasă, scumpă Românie,
ți-a cusut poporul încă-o nouă ie
și-a brodat-o-n aur, cu păduri și schele,
ce le străjuiește raza unei stele.

Laurii ce-mbracă fruntea-ți gînditoare,
i-a sculptat de veacuri clasa muncitoare
și-astăzi i-mpletește-n pietre de rubin,
ca să fii mai mîndră-n anii care vin.

Vălul de mătase împletit din spice
ți l-au pus pe umeri brațele voinice
de flăcăi și fete, care pe-a ta glie,
fac mai mîndră holda-ți, scumpă Românie !

Brîul ce-ți încinge mantia-ți de lînă,
l-a-mpletit din valuri Dunărea bătrînă
care-n simfonia undelor albastre
duce și-altor neamuri cîntul muncii noastre.

Stelele ce facu-ți mai frumos obrazul
le-a cules din valuri Argeșul, Bicazul,
și le-au prins pe haina-ți ,din Carpați la mare,
de la Gura Văii pînă-n Satu Mare !

Iar plămînii, țară, din oțel turnați,
cresc la Hunedoara, Reșița, Galați,
cresc și se ridică din șuvoiul care
e condus de-o mînă vrednică și tare ;

Mîna ce-a-nvestit-o cu puteri poporul
să-ți clădească-n veacuri, trainic, viitorul.

Țara mea frumoasă cu argint la tîmple,
astăzi, de mîndrie, pieptul mi se umple,
că-ai urcat pe o treaptă mai înfloritoare
și cu pasul sprinten urci mereu spre soare.

Să te știu în pază, să prosperi din plin,
viața de mi-ai cere-o, viața-i prea puțin,
că mi-ești dragă, țară, în frumoasa-ți ie,
țară socialistă, scumpă Românie !

RED.

TELE-CRONICA

SE VĂD CARTOANELE!

Cu vreo zece zile în urmă, la casa de creație din Mogoșoaia, unde se afla și subsemnatul, a produs o oarecare senzație apariția baronului, a șefului său de echipaj, căpitanul Val-Virtej, a Irinei și a altor vedete ale celei mai populare emisiuni pentru tineret și copii a televiziunii. „Pensionarii" casei, obișnuiți cu vedetele academicianului francez în arta filmului, René Clair, nu au dat suficientă atenție evenimentului. Personal am simțit însă atracția de a vedea cu proprii ochi cum se filmează un Val-Virtej. Aflîndu-mă în postura de telespectator, am avut cîteva deziluzii de naiv. În primul rînd am aflat cu acest prilej că Irina nu este o elevă adolescentă, așa cum ar putea să pară după chipul de pe ecran, ci o studentă în anul II la „engleză". Cînd o fi crescut, domnule! Parcă ieri avea codițe. L-am văzut pe baron mîncînd clătite și înjurînd, acru, obosit, canicula, am văzut un figurant în blană de maimuță mergînd pe aleile parcului cu o servietă la subțioară și scoțînd apoi la iveală niște senviciuri cu brînză și pe însuși Val-Virtej, căpitanul, ștergîndu-și bombeurile pantofilor cu barba de cîlți. Toată vraja mi s-a spulberat. Doamne, mi-am zis, bine că nu-i văd copiii. Gîndeam că regia va avea grijă să ascundă toate aceste amănunte. M-am dus să văd filmările pe lac și mi-a atras atenția un animal preistoric, un fel de dinozaur construit din cea mai ordinară mucava și instalat pe o barcă șubredă. Jumătate era dinozaur, jumătate era gol, pentru că pe partea pe care nu se filma se făcuse economie.

În sfîrșit, joi seara m-am instalat în fața aparatului de televizor ca să văd emisiunea. Improvizația de carton din parcul Mogoșoaiei era acum pe ecran vie și naturală. În primul rînd m-a redus la tăcere canavaua dramatică. Echipajul ajunge pe planeta pustie (ce-a fost înainte știți), se face debarcarea și se începe explorarea. Lipsa de fantezie, de decor și interes, jocul flegmatic al actorilor, m-au cutremurat. Cu atît mai mult cu cît pe măsură ce se întra în acțiune îmi dădeam seama că nu era vorba de o parodie. Imaginea era întunecată, montajul făcut fără nerv, Val-Virtej mergea pe barcă, în urmărirea, chipurile, a animalului preistoric, de parcă era într-o plimbare la strand, actorii făceau bancuri pentru ei și redactorul emisiunii (vezi replica : „nu mai rămîi tu, baroane, în rachetă pentru că prea seamănă cu emisiunea trecută, să aducem și noi ceva nou"). Subiectul însuși este de un schematism obosit : cei doi tineri (pozitivi) cosmici se angajează entuziaști să populeze în timp scurt planeta pustie ; călătorul cosmic care vrea să fugă cu racheta pentru a se aranja pe... Pămînt (mutra lui nu lăsa de altfel nici o îndoială în ceea ce privește scopurile-i dușmănoase), maimuța care se lasă bandajată de Val-Virtej pentru ca apoi, recunoscătoare, să-l salveze din plasa unui pajanjen (cum arăta decorul cu paianjenul nu vă mai povestesc pentru că m-a apucat groaza de rușine) și multe altele. Ce reiese din toate acestea ? Că emisiunea — excelentă destulă vreme, în primul rînd datorită scenariștilor inventivi și inspirați și actorilor în vervă — începe să nu mai fie privită cu seriozitate. Sigur, ar fi oarecum exagerat să pretindem televiziunii dinozauri vii și montări de superproducții, dar trebuie totuși să existe un respect normal față de micii telespectatori, care odată pierduți vor fi cu greu recîștigați. Există două soluții : ori emisiunea se oprește în mod cinstit acii și se continuă cu o parte dintre personaje pe altă canava dramatică, ori se face un efort, mai ales din partea regiei, pentru a o aduce pe linia de plutire a artei adevărate.

Salutară este în orice caz inițiativa televiziunii de a ecraniza romanul „Cireșarii" de Constantin Chiriță, fără îndoială una dintre cele mai frumoase cărți scrise în ultimii ani pentru tineri și copii. Primele emisiuni se arată a fi captivante.

Ion BAIEȘU

(CONTINUĂRI DIN PAGINA 1)

CONȘTIINȚA VIE

privește preocuparea pentru continua înnoire și perfecționare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică, diversitatea de stiluri unde trebuiește înlăturată orice tendință de exclusivism sau rigiditate.

În această căutare de înnoire a formelor și a mijloacelor de exprimare stă germenul progresului artei. Dar căutarea să fie impulsul firesc al unei nestăvilite cerințe lăuntrice, nesatisfăcută de formele existente; să nu fie o înnoire de dragul înnoirii. Ea să fie cerută de nevoia expresiei optime a conținutului.

Noile mijloace de exprimare artistică să fie puse în slujba unor idei și sentimente înalte, pentru a justifica minunea unică a spiritului uman, pentru a răspunde chemării lui în Univers. Să folosim arta pentru a promova mai multă dragoste de om, mai multă dreptate, mai multă înțelegere, eliberarea lumii de sub obsesia chinuitoare a crimelor în masă și a distrugerilor. Considerăm că ne îndeplinim misiunea și de scriitori și de oameni luptînd cu arta noastră în primele rînduri pentru acele cuceriri progresiste care vor trece lumea într-o altă fază a dezvoltării ei istorice.

Ne angajăm să creăm o asemenea literatură realistă care să servească cele mai nobile și generoase idei, cauza clasei muncitoare, căci concepția partidului despre rosturile literaturii este organic și a noastră, izvorîtă din rațiunea de a exista ca scriitor, din imperativul conștiinței noastre. Orice operă literară trebuie să servească o idee din bogăția ideologiei noastre, din tezaurul civilizației omenirii, din forța spirituală contemporană ce împinge lumea spre progres — și o formă adecvată care să nu depășească prin exagerări legea echilibrului, componentă a frumosului.

Încheiu cuvîntul meu cu arătarea că ne-am îndeplinit cu dragoste sarcina ce am avut-o pentru creșterea și formarea schimbului scriitoricesc de mîine. Astăzi scriitorii tineri, cei sub 40 de ani, au început să preia conducerea creației literare și an de an apar, dintr-odată cu drept de prezență în istoria literară de mîine, noi și noi nume de scriitori. De la ultimul Congres pînă astăzi s-au ridicat din anonimat și au dat floare cu formă și parfum original numeroși tineri scriitori talentați, pe atunci încă fără nume.

Sămînța geniului poporului nostru înmormîntată în analfabetism și-a păstrat prin milenii puterea de gestație pe care au dovedit-o boabele de grîu îngropate de străbuni în vasele antice. Impresionantă permanență a vitalității spiritului poporului nostru !

Tinerii scriitori au deschis ochii în lumina revoluției și optimismul lor e strigătul de bucurie al eliberării. Creația lor are ceva din cutezanța zborurilor în Cosmos. Cu fața întoarsă spre acești noi stegari ai frontului literar ca spre o aurora, întrevăd limpede viitorul strălucit al literaturii noastre. Mersul lor tineresc înainte e sprinten și iute. Ei vor ajunge cu siguranță din urmă pe creatorii eroici ai bunurilor materiale.

Îngăduiți-ne ca edificiul luminos al socialismului să avem noi cinstea de a-l mobila cu o bibliotecă bogată și variată, în care generațiile de mîine să citească cronica zilelor de astăzi — marea epopee a luptei Partidului Comunist Român și a muncii poporului nostru. Vrem să vă asigurăm că ea se va scrie. Uniunea Scriitorilor are forțele necesare !

PROGRAM GRANDIOS

zenta țăranii citind ziare și ducîndu-și copiii la liceu era o îndrăzneală.

Aici, în țara de sus, unde parcă mai auzi în vaierul codrilor freamătul oștilor ridicate de Ștefan întru apărarea „moșiei", văd printre brazi antene de televizoare. Pe un dîmb, se înalță școala, albă, în văpăile soarelui. Iată și căminul cultural. Acolo se recită versuri din Eminescu și Arghezi, Alexandrescu și Coșbuc, se joacă piese de dramaturgi români și străini, se țin conferințe și se fac lecturi din Sadoveanu și alți prozatori. Este cunoscut Călinescu. Un țăran în pitoresc port bucovinean îmi vorbește despre *rentabilitate*, explicîndu-mi că e *riscant* să semeni orice fel de cereale în părțile cele mai de nord, muntoase, recolta putînd fi *compromisă definitiv* dar că între cooperativele din raion cu profiluri deosebite se produc de pe acum schimburi *reciproc avantajoase*. La Voroneț, un țăran nu prea tînăr Belei Simion, mi-a vorbit, cu exemplificări, despre caracteristicile stilului moldovenesc. În muzeele raionale din Tîrgu-Neamț și Fălticeni am văzut țărani urmărind cu o curiozitate vie, inteligentă, ce nu avea nimic din uimirea lui Moș Gheorghe al lui Spiridon Popescu, evoluția omului. A merge la școală în oraș e un fapt de la sine înțeles. Aproape nu-i familie care să nu aibă pe cineva la vreo școală oarecare. Părinți și copii urmează felurite cursuri, pe rînd sau în același timp. La așa ceva nu îndrăzneau să viseze acum cincizeci de ani și chiar mai tîrziu decît acei intelectuali care, fiind apropiați de mișcarea muncitorească, aveau certitudinea biruinței socialismului. A fost necesară revoluția populară, unirea întregului popor român în jurul partidului comuniștilor, pentru ca țara să capete, de la un hotar la altul, altă înfățișare. Datorită revoluției, datorită muncii intense, perseverente, a poporului eliberat, condus de clasa muncitoare, de avangarda ei, realitatea a ajuns să depășească — și într-un timp record — și cele mai cutezătoare avînturi ale imaginației. Nu numai Ibrăileanu a cărui „utopie" ne apare acum atît de anacronică, dar chiar gînditori mult mai îndrăzneți și clarvăzători decît el, ar fi, fără îndoială, uimiți dacă, sculîndu-se din groapă, ar intra în peisajul contemporan al țării.

Și acesta e doar începutul ! Acea „insulă a trecutului" care a fost pînă deunăzi (după expresia lui Sadoveanu) țărănimea română nu numai că participă tot mai eficient la civilizația modernă, dar își dă concursul activ și permanent la înflorirea celei mai înaintate civilizații : civilizația socialistă. Pe măsura intensificării procesului de industrializare, diferențele dintre oraș și sat se atenuează, așezările rurale dobîndind tot mai vizibile note citadine. Humuleștii lui Creangă e un cartier al orașului Tîrgu-Neamț. Directivele celui de al nouălea Congres prevăd noi pași înainte, masivi, pe drumul dezvoltării industriei. Odată cu sporirea construcțiilor industriale la orașe, vor lua ființă întreprinderi în raioanele agricole, se vor crea noi centre muncitorești...

Pentru materializarea acestor prevederi sînt necesare, firește, eforturi neîntrerupte. Eforturi de multe feluri, dar mai cu seamă eforturi ale minții, ale spiritului. Acest lucru, Raportul Comitetului Central îl subliniază cu deosebită insistență. Chemarea la avînt creator, înnoitor, străbate Raportul de la un capăt la altul, ca un curent electric. Așa se și explică de ce, acest Raport ți se înfățișează parcă, ascultat sau citit, ca un organism viu. Simți în fiece pasaj pulsînd ca un sînge sănătos, pasiunea creatoare, elanul poporului constructor, percepi sufletul, sensul istoriei noastre contemporane. În consecință, voind să izolezi un paragraf, pentru a-l comenta, alegerea se dovedește dificilă. Un laitmotiv este ideea că progresul multilateral în toate domeniile implică intensificarea activității științifice. Problema cercetărilor științifice a fost pusă — cum remarca tovarășul Alexandru Bîrlădeanu, în cuvîntarea sa — „în termeni și proporții cu totul noi în raportul Comitetului Central". Într-adevăr, această chestiune revine ca un refren în toate capitolele Raportului. Vorbind despre industrializare, tovarășul Nicolae Ceaușescu accentuează chiar de la început : „este imperios necesar ca industrializarea să se realizeze pe baza tehnicii celei mai avansate, să se asigure introducerea continuă în producție a celor mai noi cuceriri ale științei..." Către sfîrșitul capitolului respectiv, secretarul general al C.C. al P.C.R. formulează din nou cerința de promovare a „progresului tehnic în toate sectoarele activității industriale". În capitolul despre agricultură — aceeași stăruitoare subliniere a rolului științei. Despre spiritul științific ce trebuie să călăuzească activitatea pe toate tărîmurile se vorbește în toate celelalte capitole. „Dezvoltării și perfecționării cercetării științifice și a învățămîntului" îi este consacrat și un paragraf special, amplu și dens, însuflețitor. Două dintre tezele cuprinse în el m-au entuziasmat îndeosebi : aceea care afirmă necesitatea activității proprii de cercetare și cea cu privire la schimbul de opinii.

„Importul de utilaje, mașini, procese tehnologice și licențe nu trebuie să ducă la neglijarea activității de cercetare proprie ; rămînerea în urmă în acest domeniu nu poate avea decît urmări negative în dezvoltarea economică și socială a țării, duce la dependență față de străinătate".

Reluînd chestiunea, tov. Al. Bîrlădeanu arată, în intervenția sa, că, „din costul fiecărei instalații moderne importate din țările occidentale, circa 30—40 la sută reprezintă plata licenței sau procedeul tehnologic ; acesta este costul plătit de noi pentru inteligența altora".

Observația poate fi extinsă mult peste domeniul economiei. În nici un sector de activitate nu se poate face abstracție de realizările din alte țări. E obligator pentru noi să fim la curent cu tot ce se creează în străinătate și totodată trebuie să fim noi înșine. Încă Kogălniceanu proclama necesitatea spiritului critic, obligație de a prelua selectiv valorile din afară și îndatorirea de a crea original. Asemenea cerințe permanente ale culturii, ale vieții noastre sînt înscrise în Raportul C.C. al P.C.R. ca un memento.

Sîntem fiii unui popor din sînul căruia s-au ridicat un Nicolae Milescu, un Dimitrie Cantemir, un Mihai Eminescu, un George Enescu, un C. Brâncuși, un N. Iorga, un Tudor Arghezi — personalități originale care au contribuit substanțial la progresul cunoașterii și creației pe plan mondial ! Nu e normal ca hrăniți din cultura întregii umanități, să înfățișăm lumii la rîndul nostru, valori inedite, care să afirme geniul românesc specific ?

O condiție indispensabilă a avîntului creator este schimbul viu, deschis, de păreri, confruntarea principială, colegială, a ideilor. Aceasta e a doua teză din paragraful consacrat științei pe care țin s-o reliefez.

„Desfășurarea cu succes a cercetării științifice — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu — este indisolubil legată de stimularea schimbului larg de opinii, confruntarea deschisă a punctelor de vedere, animată de spirit constructiv și de deplină obiectivitate științifică".

Și, în altă parte a Raportului :

„Pentru dezvoltarea continuă a artei și culturii din patria noastră este necesară dezbaterea principială, liberă, la care să participe toți oamenii de artă, a problemelor de creație, de teoria și istoria artei, pe baza concepției noastre despre lume și societate".

Am citat cîteva pasaje — și aș fi putut transcrie foarte multe altele. Am voit să-mi exprim entuziasmul pentru spiritul în care sînt concepute Documentele Congresului : un spirit creator, menit să lovească mortal în orice tendință de anchilozare, să alunge îngîmfarea, automulțumirea, să stimuleze necontenit elanul primenirii, al autodepășirii. E spiritul de care a fost și este animat poporul român în munca sa dîrză și inspirată de edificare a României socialiste. Spiritul care ne va călăuzi în eforturile de traducere în viață a programului grandios de desăvîrșire a construcției socialiste, cuprins în documentele celui de al nouălea Congres.

CĂRȚI ȘI IDEI

MAUROIS despre CLASICI*)

După À la recherche de Marcel Proust (1950) și De Proust à Camus (1963), André Maurois întregește cu volumul recent, De La Bruyère à Proust (1964), un tablou în centrul cărula se situează Proust ca fenomen epocal, ca monument făcînd dată în istoria literaturii europene. Totuși cartea nu urmărește sistematic filiera ascendenței proustiene (lipsește de pildă, Saint-Simon, unul din strămoșii spirituali ai lui Proust sau Doamna de La Fayette). Volumul conține o serie de comentarii în jurul unor cărți și autori francezi și străini, aleși mai mult sau mai puțin arbitrar, după criteriile predilecției; subtitlul „Lecture, mon doux plaisir" care amintește de formula lui Valéry Larbaud, „ce vice impuni, la lecture", mărturisește o atitudine de amator, în accepția cea mai bună a termenului. Maurois nu e un critic, în sens profesional, și nici ca formă de spirit; e un cititor pasionat, perspicace și comunicativ. (În privința perspicacității, nu rareori o împrumută pe a altora, dar o are pe cea de a ști ce să asume, ceea ce nu e puțin). Comentariile lui literare țin oarecum de ceea ce Thibaudet numea „critique de nourriture" sau „nourritures littéraires" în sensul în care Gide scrisese Les nourritures terrestres: căutarea în cărți a unui aliment pentru spirit și sensibilitate, și nevoia de a împărtăși altora satisfacțiile găsite. Toți cei care suferim de boala literaturii, manie mai puțin inofensivă decît altele și de o impunitate doar relativă, cunoaștem această nevoie: lectura nu e numai un viciu solitar; ca orice mare voluptate se cere împărtășită, Maurois se complace în aceste „entretiens" sau „propos" literare după pilda maestrului său Alain. Dar Alain, ca și, la noi, Ralea, filozof de formație, dacă face și el o critică de „nourriture", o face ca om de idei, confruntînd puncte de vedere cu implicații teoretice, mergînd de la particular la generalizare. Maurois are gustul anecdoticului revelator sau pitoresc. Cîteva capitole ale cărții, ca cele despre Goethe, Leopardi, Kierkegaard, un episod din conviețuirea lui Spencer, celibatar maniac, cu două fete bătrîne, sînt curat anecdotice. Este aici o curiozitate de moralist. Montaigne, părintele genului „propos", a practicat-o, ca și mai tîrziu Chamfort. Este însă și o deformație de colaborator la magazinuri ilustrate și de vulgarizator (iarăși în cel mai onorabil înțeles al cuvîntului). Dar să fim drepți: Maurois înscrie de cele mai multe ori anecdota biografică în liniile unui destin sau în sensul unui temperament, al unei vocații, al unei „demonii" goetheene.

Din cartea aceasta fără veleități de gîndire organizată dar plină de observații subtile și rodnice, se pot desprinde cîteva teme care permit unele legături de la un capitol la altul și ar fi putut, dacă autorul și-ar fi dus observațiile pînă la capăt și le-ar fi urmărit și dincolo de locul care i le-a sugerat, să dea volumului o anumită vertebrație.

Una e cu privire la tipul asanumitului „roman al uceniciei" („Bildungsroman"): „Les plus beaux romans sont des romans d'apprentissage: Wilhelm Meister, Le Rouge et le Noir, David Copperfield, À la recherche du temps perdu" (p. 194), scrie Maurois în capitolul despre Balzac. În această categorie încadrează cu drept cuvînt Le Père Goriot și Les illusions perdues (la care ar fi putut adăuga și urmarea acestuia, Splendeurs et misères des courtisanes, precum și multe alte romane balzaciene, ca Un début dans la vie, etc.). Foarte justă de asemeni, și evidentă, plasarea în această categorie a Căutării timpului pierdut, pe care nu știu să o mai fi făcut altcineva dintre comentatorii lui Proust. Romanul uceniciei, de obicei cu un simbure autobiografic dezvoltat în condiții imaginare, este istoria formației unui tînăr, solicitat deopotrivă de ambiție și de iubire, și a confruntării idealurilor lui cu realitatea vieții. În planul erotic el e în genere împărțit între două iubiri de tip diferit, din care una, nu neapărat castă, este sentimentul autentic, iar cealaltă, asociată fie cu ambiția, fie cu alte apetituri, reprezintă o experiență pasională legată de „școala vieții". De obicei un personaj puternic, ironic sau cinic, generos sub răceala fără de iluzii a lucidității, de multe ori înzestrat cu o forță demonică, este mentorul sau protectorul acelui tînăr, căruia îi dezvăluie mecanismul vieții sociale, ipocrizia sau naivitatea virtuții, relativitatea valorilor morale, înarmîndu-l cu o filozofie pragmatică și realistă. Maurois arată că în romanele lui Stendhal funcția aceasta o îndeplinesc respectiv contele Mosca sau marchizul de La Mole. La modelul genului, Wilhelm Meister, ea se divide în trei personaje, Jarno, abatele și Serlo, omul de teatru (dar principolul rămîne Jarno). La Balzac ea revine figurii celei mai tari din vasta lui operă, Jacques Collin în cele două ipostaze, Vautrin și Carlos Herrera. În alte romane apar cu aceeași funcție Ferragus, marchizul de Sérizy, etc. La Proust, faimosul Charlus, despre care Thibaudet spusese că nu are decît un singur echivalent, și anume Vautrin. Restif de la Bretonne are și el un asemenea personaj, pe Gaudet d'Arras din La paysanne pervertie și e de mirare că Maurois care consacră acestei cărți un capitol nu vede în ea pe lîngă un roman picaresc și libertin, și unul al uceniciei.

Eroii unor atari povești sînt de obicei înzestrați cu o anumită energie morală sau intelectuală (nu e cazul la Restif), sînt în genere croiți pe măsura ambițiilor sau idealurilor lor, iar reușita sau eșecul sînt de dimensiune corespunzătoare. La Julien Sorel eșecul ambiției se compensează din plin cu reușita finală în planul iubirii, înainte de moarte, prin dragostea și fericirea absolută cu d-na de Rênal. Dar există și romane de acest tip al căror erou e sub nivelul veleităților sale și eșecul e lamentabil sau plat. Simburele autobiografic, în atare caz, e tratat de autor într-o ipostază absolut detașată, cu o luciditate autocritică necruțătoare. Unul din cele mai remarcabile exemple e L'éducation sentimentale. Și dacă ne gîndim bine, și Madame Bovary. Dacă Maurois ar fi urmărit și în capitolul său despre Flaubert firul romanului uceniciei, atît capitolul respectiv cît și cartea ar fi cîștigat ca perspectivă și legături tematice.

În capitolul consacrat lui Stendhal, Maurois trage din Le Rouge et le Noir cîteva învățăminte. Întîi că omul trebuie să aibă pasiuni. Acestea sînt singurele forțe care-l salvează de platitudine și-l ridică la rangul uman. Pentru aceasta ele trebuie să se sublimeze, dar în primul rînd trebuie să existe. Apoi, că dincolo și mai presus de pasiune sînt sentimentul pur și împăcarea. Înțelepciunea se găsește în iubire și contemplare, în renunțarea la ambiție, care, supusă opiniei și evenimentului aleatoriu, îl face pe om vulnerabil.

Ideea aceasta se degajă și din capitolele consacrate Cardinalului de Retz (cu care se deschide volumul) și lui Chateaubriand. Retz, după o viață închinată ambiției și agitației, se împlinește, retras din lume și despuiat de orice vanitate, într-o operă cinică și francă pînă la extrema îndrăzneală a dezinteresării, cu stilul plin pînă la încordare „al celui care a văzut multe și ca atare are multe de spus" (p. 18). Înrudirea lui Retz cu Stendhal o sugerează Maurois foarte în treacăt pe linia cinismului și a teoriei ambiției. Dar asemănările dintre La Chartreuse de Parme și memoriile lui Retz îmi par frapante. Nu numai prin episoade aproape identice ca evadarea lui Retz din fortăreața de la Nantes și a lui Fabrice del Dongo din închisoarea lui. Dar prin tratarea intrigilor de curte, prin fomentarea de către ducesa Sanseverina, cu procedee à la Retz, a răscoalei populare contra prințului de Parma, și mai ales prin stil, prin stilul acela direct, nud, ironic, cu trăsături succinte și pline de miez, capabil să prindă în cîteva rînduri o întreagă articulație de circumstanțe. Mai au comun coexistența în ei, paradoxală, a unei concepții aristocratice despre viață cu o simpatie profundă pentru spiritul de revendicare popular.

Tot astfel Chateaubriand, după ce s-a luat drept un anti-Napoleon și un anti-Talleyrand, după ce a produs o literatură retorică și fastuoasă, azi aproape ilizibilă, la sfîrșit, retras, sceptic asupra principiilor și instituțiilor al căror apărător se făcuse dintr-un orgoliu al fidelității, devine în Mémoires d'outre-tombe un scriitor prodigios. Egolatria lui teatrală și stilul grandilocvent care îi exasperaseră cu drept cuvînt pe Marx, fac loc unei sinceități fără ostentație și unui stil în care Maurois, citind cîteva exemple superbe, găsește trăsături demne de Retz, de Saint-Simon, de Tacit (ce surprinzătoare identitate cu modelele pe care Matei Caragiale le atribuie scrisului lui Pașadie!).

O altă temă care, exploatată mai larg, ar fi dat cărții lui Maurois o perspectivă sporită, e cea a literaturii libertine. Două din capitolele cărții sînt consacrate respectiv lui Restif de la Bretonne și lui Laclos. Studiile sînt în ele înșile interesante și pătrunzătoare. Dar libertinajul secolului al XVIII-lea, dincolo de moravurile corupte ale unei clase devenită parazitară și care sfida clasele laborioase, a mai fost și un fenomen cu un sens diferit. Din filozofia senzualist-materialistă a epocii decurgea o etică hedonistă și cinică, demascatoare a ipocriziei și spunînd lucrurilor pe nume. Libertinajul avea o fundamentare filozofică de o perfectă consecvență. Cuvintele „philosophe" și „libertin" erau la un moment dat sinonime. Această concepție de viață, în ciuda egoismului aparent, era în fond generoasă și a avut o funcție liberatoare. Romanele licențioase ale acelui secol (Mirabeau el însuși a fost autor de asemenea scrieri) multă vreme socotite în afara literaturii și de circulație clandestină, sînt de la Apollinaire încoace obiectul unei reabilitări literare, iar Jean Cassou scria cu dreptate că poezia, care dezertase producția versificată a timpului, s-a refugiat în opera unui Sade cu forța irezistibilă a imaginației descătușate, de o violență „elizabethană" și cu o consecvență implacabilă. Un capitol despre marchizul de Sade, acest scriitor de o natură complexă și insondabilă, socotit nebun, cu un destin dezastruos care îi dă o tristă aură, lipsește din cartea lui Maurois, în care l-ar fi putut lumina și întregi pe cei consacrat lui Laclos.

Între Laclos și Sade e o deosebire evidentă. Opera primului, restrînsă la o singură carte și compusă cu economie clasică, s-a bucurat de la început de stima literară, chiar cînd a fost considerată diabolică sau imorală. Decența limbajului e perfectă cum se și cuvenea unui roman epistolar în stilul secolului al XVIII-lea. Maurois menționează într-un loc ținuta raciniană a cărții, ceea ce e o observație deosebit de fină. De asemeni, și caracterul ei stendhalian avant la lettre, subliniat de aproape toți comentatorii. Premeditarea și conduita strategică a procedeelor de seducție sînt aproape identice la Valmont și la Julien Sorel. Dar mobilurile sînt cu totul diferite. Eroii stendhalieni sînt împinși de vaste ambiții și pasiuni: cuplul Valmont — D-na de Merteuil urmărește doar verificarea artei seducției pentru ea însăși și ruina deliberată a sentimentelor altora ca obiecte de pradă. Paradoxul și reușita cărții acesteia sînt de a fi introdus spiritul geometric în domeniul erotic. Premisele sînt arbitrare, finalitatea neverosimilă; dar desfășurarea e de o logică impecabilă. Ce rost au toate aceste manevre și intrigi, de ce toată mașinația aceasta așa de scrupuloasă în a sfărîma orice scrupul, pentru o seducție nu numai lipsită de afect dar deliberat potrivnică acestuia? Malraux o explică prin definiția pe care o dă erotismului, care după el este asocierea sexualității cu constringerea. La Sade constringerea e cruzime, violență fizică; la Laclos ea se exercită prin persuasiune și vicleșie. Dar cruzimea poate fi o formă a iubirii și poate genera tandrețea; minciuna și fățărnicia niciodată. Malraux arată însă mai departe că în Les liaisons dangereuses nu e vorba de aplicarea voinței la scopuri erotice ci din contra, e o erotizare a voinței; sexualitatea nu e deci scop ci mijloc pentru exercitarea și împlinirea unei voințe de putere. Setea de dominație și amorul propriu sînt impulsurile originare ale cuplului Valmont-Merteuil; romanul e expresia unui imperialism al cărui teatru de operațiuni sînt alcovurile. Prin tema disciplinării și exercitării voinței, Laclos e un precursor al lui Stendhal, lucru semnalat de Maurois. Prin concepția lui pesimistă asupra răutății funciare a omului Laclos se întîlnește cu Sade; dar Sade, metafizician al răului, vede în această răutate un dat ireductibil și absolut al naturii, în vreme ce Laclos o consideră prin prizma unei critici a moravurilor.

Nu mai am loc să vorbesc despre observațiile mai mult decît pătrunzătoare pe care le face Maurois pe tema îmbătrînirii și morții la Tolstoi, Maupassant și Proust, despre trecut și amintire, precum și despre teatrul lui Musset. Locul lui Maurois, eseistul, în literatura franceză contemporană este imediat după cei mari, iar prestigiul de care se bucură la generația tînără, la un Pierre de Boisdeffre de pildă, mult mai sus decît prețuirea oarecum condescendentă pe care i-o acorda critica interbelică, reprezintă așezarea lui la rangul ce i se cuvine.

Al. PALEOLOGU

*) André Maurois: De La Bruyère a Proust", Fayard, Paris, 1964.

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

În ultimul număr al revistei Literaturnaia Gazeta, se publică două prezentări ale unor cărți românești recent traduse în Uniunea Sovietică. E vorba mai întîi de un volum de povestiri ale lui Dumitru Radu Popescu apărut în editura „Molodaia Gvardia" în traducerea lui D. Spolianski. Titlul culegerii este dat de nuvela Ploaia albă *care, alături de alte bucăți ca* Pădurea, Gîstele sălbatice *etc. se înscrie în sumarul culegerii. Recenzia scoate în evidență aportul tînărului și talentatului prozator în „zugrăvirea amplului tablou al transformărilor innoitoare din viața României socialiste".*

În editura „Hudojestvennaia literatura" a apărut antologia Balade și doine românești *prefațată de S. Servinski. „Citind baladele și doinele românești — se arată în prezentare — noi luăm contact cu istoria lirică a unui popor. Nu e de mirare că încă de la jumătatea secolului trecut, în focul luptei pentru independența națională și socială, cei mai de seamă iluminiști și poeți români au acordat o atenție stăruitoare creației populare, devenind culegătorii, propagatorii și susținătorii înflăcărați ai acesteia".*

●

Unul din numeroasele ziare franceze care a adus elogii în paginile sale spectacolelor Teatrului de Comedie la Paris — „Arts" considera prezența colectivului nostru pe scena Teatrului Națiunilor ca „o lecție de teatru venită din România". Acesta este de fapt și titlul unui amplu articol semnat de cunoscutul cronicar dramatic, Gilles Sandier. Un altul, de film, Emile Breton, de la „France Nouvelle" arăta că filmul românesc „Pădurea Spînzuraților", care a primit premiul pentru cea mai bună regie (Liviu Ciulei) „a dominat cel mai mult ultima săptămînă a Festivalului de la Cannes".

La o diferență mică de timp și spațiu, alți soli ai artei românești care au poposit cu... „pînzele sus" în portul Le Hâvre aveau să primească elogii asemănătoare. Cele 46 de tablouri, creații ale pictorilor Spiru Chintilă, Ion Gheorghiu, Ion Pacea și Vladimir Setran, au fost expuse la Muzeul de bele-arte din Le Hâvre. Nou muzeu de bele-arte reprezintă și un mare punct de atracție pentru străinii musafiri ai marelui port francez. Acesta posedă renumite lucrări picturale realizate începînd din secolul al XVI-lea și pînă în zilele noastre. Numai din Raoul Dufy se află aici peste 60 de pînze care tronează prin strălucirea și prin caracterul lor optimist. Edificiu impunător prin arhitectura sa modernă, muzeul a cunoscut, cu acest prilej o mare afluență de vizitatori, începînd de la oameni simpli pînă la cunoscuți specialiști, semnatari ai rubricilor de artă din presă și radioteleviziune.

La inaugurarea Expoziției de pictură românească, la care au participat printre alții René Clance, primarul orașului Le Hâvre, deputatul H. Deschenes, director al portului, R. Arnould, directorul muzeului, unul dintre adjuncții primarului orașului, avocatul André Heudron, în cuvîntul său de deschidere a expoziției a scos în evidență atît importanța acțiunii ca atare care „vine să contribuie la dezvoltarea relațiilor tradiționale dintre poporul român și francez, la cunoașterea reciprocă a acestora și ca urmare să-și aducă contribuția sa la propagarea ideilor păcii și înțelegerii între popoare", cît și valoarea artistică a pînzelor.

Raynold Arnould, cunoscut om de artă, deținător al marelui premiu al Romei pentru pictură a subliniat calitatea excepțională a pînzelor expuse precum și personalitatea artistică a pictorilor români. El a admirat printre altele combinația de culori folosită „care radiază o lumină specifică picturii românești".

Presa franceză s-a ocupat pe larg de expoziția celor patru pictori români, publicînd articole elogioase despre creația acestora, reliefînd legătura dintre pictura contemporană românească și trecutul bogat al picturii noastre clasice. Un cotidian din Le Hâvre sublinia că tablourile lui Vladimir Setran „sînt pline de poezie". Despre Ion Pacea ziarul din Le Hâvre arăta, printre altele, că „compozițiile sale, bogate în culori, cîntă în felul lor folclorul unui popor tînăr și dinamic" etc.

14 autori vietnamezi

Primăvara pe munte e un titlu care ține mult la partea sa de simbol, 14 autori nord-vietnamezi adunînd în reflectoarele lui o semnificație revoluționară. Prin evocări, portrete, reportaje, fragmente de poem sau de nuvelă se reconstituie imaginea de ieri a unei țări colonialiste și profilul de azi al unui stat care și-a cucerit libertatea, aurul, munții, wolframul, conștiința și hotărîrea acerbă de a nu și le mai pierde. În condițiile ieșirii din robie ale unui popor, alcătuit din zeci și zeci de seminții, de minorități, de amestecuri, puține din problemele organic legate de o astfel de străduință lipsesc din cele nici 200 pagini ale acestui volum. E prezentă aici imaginea convoaielor de bărbați și de femei care au muncit sub dominația străină fără să aibă pe ei o haină, complet goi, în bătaia soarelui; care s-au hrănit cu bulbi de plante sălbatice scoși cu ghearele din pămîntul junglei; care n-au știut veacuri de-a rîndul să citească și nu văzuseră niciodată în viață un camion; care coiceau în terciul superstițiilor, multumind cu singele vieții lor ba cîlciiul rezidențiilor, ba harapnicul mandarinilor, ba cruzimea ocupanților militari japonezi. Sînt prezente cauzele ajungerii la revoltă și căile acesteia. Prezenți partizanii, reamintită clandestinitatea, adus în prim plan ecoul torturilor închisorilor, teroarei și în sfîrșit — victoria revoluției. Iată-i devenind șoferi, escavatori și electricieni pe înșii pădureți ai muntelui. Iat-o pe întîia femeie, Den sau „rîndunica", devenită șef de orchestră. Sau pe Men, care vreme îndelungată fusese analfabetă, aleasă pentru congresul partidului. Sau pe Dan — aici nume de fată, căreia piralii îi omorîseră tatăl — coborînd în oraș unde erau dușmani „cu ochi de capră": e vorba de imperialiști.

Populația majoritară a țării o alcătuie cei din neamul *Kinh*. Însă egalitatea între toate naționalitățile statului și propulsarea valorilor ce izvorăsc din sînul acestora au devenit realități majore. Indeletnicirii, obiceiuri, vocații, port, — indică specificul lumii de sub munții Laosului și ai Chinei și atestă intensitatea pasilor care au dus în într-unele cazuri *de la junglă la uzind*. Iar florile de aur negru ale macilor „ultimei speranțe" de odinioară s-au deschis la pragul tuturor caselor. Filelor literare semnate de Nguyen Ngoc, Huong Duong, Nong Minh Chau, Hong Tuan, Dai Dong, Bang Su Nguyen, Quy Vy, Bang Thuc Long, Tran Van, Van Son, Tuyet Mai, Chu Van Tan, Nhat Tuan și Nong Quoc Chan, li se adaugă 18 vederi vietnameze, înfățișînd personalități politice, peisaje, aspecte industriale, săli de clasă, bogății ale subsolului, dansuri, preocupări artistice, orezării, întreceri sportive și anotimpuri.

Sub cerul chinuit al acestui popor împărțit vremelnic, arbitrar și nedrept în două țări și în două popoare, împotriva cărora se experimentează microbi, arme, otravă și printre care și diseminată moartea de către forțele aviatice și terestre ale celui mai puternic stat imperialist; sub soarele crispat al Vietnamului de azi se trăiește o răscruce de istorie. Eroismul neamurilor de acolo, gloria tragică în care ele își îmbracă legitimitatea luptei la dimensiuni enorm-cutremurătoare. Numai în categoria plutarchiană a vieților paralele puteai întîlni bărbați de măreția celor care, ridicînd foamea de libertate reală și împotrivirea la semnificații de mit, pe străzile și în piețele publice ale orașelor din Vietnam, își dau foc de vii și de bună voie. Ei sînt preoți, ei sînt scriitori ei sînt proteste ori dinamită — și nu e de mirare că au incendiat constituțiile vii de pretutindeni. Și nu e de mirare că la Roma și la New York, în Japonia și în Africa, pe străzile Moscovei și ale Vienei, din Extremul Orient pînă la regiunile boreale și pînă-n sudul Americii de Jos popoarele pămîntului manifestează astăzi pentru Vietnam. Ar fi imposibil ca eroarea să fie de partea oamenirii întregi, iar nu a agresorului. Pe statula libertății din S.U.A. experiența aceasta „strategică" așterne bandaje de sînge — și țipă. Deoarece nicodată n-a fost de domeniul credibilității că-n bătălia dintre un mare popor învadator și un popor mic, care luptă pentru independența sa dreptatea poate fi cocoțată de talerul balanței celui dintîi. Nici măcar temporar.

Ion CARAION

„Sărutul" de Henry Heerup (Danemarca)

ALEXANDRU GÎRNEAȚĂ

Acum, cînd ne-am despărțit de el, evocîndu-l ne e greu să ni-l închipuim mai tînăr decît l-am cunoscut. Alexandru Gîrneață avea acel dar rar de a se păstra mereu în prospețimea zilei, de a trăi și transmite celor din jur o tinerețe neîntreruptă și cuceritoare. În paginile ziarului „Națiunea", unde a debutat, ori la „Tînărul muncitor", la „Scînteia tineretului", la „Flacăra" sau la „Editura Tineretului", oriunde a lucrat s-a remarcat printr-o neobosită putere de muncă, un optimism lucid și constant, niciodată — măcar în treacăt — atins de blazare sau oboseală. Inteligent și combativ, întruchipa într-un înalt grad condiția publicistului, iubind și trăind viața ca totalitate de fiecare clipă, limpede și demnă, plină de abnegație față de cauza socialismului. Nimic nu i-a fost indiferent, nimic nu l-a lăsat netulburat, inima lui bătea pasionată pentru viață, pentru toate manifestările ei variate și înnoitoare; necontenita dăruire era modul lui de a fi, rațiunea superioară care l-a făcut să nu-și precupețească ultima picătură de energie. Există oameni pentru care fermitatea, discreția, delicatețea față de cei din jur sînt daruri firești și dragul nostru Gîrneață le-a avut din belșug; era neliniștit ca o flacără, apropiat și bun tovarăș tuturor. În redacția noastră, unde a condus ani de zile pagina externă, îl stimam și-l iubeam deopotrivă, pentru efervescența și energia lui creatoare, pentru cultura și strădaniile lui, pentru acel „nu știu ce", inanalizabil în ultimă instanță, care-l făcea să intre vesel pe ușă, cînd venea la lucru, să rîdă din toată inima la o glumă bună, ori să se aprindă într-o dispută — totdeauna bine informat și aducînd un punct de vedere nou. „Prezențele românești" — înserate număr de număr în coloanele noastre, succesele înregistrate de cultura și arta românească peste hotare, îi dădeau parcă o bucurie personală, în primul rînd, care transpare printre rînduri umplînd de mîndrie inima cititorului. Nu mai departe decît în numărul trecut al „Gazetei literare" schița un inspirat profil al României contemporane, vibrînd de dragoste. Dacă ar fi avut vreme, pe lîngă capacitatea sa de fin comentator extern, ar fi pus în valoare și un condei alert de reporter; mărturisea ades, că îl pasionează problemele tineretului, și ar fi vrut, cîndva, să întreprindă anchete și să organizeze mese rotunde, interesat de preocupările tinerei generații, el însuși mobil și

asociativ, concepînd tinerețea și entuziasmul nu ca o etapă trecătoare de viață, ci ca o stare de spirit caracteristică mai întîi sieși. Modest și disciplinat, primea lauda care i se cuvenea cu prisosință cu zîmbet stînjenit, emoția o transforma în glumă și de aceea ne era drag. Didi al nostru, entuziast ca un adolescent, și tot ca el de înflăcărat și sensibil.

În ultima seară s-a despărțit de noi rîzînd și coborînd în fugă scările a făgăduit un „pe mîine" care n-a mai fost niciodată. Prea-plină, inima i s-a oprit năpraznic și nedrept. Continuîndu-i munca vrem să-l păstrăm, nemodificate de trecerea timpului, modestia, dragostea de adevăr și căldura umană. Astfel, pentru noi, Alexandru Gîrneață va rămîne mai mult decît o amintire frumoasă: o mereu tînără și fermecătoare prezență vie.

GAZETA LITERARĂ

GAZETA LITERARĂ

COMITETUL DE REDACȚIE: Tiberiu Utan (redactor șef); Teodor Balș; Ion Brad (redactor șef adjunct); Ov. S. Crohmălniceanu (redactor șef adjunct); S. Damian; Eugen Simion; Haralamb Zincă (secretar general de redacție).

Prezentarea grafică: Radu Georgescu

ATLAS LIRIC

POEȚI NORVEGIENI

Lirica norvegiană contemporană are în peisajul scandinav o configurație proprie. Ultimul război, de care nu a fost crutată țara fiordurilor, nu s-a sfîrșit cu triumful total al omeniei așteptat de soldații necunoscuți. Amintiri dureroase mai sună deci în versurile poeților, o dată cu aspirația spre împlinire a omului. Am ales, printre numele reprezentative, pe un Nils Brantzeg, poetul născut în 1913, cu o lungă experiență de viață ca marinar, soldat, laborant, editor, publicist, pictor (volume: De-a lungul drumului *— 1940 și* Înaintea aurorei *— 1941); pe André Bjerke, născut în 1918, licențiat în științele naturii ca și în științele economice și sociale—un admirabil traducător din poezia germană, engleză și americană (volume:* Pămîntul care cîntă *— 1940* Procesiunea torțelor *— 1942* Curcubeul *— 1946 și o culegere de traduceri intitulată* Muzică străină, *apărută în 1947 și* Escapada *în 1948); pe Astrid Hjertenaes — Andersen, născută în 1915, poetă cu o notă pronunțat feminină (volume:* Noua coloană *— 1955,* Femeia călătoare *— 1957,* Pastorale*— 1960); precum și pe poetul Gunvor Hofmo, născut în 1921, cu studii la Sorbona; ecoul popasului său francez îl oglindește, de altfel, și poezia tradusă mai jos. Dintre volume, cităm:* Vreau să mă-ntorc la cele omenesti *— 1946 și* De pe alte tărîmuri *— 1948.*

V. P.

NILS BRANTZEG

vînturi pustiitoare

Intuneric și noapte.
În bezna, vuietul vîntului înspăimîntat, care intră în oraș.

Drapelele negre, zdrențuite, ale arborilor,
și vîntul ce-ngheață în întuneric
Aripi albastre plutesc în somn peste tine.
În lumina plăcută și caldă a lemnelor care trosnesc,
noaptea-și coboară veșmîntul de păsări
pe umerii tăi înguști,
peste gîndurile tale încă negîndite,
peste părul tău blond, despletit,
luminînd nebuloase de-argint
departe, în noapte.
Cît despre mine, șed lîngă tine cu ochii la stolurile păsărilor
și totuși mi-i atît de bine aici.
Căldura topește încet
conturul trupului tău
în umbra odăii...
Din flăcări și din tandrețe îmi fac azi o platoșă împotriva pustiitorului vînt de noapte.

ASTRID HJERTENAES-ANDERSEN

femeia și dansul

De ce nu m-au lăsat să dansez?
Eu care pot să descriu un cerc cu brațele-n spațiu,
născînd dintr-o dată sfeșnicul cerului,
eu trebuie să rămîn cu trupul lipit de un arbor,
cu brațe legate la spate!
Eu care pot să pocnesc din degete,
aprinzînd din zbor pescărușul,
picajurile sale, întîlnirea cu valul,
eu trebuie să-mi sprijin ceafa de-un arbor,
cu pleoape lăsate, scrîșnind din dinți!
Eu care pot să flutur un braț,
și deodată să scînteieze toate insulele noastre-n fiorduri,
și să sclipească toate cabanele de vară-n culori ruginii,
printre mugurii galbeni de stuf și tufele aspre de trestii,
eu trebuie să simt scoarța copacului
zgîriindu-mi pielea!
Dar eu pot vedea și cu ochii închiși!
Atunci cînd plăjiile toate se-afundă și țărmul stîncos se spulberă,
eu pot dansa și cu trupul țintuit în piroane,
și-mi pot întinde piciorul,
pînă-e coasta uscatului scînteiază-n lumină!

ANDRE BJERKE

o armată secretă

O armată secretă operează aici, pe pămînt.
Fără arme, fără apărare, ca o poiană smălțată cu flori de lucernă.
Ea vrea să mobilizeze — și-aici îi e forța eternă — întîlniri fără număr pe lume. Se vrea arbor crescînd.

N-are uniforme, n-are decorații, n-are ofițeri.
Solda ostașului — viața — e darnic plătită.
Ordine-i dă numai inima lui ce palpită,
și-un general încă necunoscut nici azi și nici ieri.

În fiece batalion sînt doar doi ostași.
Imense rezerve are totuși misterioasa armată.
Sporește cu orice recrut și-năbușă-ndată
orice primejdii, de-oriunde răsar, și orice vrăjmași.

Eroii ei sînt anonimi. Și-așa au rămas. Știi și tu.
Uitați pe vecie. Pe doi am aflat cum îi cheamă,
de cînd un poet i-a urcat pe scenă-ntr-o dramă
iscată-ntre două familii-n Verona: Capulet-Montagu.

Voința armatei se împlinește ferită de ochi curioși.
Ea și-a propus, fără planul unor întinse-operații,
scopuri mai mari decît pot bănui serviciile de informații:
toți îndrăgostiții îi sînt ostași credincioși.

GUNVOR HOFMO

pescar sărac din Bretania în drum spre casă

Lumină marină pe frunte;
amurgul învăluie tăcut
nuditatea pustie a plăjii
în jurul pașilor lui incerți.
Dar îndărătul lui țipă deodată singurătatea,
fără cuvinte curgîndu-i pe mîinile care
i-atîrnă ca niște palizi boboci.
În juru-i, tăcut, licărește
cenușiul apatic al zilei.
Suflul de gheață al mării nocturne
poartă veșmînt peticit.
Semiîntunericul serii îi duce pașii
pe drumuri orfane de culoare.
Dorul de casă îl mînă
printre case date cu var.
Sărăcia simplă ca piatra,
frumoasă doar de departe,
cu-ntinderi fără margini,
cu vecii, rămășițe și alge.
Piatra ce strînge depărtările-ntr-însa,
răspunde uimirii din ochi,
se-naltă din însăși paloarea de seară
mișcîndu-se-ncet către cer.
Și mîinile lui sărmane
atîrnînd ca doi palizi boboci
alăptează matern înserarea.
Și grele, mereu mai grele, atîrnă către pămînt,
de parcă moartea cheamă-ntr-acolo
mîinile acestea care se leagănă
spînzurate de trup...

În românește de VERONICA PORUMBACU

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon: 12.94.44; 11.39.36; 12.74.26 ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon: 18.33.99. ABONAMENTE: 3 luni 13 lei; 6 luni 26 lei; 1 an 52 lei
Tiparul: Întreprinderea Poligrafică „Informația", str. Brezoianu nr. 23—25

34301